

Jogtudományi Monográfiák 9.

HARSÁGI VIKTÓRIA

EURÓPAI VÁLASZOK
A KOLLEKTÍV IGÉNYÉRVÉNYESÍTÉS
SZÜKSÉGESSÉGÉNEK KÉRDÉSÉRE

Főbb európai modellek és a hazai szabályozás kialakítása

PÁZMÁNY PRESS

HARSÁGI VIKTÓRIA

Európai válaszok a kollektív igényérvényesítés szükségességének kérdésére

Főbb európai modellek és a hazai szabályozás kialakítása

A PÁZMÁNY PÉTER KATOLIKUS EGYETEM
JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYI KARÁNAK
KÖNYVEI

JOGTUDOMÁNYI MONOGRÁFIÁK 9.

Sorozatszerkesztő: *Schanda Balázs*

HARSÁGI VIKTÓRIA

EURÓPAI VÁLASZOK
A KOLLEKTÍV IGÉNYÉRVÉNYESÍTÉS
SZÜKSÉGESSÉGÉNEK KÉRDÉSÉRE

Főbb európai modellek és a hazai szabályozás kialakítása

PÁZMÁNY PRESS

Budapest

2018

A kiadvány megjelentetése a Pázmány Péter Katolikus Egyetem
támogatása keretében valósult meg:
Központi Alapok Program KAP17-61007-1.2-JÁK azonosítószámon.

A kötetet lektorálta Dr. Herédi Erika

© Szerző, 2018
© PPKE JÁK, 2018

ISSN 2061-5191

ISBN 978-963-308-327-7

Kiadja:
a Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Jog- és Államtudományi Kara
1088 Budapest, Szentkirályi u. 28–30.
www.jak.ppke.hu

Felelős kiadó: Dr. Szabó István dékán

Teljes nyomdai előkészítés: Szakalíné Szeder Andrea

Készült a Vareg Kft. nyomdájában
www.vareg.hu

TARTALOM

Előszó.....	7
 I. ÁLTALÁNOS ALAPVETÉS	13
1. Bevezető gondolatok	13
2. Fejlődéstörténeti kitekintés – gyökerek.....	15
3. Európai modellek áttekintése.....	19
4. Az opt-in és opt-out modellek mérlege az európai jogalkotás szemszögéből.....	23
 II. EGYES EURÓPAI MODELLEK	31
1. Képviseleti eljárások és a csoportos perlés az Egyesült Királyságban....	31
1.1. Képviseleti eljárások (<i>representative proceedings</i>)	33
1.2. Csoportos perlés (<i>group litigation</i>)	41
1.3. Dilemmák	54
1.4. Konklúzió	56
2. A holland kollektív igényérvényesítés rendszere: az egyesületi, alapítványi perek és a kollektív egyezségi eljárás szimbiózisa	59
2.1. Az egyesületek vagy alapítványok által indított ún. kollektív perek	59
2.2. A kollektív egyezségi eljárások.....	63
2.3. Konklúzió	72
3. A belga modell: az opt-in és opt-out rendszerek vegyítése	74
3.1. Előzmények	74
3.2. A felek és az eljáró bíróság.....	76

3.3. A megengedhetőség kérdéséről való döntés	77
3.4. Egyezségi kísérlet és érdemi eljárás.....	79
3.5. Végrehajtás	80
3.6. Kritikák.....	81
4. A szektorális jellegű német szabályozás	83
4.1. Az ún. egyesületi per (Verbandsklage) intézményének kialakulása	84
4.2. A Kapitalmusterverfahrensgesetz (KapMuG) által bevezetett mintaper.....	86
4.3. Értékelés	96
 III. A MAGYAR SZABÁLYOZÁS KIALAKULÁSA	
1. Módszertani előkérdések	99
2. A kollektív igényérvényesítés szabályozási koncepciójának kialakítása a kodifikációs témabizottsági munka során	101
2.1. Munkamódszer	102
2.2. A témabizottsági javaslatok tézisei.....	104
2.3. Strukturális kérdések.....	105
2.4. A témabizottság által javasolt eljárástípusok.....	106
3. A kodifikációs munkabizottság Szakértői javaslatának lényege	111
3.1. A javasolt új eljárásjogi mechanizmusok szükségessége és alapvető jellegzetességei	111
3.2. A társult perlés.....	113
3.3. Osztályos perlés	126
4. Társult perlés az új Polgári perrendtartásban	137
Felhasznált irodalom.....	143

ELŐSZÓ

A tömegtársadalomban, a globalizálódó kereskedelem világában, a határok nélküli Európában egyre több olyan élethelyzet keletkezhet, melyben az érintett felek magasabb számára tekintettel indokolt a kollektív jogérvényesítés lehetőségének biztosítása. A hatékony jogvédelem eszköze lehet a kollektív igényérvényesítés valamely fajtája olyan esetekben, amikor a személyek nagyobb csoportja szorul védelemre például egy károkozóval szemben. Ilyen helyzetek gyakran alakulhatnak ki pl. fogyasztóvédelmi, versenyjogi, környezetszennyezési ügyekben, vagy akár munkaügyi és az esélyegyenlőségi jogvitákban.

A felek motivációi a csoportos keresetindítás választására különbözőek lehetnek, de döntően perökonómiai szempontokon nyugszanak. Az „ügyek kollektív menedzselésének” lehetősége javítja az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférést, hiszen egyedi ügyekben kisebb pertárgyérték esetén éppen az aránytalan költség- és időráfordítás tarthatja vissza a felet igényének peres úton történő érvényesítésétől. A kollektív igényérvényesítés a kisebb értékű követelések gazdaságosabb érvényesíthetőségét teszi lehetővé (a költségek jobb megtérülése miatt). Egyúttal az esélyegyenlőséget növeli azáltal, hogy a felek azonos módon történő kezelését is eredményezheti hasonló esetekben. Gazdasági szempontból mind a felperesek, mind az alperes érdeke (adott esetben közérdek is lehet), hogy egy nagyobb volumenű per ne tegye fizetéseképtelenné az alperest.

Ezek a felismerések vezettek oda, hogy már számos európai ország kialakította a maga választát a gazdasági élet ezen kihívására és kialakította a jogában a kollektív igényérvényesítés valamely formáját. Az ezredfordulót követően több kodifikációs eredményről számolhatunk be. A kollektív igényérvényesítési mechanizmusok jogi kultúránként nagyon különbözőek. Nem ritka az sem, hogy a szabályozás pusztán szektorális jellegű (meghatározott típusú ügyekre nézve vehető igénybe). Alapvetően három fajtája alakult ki. Egyfelől azok a közérdekű kollektív igényérvényesítési mechanizmusok, ahol a felperes valamilyen állami, önkormányzati szerv vagy más közhatalom gyakorlója. Másfelől az ún. NGO-k

által indított perek, ahol a felperes tipikusan egy civil szervezet, amely közérdekű tevékenységet folytat, illetve a tagsága érdekeit képviseli. Ennek jó példája a német „Verbandsklage”. Harmadsorban az ún. privát kezdeményezésű kollektív igényérvényesítési eljárások, melyben a felperes a saját érdekeit (is) képviseli, a csoport passzív tagjai nem felek a perben abból a szempontból, hogy nem felelnek a költségekért, de az ítélet hatálya kiterjed rájuk, mivel a per tárgya „lefed” az egyéni igényeiket.¹ Ez utóbbi hagyományosan elsődlegesen a common law államokban terjedt el, a kontinentális jogrendszer országában inkább az előbbi kettő jellemző. Utóbbiakban sokáig a szabályozás szektorális jellege volt megfigyelhető, azaz bizonyos részterületekre szorítkozott (pl. környezetvédelem). Ez a hagyomány az utóbbi időben kezd átalakulni, az új szabályozások sok esetben áttörik az említett korlátokat.

Az eljárások nemcsak az alkalmazási terület és a felperesi kör tekintetében, hanem abban a tekintetben is különböznek, hogy az ún. opt-in, az opt-out mechanizmust alkalmazzák-e, avagy egy vegyes rendszert alakítottak-e ki. Erről a későbbiekben még részletesen esik szó.

A témát egyre nagyobb figyelem övezi az Európai Unióban is. 2009-ben fogadták el az Európai Parlament és a Tanács 2009/22/EK irányelvét (2009. április 23.) a fogyasztói érdekek védelme érdekében a jogsértés megszüntetésére irányuló eljárásokról.² Azóta azonban még csak szerényebb változások tapasztalhatók.

A problémakör aktualitását mutatja, hogy az utóbbi évtizedben számos rangosabb nemzetközi konferencia szentelt figyelmet a kollektív igényérvényesítés kérdéseinek. A Brazíliában 2007 évi World Congress of the International Association of Procedural Law egyik témája a kollektív perekben a res iudicata kérdéskörének vizsgálata volt, amely áttekintést adott a világban tapasztalható akkori trendekről. Ugyanebben az évben szentelte részben a „Wissenschaftliche Vereinigung für Internationales Verfahrensrecht” a regensburgi konferenciáját a kollektív jogvédelem területének. A konferencia kötete³ a csoportos perlés, illetve class action több vetületével foglalkozott (pl. kollektív jogvédelem a diszkriminációval szemben a munkajog és a gazdasági jog területén). A tömeges kárigények érvényesítése (mass tort action) témája szerepelt a Nagoyai Egyetem és a freiburgi Institut for Business Litigation öt éves nemzetközi kutatási programjában („Establishing a New Framework for Realizing Effective

¹ GIUSSANI (2003) i. m. 394.

² OJ L 110, 01. 05. 2009., 30–36.

³ GOTTWALD (2008b) i. m.

Transnational Business Litigation”), az eredményeket egy konferenciakötet⁴ összegezte. A XVIII. International Congress of the International Academy of Comparative Law (2010 Washington) is a témái között szerepeltette a class action kérdését. 2012-ben Argentínában egy teljes konferenciát szenteltek e témakörnek, melynek gyümölcseként szintén kiadásra került egy angol–spanyol nyelvű kötet.⁵

Végül, de nem utolsó sorban 2013 novemberében a szerző által Budapesten szervezett másfél napos nemzetközi konferenciának is éppen ez a téma állt a középpontjában, melyen kilenc külföldi előadó vett részt főképp európai országokból (Egyesült Királyság, Franciaország, Hollandia, Lengyelország, Németország, Olaszország, Svédország, USA). A konferenciakötet⁶ a szerkesztése során az kiegészült egy belga és egy horvát szerző referátumával, valamint tartalmaz egy összehasonlító jogi tanulmányt is. A kötet hatása a nemzetközi tudományos életre hamar megmutatkozott, szokatlan gyorsasággal reagálva, már a következő év második felében megjelentek az első idéző hivatkozások a kötetben megjelent munkákra a Londonban kiadott *Collective Redress in Europe – Why and How?*⁷ c. kötetben.

Magyarországon a szektoriális jellegű szabályozás a jellemző, mely főképp a fogyasztóvédelem, esélyegyenlőség, egyenlő bánásmód, versenyjog, környezetvédelem, általános szerződési feltételek megtámadásának területeire koncentrálódik. A hazai előzmények közül említést érdemel még a Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény módosításáról szóló T/11332. számú törvényjavaslat (2009 decemberéből), amely a csoportos keresetindítás esetén történő eljárást szabályozta volna. A köztársasági elnök által a parlamentnek megfontolásra visszaküldött törvény kitágította volna a kollektív jogérvényesítés lehetőségét, megadva a keresetindítási jogot bármely magánszemélynek, illetve jogi személynek is. Ez a javaslat más – indokolt – okból később nem került elfogadásra.

Az utóbbi évek tapasztalatai (súlyosabb környezetszennyezési ügyek, sokasodó fogyasztóvédelmi problémák) arra sarkallták a szakembereket, hogy

⁴ R. STÜRNER–KAWANO (2009) i. m.

⁵ *Procesos colectivos – class action. I. International Conference & XXIII Iberoamerican Procedural Law Convention*, Buenos Aires, 2012.

⁶ HARSÁGI–VAN RHEE (2014a) i. m.

⁷ Szerk. LEIN–FAIRGRIEVE–OTERO CRESPO–SMITH, British Institute of International and Comparative Law.

a kollektív igényérvényesítés kapcsán újragondolják a jelenlegi jogszabályok megfelelőségét.⁸

A 2018-ban hatályban lépő új magyar Polgári perrendtartás (2016. évi CXXX. törvény) által bevezetni kívánt társult perekre vonatkozó szabályrendszerének tárgyi hatálya is korlátozott, tehát a szektorális jelleg a jövőben is fennmarad.

Ennek előzményeképpen a polgári perjogi rekodifikációt vezető Dr. Németh János professzor úr a felek és képviselőik kérdéskörével foglalkozó témabizottság elnökekül kérte fel a szerzőt 2013-ban, mely bizottság egyik fő feladata a csoportos perlés meghonosíthatóságának vizsgálata volt. Egy éves intenzív munkát követően a bizottság benyújtotta Dr. Németh János professzor úr részére a kollektív jogérvényesítés jövőbeli szabályozási koncepciójához kidolgozott javaslatait, melyet a kodifikációs szerkesztő bizottság az új Pp. koncepciójának összeállítása során felhasznált. E munkához kapcsolódóan a kutatócsoport munkája keretében egy összehasonlító jogi tanulmánykötetet⁹ is megjelentett az elmúlt negyedszázad közép-európai polgári perjogi kodifikációinak tapasztalatairól.

A kodifikációs szakértői bizottsági munka – néhány hónap szünetet követően – 2015 nyarán folytatódhatott, amikor a vezető kutató Prof. Dr. Trócsányi László miniszter úr és Prof. Dr. Németh János úr felkérése nyomán a „Felek és más perbeli személyek, kollektív igényérvényesítés, közérdekű kereset” n. III. sz. Polgári perjogi kodifikációs munkabizottság élén azt a megtisztelő feladatot kapta, hogy dolgozza ki a bizottságában 2015 október végéig a Polgári perrendtartás a kollektív igényérvényesítésre vonatkozó új fejezetének szabályaira és a jogszabályszöveg indokolására vonatkozó szakértői javaslatot¹⁰ (szövegszerű javaslatot és a hozzá fűzött általános, valamint részletes indokolást). A munkabizottság által kidolgozott javaslat egy kifinomultabb megközelítéssel élve azt az egyelőre még Európában sem gyakori megoldást választotta, hogy a két modellt (opt-in és opt-out) ötvözi, így két eljárástípussal egészítette volna ki a közérdekű keresetek jelenlegi rendszerét. Végül az Országgyűlés elé nem ezt a megoldást terjesztették. A szakértői javaslat lényegét jelen könyv is tartalmazza, és reflektál az új Polgári perrendtartás elfogadott szövegére is.

A szerző az elnyert Magyar Állami Eötvös Ösztöndíjnak köszönhetően három hónapon át tanulmányozhatta a kollektív igényérvényesítés angol szabályozását

⁸ Vö. HARSÁGI (2014a) i. m. 171–185.; HARSÁGI (2016a) i. m. 201–215.; HARSÁGI (2016b) i. m. 343–355.

⁹ HARSÁGI (2014b) i. m.

¹⁰ HARSÁGI (2016e) i. m. 751–754.; HARSÁGI (2016g) i. m. 783–798.; HARSÁGI (2016h) i. m. 798–800.

és gyakorlati tapasztalatait.¹¹ A szerző hálával tartozik Neil H. Andrews professzor úrnak (University of Cambridge, Clare College), aki folyamatos konzultációs lehetőségét biztosított és számos értékes információt közölt a szerzővel és biztosította a kutatás feltételeit a Cambridgei Egyetem könyvtáraiban. Robert Turner ny. bíró úr (Senior Master – Queen’s Bench Division) sokéves gyakorlati tapasztalatait osztotta meg a szerzővel, így a kutatási anyag számos olyan magyarázattal is gyarapodhatott, mely a szakirodalomból nem volt egyértelműen kiolvasható. Az összehasonlító jogi tanulmányok sorának folytatása érdekében – az OTKA K 105559 nyilvántartási számú kutatás finanszírozásával – a szerző 2015 júniusában Regensburgban a jogi kar könyvtárában kutatott, ahol tanulmányozta a német Verbandsklage intézményét, valamint a Gesetz über Musterverfahren in Kapitalmarktrechtlichen Streitigkeiten (KapMuG) elnevezésű törvényhez kapcsolódó irodalmat; valamint két hetet töltött a lausannei Institut Suisse de *Droit Comparé* (ISDC) könyvtárában annak érdekében, hogy megalapozza a kutatást befejező monografikus munkát.

Jelen kötet a fenti alapokból kiinduló kutatás eredményeit foglalja össze, mely összehasonlító jogi bázison építkező interdiszciplináris jellegű vizsgálódás, amelyben elsődlegesen arra a kérdésre szeretett volna választ kapni a szerző, hogy a kollektív igényérvényesítésnek (a mai megoldásoknál tágabb értelemben) van-e létjogosultsága Magyarországon, ill. az ismert modellek közül melyik kínálná a céloknak leginkább megfelelő megoldást. A könyv – mely a K 105559 nyilvántartási számú OTKA-kutatás eredményeit felhasználó, összegző munka, a téma iránt érdeklődő joghallgatók képzéséhez, a gyakorlati szakemberek továbbképzéséhez segítséget nyújthat. Ám a szerző reméli, hogy a jogalkotóhoz címzett de lege ferenda javaslatok is talajt foghatnak a kollektív igényérvényesítés szabályozásának fejlesztése során.

South Bend (USA, Indiana), 2017 májusában

a szerző

¹¹ Az eredmények összegzése a következő munkákban történt meg: HARSÁGI (2014e) i. m. 624–632.; HARSÁGI (2015a) i. m. 16–26.; HARSÁGI (2015b) 35–56.

I. ÁLTALÁNOS ALAPVETÉS

1. Bevezető gondolatok

A kollektív igényérvényesítés gazdag külföldi jogirodalmának áttekintése után megfogalmazható, hogy alapvetően egyetértés alakult ki a szakmán belül az intézmény célja, szerepe tekintetében, ami az általánosságokat illeti. Ekképpen legtöbb szerző említi, hogy a kollektív igényérvényesítés különböző formái az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférést, a perhatékonyságot¹² és az alperesi jogsértő magatartás,¹³ illetve a gazdaság szereplői viselkedésmintáinak változását mozgíthatják elő, a verseny tisztaságának fenntartásához¹⁴ hozzájárulhatnak. Ha a részleteket nézzük, már közel sem ennyire egységes a kép.

A kollektív igényérvényesítési mechanizmusok egyik fő erénye, hogy elkerülhetővé teszik az ügyek meg többszöröződését, illetőleg ugyanazokban a kérdésekben az ellentmondó döntéseket. Nem véletlen, hogy ezek az eljárások mindinkább fontossá válnak az utóbbi időben.¹⁵ A „makró-igazságszolgáltatás ilyen kompakt formája” több okból is vonzó lehet: lehetővé teszi, hogy a párhuzamos, illetőleg lényeges átfedésben levő ügyeket hatékonyan, gyorsan, következetesen és a véglegesség igényével bírálják el, és tegyék ezt méltányos költségek mellett.¹⁶ A fent felsorolt előnyök mellett számos nehézséget is hoz magával minden ilyen eljárási mechanizmus. A legszembeötlőbb probléma, hogy az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés, tisztességes eljárás, alaposság és a pergazdaságosság kerülhet konfliktusba egymással.¹⁷

Az új eljárási mechanizmusok létrehívását serkenti, hogy ezek a csoport erejének egyesítése által növelik a fegyveregyenlőséget, és segíthetik helyrebil-

¹² Ld. SZALAI (2014) i. m. 163–181.; SZALAI (2016) i. m. 217–225.

¹³ WALKER (2012) i. m. 420.

¹⁴ Vö. SZILÁGYI (2016) i. m.

¹⁵ ZUCKERMAN (2013) i. m. 655.

¹⁶ ANDREWS (2014b) i. m. 974.

¹⁷ GIBBONS (2009) i. m. 129.

lenteni az erőforrások egyenlőtlenségét, ill. a hatalmi egyensúlytalanságokat. A többalanyú perekben a felperesi csoport a jellemző. Az alperesek gyakran kollektív entitások, az ebből fakadó előnyöket élvezik, amelyek elsődlegesen a nagyobb erőforrásaikból, méretgazdaságosságukból, tudásukból, az információhoz való hozzáférésükből és a befolyásukból származnak. A felperesi oldalon az egyének kérelmeik egy csokorba fűzésével, egy erre a célra kialakított eljárásban erőiket és tapasztalatukat egyesítik, megosztva a pereskedés kockázatát, nagyobb nyilvánosságot és jobb tárgyalási pozíciót nyerve. A bíróság is számos tekintetben nyer ezzel a megoldással, hiszen az eljárás megtöbbszöröződése, a konfúzió, a felek nagy száma gátolhatja a hatékonyságot.¹⁸ Ha külön tárgyalnák az ügyeket, többször kell foglalkoznia a bíróságnak ugyanazokkal a kérdésekkel. A kollektív igényérvényesítési mechanizmusok nagy előnyeként tartjuk még számon, hogy az alpereseket meg lehet óvni általa a felesleges költségektől és zaklatástól.¹⁹ A kollektív igényérvényesítési mechanizmusok az alperes számára is számos előnyt hozhatnak, egyfelől a költségek mérséklése terén, másfelől pedig azáltal, hogy esetleg nem szükséges újabb és újabb eljárásokkal szembenézniük, azaz „tisztá lappal” tekinthetnek a jövőbe. A megfelelő menedzsment és ellenőrzés szükségessége a nagyszámú felperes esetén jól látható. Ezeket a pereket nem lehet másként lefolytatni, mint hogy világosan, határozottan (csak) „egy hang” beszél az összes felperes érdekében és ennek a „hangnak” kell, hogy legyen tapasztalata az ilyen ügyek vitelében.²⁰

¹⁸ ZUCKERMAN (2013) i. m. 664., 676.; ANDREWS (2001) i. m. 263.

¹⁹ ZUCKERMAN (2013) i. m. 664., 676.; ANDREWS (2001) i. m. 263.

²⁰ HODGES (2001a) i. m. 73.

2. Fejlődéstörténeti kitekintés – gyökerek

A kollektív igényérvényesítési mechanizmusok világszerte ismert formája az ún. class action eljárás. A class action amerikai formájának távoli történelmi gyökerei vannak, az angol equity gyakorlatot exportálták az Újvilágba, lényegében a reprezentatív eljárásokra vezethető vissza.²¹ Az Egyesült Államokban régen felismerték az értékét annak az eljárásnak, amelyik lehetővé teszi a személyek számára, hogy az érdek azonossága nélkül, de az ugyanazokból, hasonló, vagy összefüggő körülményekből eredő igények tekintetében osztályt alkossanak, és együtt érvényesítsék az igényüket egy eljárásban. 1966-ban inkorporálták a class action szabályait az Federal Rules of Civil Procedure-ba.²²

A kollektív igényérvényesítés célját illetően a *fejlődés dinamikája* nagyon különböző a common law (különösen az USA) és a kontinentális jogrendszerekben. Mindkét rendszer elmozdult a kiindulópontjából, de ezek a változások majdnem ellenkező irányúak. Az USA class action klasszikus példáját nézve ennek a funkciója, amikor 1938-ban megalkották, az volt, hogy kompenzációt biztosítson sok relatív csekély összegű kár esetén, és megnyissa az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférést azon emberek csoportja részére, aki feltehetően nem hajlanának a jogorvoslat keresésére az egyéni perek eszközeivel. A következő évtizedekben, főként a '60-as, '70-es években, a dolgok alapvetően megváltoztak. A fent írt cél természetesen megmaradt, de a gigantikus kártérítési eljárások relatív új élménye messze túlmutatott a class action eredeti modelljén. E dimenzióbeli növekedésnek jelentős következményei vannak. Ilyen pl. a nagyobb adminisztrációs teher vagy a büntető kártérítés (punitive damage) útján a károkozó jövőbeli magatartásának befolyásolása. Mindez természetesen visszahat a célokra is. Szélesebb lett az eljárás alkalmazási területe, nagyobb az ügyek sokfélesége. Új célok jelentek meg (amely tükröződik a jogi nyelvezetben is), a class action új kollektív és általános értékek érvényre juttatása felé orientálódik. Ez a pluralitás visszahat az eljárásjogi eszközre magára is. Az általános class action több altípusra bomlik, amelyek speciális célok felé orientálódnak és mindegyik – további konzekvenciaként – eltérő jellegzetességeket vesz fel és különböző gyakorlati eredményre vezet. A kontinentális jogrendszerben a helyzet teljesen különböző. Először is meg kell jegyezni, hogy az ún. kollektív, diffúz vagy fragmentált érdekek védelme az igazságszolgáltatás eszközeivel

²¹ MURRAY (2009) i. m. 97.

²² HARSÁGI (2016c) i. m. 24–29.; A class action szabályozásáról lásd részletesebben: UDVARY (2015) i. m.

lassan kezdett el felmerülni a '60-as évek vége felé és a '70-es évek folyamán. Először ez a fejlődés is mindössze néhány országban indult meg, sok helyen csak későbbi időpontban kezdődött. A legtöbb európai jogalkotó által követett cél specifikus és relatív szűk terület szabályozására vonatkozott. Németországban az ún. Verbandsklage vagy az olasz jog kínálta eszközök a fogyasztók védelmét szolgálják, de nem a gyengébb fél kárának megtérítését, hanem a tisztességtelen szerződési feltételek mellőzését célozzák. Szabályozási és nem kompenzációs célt valósítanak tehát meg. Az utóbbi évtizedeket elég sokirányú változás jellemezte. Mindamellet az uralkodó európai trend nem a class action irányába látszik elmozdulni. Habár akadnak olyan európai kommentátorok, akik a szélesebb, modernebb megközelítés mellett törnek lándzsát és az amerikai class action bevezetését javasolják, ezzel szemben a kontinentális jogalkotók a szűkebb és óvatos, restriktív alkalmazást preferálják.²³

Az Egyesült Államokbeli class action eljárás a Federal Rules of Civil Procedure (FCPR) R. 23 alkotói által *előre nem látott kérdésekkel szembesült* az idők folyamán. Arra tervezték eszközül, hogy alapján véve hasonló ügyeket oldjanak meg, s egyesek csodaszert látnak benne azon igényekre nézve, melyben számos felperes érintett. A class action eljárásban egyetlen kérelmező van felhatalmazva arra, hogy képviselje a kérelmezők osztályát azon az alapon, hogy minden egyedi ügy lényeges elemeiben ugyanolyan, így az egyedi ügy eldöntése az intézmény természetéből adódóan a többi ügy elbírálását is jelenti.²⁴ A tapasztalatok azt mutatják, hogy míg a class action betölti a célját bizonyos ügyekben, addig más típusú alkalmazása kontraproduktív. A gyakorlatban a tömeges károkozási (mass tort) ügyek, különösen a termékfelelősségi ügyek, alkalmatlannak bizonyultak az osztály szintű kezelésre. Ezekben az ügyekben számos olyan ténybeli kérdés jöhet fel, ami lehetetlenné teszi az egy ügykénti tárgyalásukat. Gyakran vonzzák a gyengébben megalapozott kérelemmel bíró felpereseket, akik magukban nem perelnének, de egy kikényszerített egyezség az „igényeik felülértékelését” eredményezi a többiek hátrányára.²⁵

Számos ponton tapasztalható *kiegyenlítetlenség, aránytalanság* a class action eljárásokban. Sok ügy végződik úgy, hogy a bíróságra sem került, magas ugyanis az egyezségi ráta. Ez első látásra pozitívnak tűnhet, ám meg kell vizsgálni, mi áll a háttérben. Ennek ugyanis az Egyesült Államokban több oka van. Egyrészt, mivel a költségeket nem téríti meg a pervesztes fél, így legtöbbször

²³ TARUFFO (2001) i. m. 409–413.

²⁴ HODGES (2008) i. m. 119.

²⁵ HODGES (2001a) i. m. 218.

olcsóbb megegyezni, mint sikerrel védekezni. Az amerikai rendszert sokan támadják amiatt, hogy az ezzel foglalkozó ügyvédi irodák dollár milliárdokat keresnek olyan ügyeken, amelyek bíróság elé sem jutnak. Második okként az esküdszék kiszámíthatatlanságát jelöli meg a szakirodalom. Harmadsorban a class action egyezség lényeges előnyöket jelenthet az alperes számára, aki így „szabadulva” tiszta lappal nézhet a jövőbe.

Az angol szerző, Zuckerman szerint azonban a class action rendszer működhet sikerdíj nélkül is. Szerinte valójában az eljárásnak class action- vagy group litigation-kénti, illetve opt-in- vagy opt-out-kénti leírása nem feltétlenül fed fel sokat a gyakorlat működéséről. Az sem mindegy, hogy milyen jogrendszerbe kerül beültetésre a class action.²⁶ Az ügyvédek jelentik a hajtóerőt a class action mögött.

„Vadásznak a reprezentatív felperesek után és finanszírozzák az ügyet: valójában ezáltal érdekeltységük van az ügyben, mivel sikerdíj alapján dolgoznak, ezért nagyon komoly gazdasági ösztönző van arra nézve, hogy »felépítsenek« egy ilyen eljárást.”²⁷

Hodges a következőkben látja az amerikai rendszer előnytelen vonásait. A rendszer az alábbi nem kívánatos következményeket tudja előidézni:

„a.) az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés túl könnyűvé válik, b.) nincs költség-haszon vagy más racionalitási kontroll a felperes részéről, ill. ellenőrzés az ügyben hozott döntések felett, c.) rendkívül nagy mennyiségű per indul, különösen sok a megalapozatlan kérelmek száma, d.) „zsákmányszerzés” az ügyvédek és más közbenső személyek által, akik a pert üzleti befektetésnek tekintik, amely az ő saját hasznukról szól, e.) érdekellentét az ügyvéd és az ügyfelek között (különösen az egyezségkötés terén, és sok fogyasztói class action szerény hasznot hajt a fogyasztóknak, úgymint az ún. »coupon settlement«), f.) eljárások, amelyek természetüknél fogva drágák, g.) aránytalan ügyvédi díjak, és ebből eredően nagyon magas tranzakciós költségek, h.) a »vesztes fizet« elvvel össze nem kapcsolt class action eljárásban, ahol nagyon magasak az ügyvédi költségek, óriási nyomás van az alperesen, hogy az ügy

²⁶ ZUCKERMAN (2013) i. m. 666., 685.

²⁷ SILVESTRI (2010) i. m. 109.

érdemére (a pernyertesség esélyére) tekintet nélkül megegyezzen (blackmailing), *i.*) a nyomást a punitive damage rendszere csak fokozza”.

A *Class Action Fairness Act (2005)* valamit próbált javítani a helyzeten.²⁸ Bizonyos megszorításokat tett a sikerdíj és pl. a class action hatálya tekintetében (szűkítette a lehetőségét).²⁹

²⁸ Ld. MARCUS (2014) i. m. 42–49.

²⁹ HODGES (2008) i. m. 131–132., 135.

3. Európai modellek áttekintése

A magyar és külföldi (elsősorban európai) jogirodalomban egyaránt megfigyelhető egy sajnálatos tendencia: az amerikai „class action” terminológiát használják olyan eljárási formákra is, amelyek valójában nem azok, de amelyek hordozzák ennek bizonyos elemeit.³⁰ Ugyanis csak kevés ország vette át a class action eszközt akár korlátozott mértékben is, és számos más ország – főként a kontinentális jogrendszerhez tartozó európai országok – erősen rezisztens a jogintézmény irányában,³¹ meglehetősen általános az amerikai rendszer elutasítottága („not-in-my-backyard”).³² Ennek számos oka lehet, egyik minden bizonnyal az intézmény céljában ragadható meg. A modern amerikai társadalom individualista, versengő és perlekedő. Első pillantásra ezért következetesnek tűnik, hogy az amerikai jogalkotás és a bíróságok alapvetően a privát iniciatívában bíznak a kollektív igényérvényesítés kialakítása során.³³

A sokalanyú eljárásokkal kapcsolatos európai trendek elemzése során célszerű két típusú mechanizmus között különbséget tenni, amelyek funkciójukban térnek el egymástól. Habár a két funkció egyre inkább megtalálható egy adott mechanizmuson belül, különböző jogpolitikai indokok állnak a háttérben, és a funkcionalitás közelebbi vizsgálata különböző konklúziókhoz vezethet, ami az adott mechanizmus szerepét és hatékonyságát illeti. Megvan annak a veszélye, hogy a két funkció összekeverése egy elégtelen mechanizmust eredményezhet.³⁴ Ennélfogva fontos különbséget tenni a kollektív igényérvényesítés különböző formái között, megjegyezve és rögzítve, hogy az európai kollektív igényérvényesítési formák változásokon mennek keresztül (jelenleg is).³⁵

Óvatosnak kell azonban lenni akkor, ha éles különbséget akarunk tenni a közérdekű és az ún. „private enforcement” között. A *public enforcement* legtöbbször sokkal hatékonyabb a jogsértések megszüntetése illetve megelőzése iránti perek esetén, mint a kártérítés területén.³⁶ A közérdekű pernek számos sajátossága a kontinentális európai modellhez kötődik,³⁷ amelyet általában az aktív bíró és a bírói case management jellemez, nem koncentrálnak akkora erőt a

³⁰ LLEWELLY (2004) i. m. 40.

³¹ ROWE (2001) i. m. 157–158.

³² WALKER (2012) i. m. 414.

³³ R. STÜRNER (2012) i. m. 87–88.

³⁴ HODGES (2007) i. m. 114.

³⁵ LLEWELLY (2004) i. m. 40.

³⁶ ROWE (2001) i. m. 158.

³⁷ FOWKES (2012) i. m. 241–242.

bíróra a kollektív perekben. Az eljárás kezdeményezésének jogát sok esetben non-profit szervezetekre (egyesületekre) helyezi. Ezek a szervezetek arra lettek kitalálva, hogy törvényben rögzített érdekeket szolgáljanak. Privát kezdeményezés eredményeként jönnek létre, habár gyakran közpénzekből támogatják őket és hatóságok által kontrolálják.³⁸ A jogsértések megszüntetésére irányuló eljárások jellemzik azok az országokat, ahol hagyományos gyakorlat az egyesületek által indított perek (pl. Németország, Ausztria, Olaszország). Ezekben az országokban az egyesületeknek van joga pert indítani. Mindamellett egyes országokban ez a keresetindítási jog csak a fogyasztóvédelem területén létezik, ilyenformán a fogyasztóvédelmi egyesületek jogosultak indítani. Más országokban egyéb szervezetek is fel lettek ruházva ezzel, úgy mint a különféle érdekképviselői szervezetek, környezetvédelmi egyesületek és kereskedelmi kamarák. A skandináv országokban előforduló megoldás, hogy a fogyasztói ombudsman jut szerephez az eljárásban. Itt szintén a jogsértések megszüntetése iránti perek a jellemzőek, az ombudsman nem indíthat pert kártérítés iránt. Az ombudsman formálisan független a kormányzattól, mentes annak ellenőrzése alól, de működése lényegében a kormány finanszírozásától függ, s így a politikai autonómiája valamelyest korlátozott lehet.³⁹

Elterjedt kollektív igényérvényesítési forma Európában az ún. Verbandsklage. Jellegzetessége, hogy a pert indító egyesületek nem a tagjaik jogait és érdekeit, hanem közérdekeket képviselnek.⁴⁰ Németországban a Verbandsklage hagyományos rendszerét egészítette ki utóbb a KapMuG⁴¹ néven ismert törvény, mely a pénzügyi befektetésekre kiterjedő hatállyal vezetett be egy új eljárást. Ez lényegében egy mintaper, melynek alapjául legalább tíz egymással – a ténybeli és jogi kérdések tekintetében összefüggő – ügy kell, hogy szolgáljon.⁴² (Ld. részletesebben II. 4. fejezetben.)

Látjuk tehát, hogy az európai perjogi rendszerek következetesen kínálnak mechanizmusokat, amelyek az ügyek együttes elbírálását teszik lehetővé, ám a számos igény különálló marad egymástól. Minden egyes kérelmező fél marad az eljárásban, teljesen védve eljárási garanciákkal, úgy mint a meghallgatáshoz való jog és a szóbeli tárgyaláshoz való jog. A félnek megmarad a joga arra

³⁸ R. STÜRNER (2012) i. m. 88.

³⁹ KOCH (2000) i. m. 359–360., 362.

⁴⁰ KOCH (2003) i. m. 374.

⁴¹ Gesetz über Musterverfahren in kapitalmarktrechtlichen Streitigkeiten, BGBl. I S. 2437.

⁴² CUPA (2012) i. m. 530–531.; ld. részletesebben: BAKOWITZ (2014) i. m. 153–165.

nézve, hogy autonóm módon döntsön a per további menetéről, pl. hogy köt-e egyezséget, folytatja-e az eljárást, fellebbez-e.⁴³

Teljesen más alapokon áll a holland jog, ahol az alapvetően a tömeges károkozású ügyekre íródott⁴⁴ WCAM-ben⁴⁵ szabályozott eljárás egy kollektív egyezség elérését tűzi ki célként. Egy olyan egyezséget, amely olyan károk megtérítésére vonatkozik, amelyet egyfelől egy vagy több hasonló esemény okozott, és amely egy vagy több fél [aki(k) az egyezséggel arra kötelezi(k) magát/magukat, hogy kártérítést fizet(nek)], másfelől a károsultak érdekeit képviselő szervezetek között kötöttet. Az egyezségnek meg kell határoznia például, hogy a személyek mely csoportjával kötöttet. Az egyezségben kategorizálják a károsultakat a károk természete és mértéke alapján.⁴⁶ Az egyezségben meg kell határozni a csoporttagok számát, amilyen pontosan csak lehetséges, a kártérítési összeget, amelyet felosztanak a károsultak között, valamint azokat a feltételeket, amelyek teljesítése szükséges ahhoz, hogy a károsultak a kompenzációért kvalifikálják magukat. Ha az egyezség megszületik, az azt megkötő felek benyújtják a bírósághoz, hogy nyilvánítsa kötelező erejűvé.⁴⁷ Ha a bíróság helyt ad a kérelemnek, a károsultak teljes csoportját köti az egyezség, hacsak nem élnek az opt-out lehetőségével. Az egyezség meghatározza, hogy a károsultnak kit kell értesítenie az esetleges kilépéséről, a bíróság nyilatkozata határozza meg a kilépésre rendelkezésre álló időt. A kilépők fenntartják maguknak a perindítás jogát.⁴⁸

A holland jog a WCAM-ben foglalt eljáráson felül biztosít egy kollektív keresetindítási jogot tömeges károkozású ügyekben. A holland alapítványok és egyesületeket, amelyeket érdekképviselési célra alapítottak, kezdeményezhetnek eljárást annak érdekében, hogy egy csoport közös érdekét védelmezzék. Ám ez a per az érdekelt személyek javára meghozott megállapításra, illetve a jogsértések megszüntetésére korlátozódik és az ítélet csak a szervezetet és az alperest köti (Burgerlijk Wetboek art. 3:305a).⁴⁹ (Ld. részletesebben II. 2. fejezetben.)

Az angol jog az opt-in és az opt-out rendszerek előnyeit ötvözi. A képviselési eljárásokban (*representative proceedings*) a reprezentatív felperes a pert saját és mások (a képviselt osztály) nevében indítja, de a képviselt osztály tagjai nem

⁴³ WAGNER (2011) i. m. 66.

⁴⁴ KRANS (2012) i. m. 141.

⁴⁵ *Wet Collectieve Afwikkeling Massaschade (WCAM)* 2005 júliusában lépett hatályba.

⁴⁶ KRANS (2012) i. m. 142.

⁴⁷ CUPA (2012) i. m. 533.

⁴⁸ KRANS (2012) i. m. 141–143.; VAN RHEE–TZANKOVA (2014) i. m. 209–222.

⁴⁹ WALKER (2012) i. m. 417–418.; KRANS (2012) i. m. 142.

felek a perben. Az eljárást jellemzi, hogy a követelt teljes összeg megállapítható és az egyes károsultak közötti elosztásának világos kritériumai vannak.⁵⁰ A másik típusú eljárás, az ún. csoportos perlés (*group litigation*) lényegében az ügyek egy csokorba fogása a közös kérdésekben való döntésig. Az opt-out rendszerű eljárást bármelyik fél kezdeményezheti.⁵¹ Olyan esetekben vehető igénybe, amikor több eljárást indítanak hasonló vagy összefüggő tények tekintetében.⁵² Általánosan alkalmazható, tárgyi hatályát nem korlátozta a jogalkotó. (Ld. részletebben II. 1. fejezetben.)

⁵⁰ ANDREWS (2014b) i. m. 1.

⁵¹ HARBOUR–EVANS (2012) i. m. 179.

⁵² ZUCKERMAN 2013: i. m. 677.

4. Az opt-in és opt-out modellek mérlege az európai jogalkotás szemszögéből

A kollektív igényérvényesítési mechanizmusok legismertebb formája az amerikai class action eljárás. Mindamellett, hogy a class action eljárást többen hevesen kritizálják az Amerikai Egyesült Államokban is és még inkább Európában, a közel fél évszázados időtartam alatt, melyet e jogintézmény eddig megélt, a kollektív igényérvényesítés koncepciója elterjedt az USA határain túl is, és mára már számos országban gyökeret vert mind a common law, mind pedig a kontinentális jogrendszerben.⁵³ Előbb jelentősebb common law országokban, különösképpen Ausztráliában és Kanadában, ezt követően számos európai jogrendszerben jelent meg ezen eljárások valamelyik típusa (opt-in vagy opt-out alapú eljárás vagy mindkettő). A kollektív igényérvényesítés tehát mára már realitás az Európai Unióban is. Azonban a regionális jogalkotás „patchwork jellege”, az eljárások következtelen elérhetősége (így az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés egyenetlensége) és a nemzeti szabályozási jelleg vet fel kérdéseket a tekintetben, hogy vajon a jelenlegi helyzet nem akadályozza-e a belső piac zökkenőmentes működését.⁵⁴

Felmérve a terület irodalmát láthatjuk, hogy meglehetősen a konfúzus és következtelen a terminológia használata. Az eligazodást segítő annyi mindenesetre érdemes leszögezni, hogy a bírósági eljárásban történő aggregált igényérvényesítésre nézve *két alapvető modell él egymás mellett*: az egyik esetben egy igény reprezentálja a csoportot (képviseleti típusú eljárások); a másik esetben számos egyéni igényt fűznek egybe és társítanak a hasonlóságaik miatt. Emellett a két fő típus számos variánsa létezik.⁵⁵

A külhoni szabályozásokban számos megjelenési formája ismert ezeknek az eljárásoknak. Az egyik alapvető különbség az *opt-in és az opt-out rendszerű modellek* között tehető. Míg az előbbi a részvétel kinyilvánításán alapul, vagyis belépéssel lehet a csoport tagjává válni, addig az utóbbi eleve a csoport (ennél az eljárástípusnál jellemzően osztálynak szokták nevezni) tagjainak tekinti azokat, akik az osztály pontosan körülhatárolt meghatározásának megfelelnek; ők aktivitásukat akkor kell, hogy kifejtésék, ha nem szeretnének az osztályban maradni.⁵⁶

⁵³ Ld. részletesebben: UDVARY (2015) i. m.

⁵⁴ STRONG (2013) i. m. 234–236.; ZUCKERMAN (2013) i. m. 676.

⁵⁵ HODGES (2008) i. m. 2.

⁵⁶ Ld. HARSÁGI–VAN RHEE (2014b) i. m. XIX–XXXVI.

Az *opt-out* rendszerek létjogosultságát rendszerint a *hatékonysággal* és a későbbi jogsértésektől *elrettentő hatásával* szokták igazolni.⁵⁷ Különösen igaz ez a csekély perértékű ügyekben, ahol kicsi a perlési hajlandóság.⁵⁸ Az *opt-in* eljárás nem adekvát elaprózódó, szétszórt, szórványos veszteségek esetén.⁵⁹ Az amerikai tapasztalatok szerint az *opt-in* eljárások nehézségekkel szembesülnek, ami az attraktivitást illeti a szélesebb körű részvételre. Az ok a tétlenség. Az amerikai *opt-out* rendszer gyakorlata igazolja, hogy az osztálytagok általában passzívok, nem tesznek semmit. Szinte soha nem élnek az *opt-out* lehetőségével. Fogasztói ügyekben, átlagosan 2% alatti érintett él a joggal, hogy kilépjen az eljárásból.⁶⁰ Ausztráliában valamelyest más a helyzet, egy empirikus kutatás kimutatta, hogy az emberek nem idegenkednek a kilépéstől, és az *opt-out* rátája sokkal a magasabb a vártnál (átlag: 13,78%, medián: 5,28%).⁶¹

Az *opt-out* modell jelenti a legkevesebb akadályt az *igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés* tekintetében, nagyobb eljárási hatékonyságot és gazdaságosságot kínál (különösen, ahol az osztály összetétele kiszámítható és világos). Előnye, hogy megnevezetlen osztálytagok szereznek jogcímet a kártérítésre a megnevezett képviselők cselekményei által anélkül, hogy időt kellene tölteniük vele vagy forrásokat mozgósítaniuk. *Nagyobb számú fél részére biztosítja ezt a kompenzációt*, mivel jellemzően a kilépők után is többen vannak, mint egy *opt-in* eljárás esetén (melybe nem lépnek úgy be az érintettek).⁶² Egyúttal biztonságot jelent az alperes számára, hiszen tudja a kitettségi mértékét.⁶³

Mivel az *opt-out* rendszerek hitelessége az osztály tagjainak vélt konszenzusán nyugszik, a közzététel, ezáltal a vélelmezett osztály-tagok informálása a perről azért fontos, hogy esetlegesen tudjanak élni az *opt-out* lehetőségével. Az *opt-out* rendszer korrektsége azon is múlik, van-e egy *világosan definiált osztály* (az érintetteknek tudnia kell, köti-e majd őket az ítélet), valamint az elégséges idő, hogy „elhagyhassák” az eljárást.⁶⁴

A legtöbb kifogás az *opt-out* modellel szemben, hogy jelentős *visszaélésekhez vezethet* a gyakorlatban. Az Amerikai Egyesült Államokban pl. az *opt-in* mechanizmus nagy számban olyan igényeket eredményezhet, melyek nem

⁵⁷ KARLGODT (2012) i. m. XL.

⁵⁸ STADLER (2011) i. m. 166.

⁵⁹ WAGNER (2011) i. m. 78.

⁶⁰ ISSACHAROFF–MILLER (2009) i. m. 203.

⁶¹ ZUCKERMAN (2013) i. m. 693.

⁶² HAUSFELD–RATNER (2012) i. m. 547.

⁶³ ZUCKERMAN (2013) i. m. 690.

⁶⁴ ZUCKERMAN (2013) i. m. 685–686.

eléggé megalapozottak, de a nagyságuk miatt gyakran arra tudják kényszeríteni az alperest, hogy fizessen, hiszen ez olcsóbb számára üzleti szempontból. Nem engedheti ugyanis meg magának, hogy akár egy kis kockázatot is vállaljon, hogy esetleg egy számára „végzetes” ítélet születik, mely alapján felperesek ezreinek kell majd kártérítést fizetnie.⁶⁵ Ellenérvként hozzák fel, hogy kontroll-mechanismusokat lehet bevezetni a visszaélésekkel szemben: különösképpen erős bírói kontrollt az ügyek felett (főképp az eljárás kezdeti szakaszában az ügyek szűrése tekintetében). Mások nem gondolják azt, hogy ez a gyakorlatban megvalósítható volna.⁶⁶ A tisztább képhez azonban az is hozzá tartozik, hogy az amerikai perben a kereseti kérelemnek jóval kevesebb részletet kell tartalmaznia, mint sok más országban (pl. Németországban vagy Ausztráliában). Ilyen tekintetben a magasabb sztenderdek megakadályozhatják a rosszhiszemű pereskedést, de elzárhatják a jogos igényeket is az érvényesítéstől.⁶⁷

A reprezentative vagy class action esetén gyakran tapasztalható jelenség, hogy az alperest belekényszerítik egy egyezségbe ahelyett, hogy érdemben védekezne, az angol group litigation esetében kevésbé valószínű. Az amerikai class action osztálytagjai lehetnek fantomszerűek és a kérelem érdemben lehet teljesen spekulatív. Az angol csoporttagok egyenként is felelősek a közös költségekért, így az angol költségviselési szabályok visszatartanak az „áligények” érvényesítésétől. Az Egyesült Államokban nincs ilyen általános szabály, ráadásul a legtöbb felperest egy befektetési vagy esetleg biztosító cég támogatja.⁶⁸

Európában széles alapokon nyugvó politikai kompromisszum alakult ki a tekintetben, hogy az amerikai típusú class action modell nem kívánatos káros hatásoknak enged teret, mint pl. a túlzott mértékű perlekedés, túlzott költségek, következtelenség és átfedések vannak közjogi szabályozókon alapuló (a közjogi kontroll körében) született határozatok és a polgári perben született ítéletek között.⁶⁹ Sokszor felmerül az opt-out rendszerrel szembeni kifogásként, hogy nem jelentenek teljes kompenzációt a felperesnek.⁷⁰

Európában az opt-out class action rendszerrel szembeni ellenállás alapja az, hogy nem veszi figyelembe *a felek rendelkezési jogát és esetleg sértik az Emberi Jogok Európai Egyezménye* 6. cikkét.⁷¹ A jogirodalom hangsúlyozza,

⁶⁵ ZUCKERMAN (2013) i. m. 667.

⁶⁶ HODGES (2008) i. m. 119.

⁶⁷ HAUSFELD (2012) i. m. 553.

⁶⁸ ANDREWS (2003) i. m. 1006–1007.

⁶⁹ HODGES (2001b) i. m. 372.

⁷⁰ ZUCKERMAN (2013) i. m. 691.

⁷¹ ZUCKERMAN (2013) i. m. 692.; HODGES (2008) i. m. 123.

hogy az egyéneknek meg kell, hogy legyen a lehetősége annak eldöntésére, részt akarnak-e venni az eljárásban, amely anyagi jogaikra kihat, érinti perbeli képviselőüket és a költségekkel kapcsolatos felelősségüket. Ezek a kérdések alkotmányossági és a tisztességes eljáráshoz kapcsolódó problémákat vethetnek fel.⁷² Az opt-in megközelítésnek számos előnye van, így pl. a tagság biztonság.⁷³ Javára írható továbbá, hogy a felek szabad akaratukból csatlakoznak éles ellentétben az opt-out rendszerrel, melynél lehetséges, hogy az osztálytag a tudtán kívül lesz az eljárás része és „szenvedi” a preklúziós ítéletet. Ám az opt-in rendszerben rejlenek immanens problémák. A legfőbb probléma az ösztönzés, illetve az érintettek megfelelő részvételi arányának kérdése. Emellett fel szokták még hozni, hogy az alperes részére nincs meg a lehetőség a „globális béke” elérésére az eljárás eredményeképpen⁷⁴ (vagyis arra, hogy rendezett kérdésként maga mögött tudja az ügyet). Mulheron négy fő okot sorol fel, ami miatt a potenciális perlekedők vonakodnak csatlakozni ilyen kollektív igényérvényesítéshez: a gazdasági aggodalom, a pszichológiai megfontolás, hogy egy „általános verekedés élménynek” lesznek kitéve, a megtorlástól való félelem (különösképpen munkavállalók esetében) és az alapvető félreértések a kártérítés rendszere tekintetében.⁷⁵ Andrews szerint az opt-out rendszer egy esetleges adaptálásának veszélyei a következők: agresszív kísérletek a kollektív perek indítására, melyet ösztönözhet az ügyvédek nyereségvágya; a cégek és szervezetek félelme attól, hogy drága és elhúzódó pereskedéseknek vannak kitéve; a potenciális alperesek költségeinek elkerülhetetlen növekedése (amelyet a védekezési intézkedésekre fordítanak, pl. a biztosítások költsége).⁷⁶

Andrews szellemes hasonlata szerint az amerikai class action rendszer „a jó, a rossz és a groteszk módon csúf keveréke”. Évtizedeken keresztül a civil mozgalmak meghosszabbított keze volt. Elmondható, hogy a rossz menedzsmentdöntések korrekciós eszköze volt, reformokat ösztönözött az iparban és a társadalmi élet területén.⁷⁷ Silvestri úgy véli, ha elfogadjuk a class actiont, el kell fogadnunk azt is, ami vele jár, vagyis azt, hogy a pereskedés mint szabályozási eszköz jelentkezik, s nem csupán a vitarendezés rendszereként lerakott formális struktúra.⁷⁸ Zuckerman pozitívként emeli ki, hogy a class action

⁷² HODGES (2008) i. m. 125.

⁷³ GIBBONS (2009) i. m. 122.

⁷⁴ ISSACHAROFF–MILLER (2009) i. m. 202.

⁷⁵ ANDREWS (2013a) i. m. 655.

⁷⁶ ANDREWS (2010) i. m. 338.

⁷⁷ ANDREWS (2003) i. m. 1009.

⁷⁸ SILVESTRI (2010) i. m. 102.

eljárások – mind az opt-in, mind az opt-out formáiban – tipikusan olyan jellegzetességekkel bírnak, amelyek nem találhatók meg az angol csoportos perlésnél és ennek következtében a kollektív igényérvényesítést elérhetővé és életképessé teszik az ügyek szélesebb körében.⁷⁹

Gondot jelent, hogy Európában nincsenek empirikus adatok az ún. *public enforcement*, ill. *private enforcement* viszonyára nézve. Ezért az érvelés, hogy a teljesen eltérő amerikai rendszerben kifejlesztett class action-t nem lehet egyszerűen lemásolni, minden bizonnyal nyom a latban,⁸⁰ legalábbis az általános érvényű átvétel tekintetében.

Az opt-out eljárások előnyeként említhető az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés jobb érvényesülése, a követelések összértéke megállapítható, és az egyes károsultak közötti elosztásának világos kritériumai vannak. Létjogosultságát rendszerint a hatékonysággal és a későbbi jogsértésektől elrettentő hatásával szokták igazolni. A külföldi gyakorlati tapasztalatok szerint hasznosnak bizonyulhat különösen csekély pertárgyértékű ügyekben, elaprózódó, szórványos veszteségek esetén. Olyan esetekben, melyekben számos egyén érintett egy jogellenes magatartás tekintetében, de nem olyan mértékig, hogy bármelyikük motivált lenne pert indítani, illetve ahol az egyedi károk nem számottevőek, de az egész összeg, illetőleg a jogosulatlan profit tekintélyes. Felmerülhet az opt-out rendszerrel szembeni kifogásként, hogy nem jelentenek teljes kompenzációt a felperesnek, illetve nem veszik figyelembe az egyedi ügyek közötti releváns különbségeket, vagy elmaradhat azok adekvát vizsgálata. Az opt-out rendszerek előnye továbbá, hogy nem nevesített osztálytagok juthatnak végrehajtható határozathoz – a megnevezett képviselők cselekményei által – anélkül, hogy időt kellene tölteniük vele, vagy forrásokat mozgósítaniuk. Nagyobb számú fél részére biztosítja ezt a kompenzációt, mivel jellemzően a kilépők után is többen maradnak, mint ahányan egy opt-in eljárás esetén csatlakoznának.⁸¹ Egyúttal biztonságot jelent az alperes számára, hiszen tudja a kitettség mértékét. Figyelemmel kell lenni arra a tényre, hogy az opt-out rendszer adminisztrációja kisebb, amely a negatív elvárt értékű ügyeknél fontos szempont lehet.

Az európai országok döntés előtt állnak, kitartsanak-e a korábban választott modell mellett, vagy mely modellt vezessék be, ha nem volna még ezen a téren kielégítő tagállami szabályozásuk. A kérdés meglehetősen megosztó és vitára adhat okot. Kevés ország engedett teret Európában a sokkal radikálisabb opt-

⁷⁹ ZUCKERMAN (2013) i. m. 683.

⁸⁰ STADLER (2013a) i. m. 483.

⁸¹ HAUSFELD–RATNER (2012) i. m. 547.

out modellnek, és ahol elfogadták, azok az országok is többnyire korlátozták a hatályát (mint pl. Dánia és Norvégia).⁸² Számos európai állam elutasítja az opt-out mechanizmust alkotmányossági szempontból. Az elfogadásával kapcsolatos vonakodás ezeknek a mechanizmusoknak az értékére vonatkozó alapvető vitán, illetve a visszaélések lehetőségén alapul.⁸³ A kritikusok többnyire azt sérelmezik, ha az osztálytag nem kap tájékoztatást a megindult eljárásról és emiatt nem él az opt-out lehetőségével, az inaktivitását úgy tekintik, mint hozzájárulást ahhoz, hogy a reprezentatív felperes által képviseltessenek. Ez sértheti az osztálytag meghallgatáshoz való jogát, illetve a rendelkezési jogát.⁸⁴

A kérdés kapcsán vitára szükség van. A vitának azonban nem szabad arra szorítkoznia, hogy a kérdést a két alapvető modell párharcaként fogja fel, el kell kerülni, hogy a diszkusszió erre korlátozódjon. Sokkal inkább a *funkcionalitás irányából kellene közelíteni*. Ennek során ki lehet indulni abból a kérdéskatalógusból, amelyet Hodges állított össze. Szerinte a következő kritériumoknak kell a vita középpontjába kerülnie az európai modellkeresések során:

„a.) Milyen mértékben szolgáltat a modell igazságot? b.) A modell az európai gazdaság javát és versenyképességét szolgálja-e összességében? c.) A modell a jogellenes nyereséget elvonja-e a bitorlótól? d.) Helyreállítja-e azok helyzetét, akik kárt szenvedtek a jogellenes cselekményből fakadóan? e.) A modell előmozdítja-e, hogy a bitorló és mások a jövőben megfelelően viselkedjenek? f.) A modell biztosítja-e a hozzáférhetőséget és egyszerűen működik-e? g.) Elég gyors-e? h.) Arányosak-e a felmerülő költségek? i.) Segít-e a visszaéléseket elkerülni?”⁸⁵

2013 júniusában az Európai Bizottság elfogadta az uniós jog által biztosított jogok megsértése tekintetében a jogsértés megszüntetésére és kártérítésre irányuló tagállami kollektív jogorvoslati mechanizmusok közös elveiről szóló *ajánlást* (2013/396/EU). Hess szerint az ajánlás a címével ellentétben nem kínál közös elveket, inkább egyfajta jogalkotási eszköztárat jelent, amelynek célja, hogy segítse a tagállamokat a nemzeti eljárásokba való implementálás során.⁸⁶

⁸² FARGRIEVE–HOWELLS (2009) i. m. 398.

⁸³ GRACE (2006) i. m. 285.

⁸⁴ STADLER (2011) i. m. 172.

⁸⁵ HODGES (2008) i. m. 223.

⁸⁶ HESS (2014) i. m. 5–7.

Hiányossága, hogy bár az opt-in modellen alapuló rendszer jelentős szerepet adna a bíróságoknak, hogy a felek jogait és érdekeit védjék – a nemzetközi sztenderdekkel ellentétben –, nem írja elő követelményként az egyezség bírósági jóváhagyását.⁸⁷

A versenyjog kivételével a Bizottság egy *horizontális kollektív igényérvényesítési mechanizmust* ajánl a jogsértések megszüntetésére és a kártérítési igényekre.⁸⁸ A horizontális megközelítés (általános, vagyis nem szektorális szabályozás) inkább kivételnek számít Európában (pl. Angliában és Svédország találkozhatunk vele). Még az ajánlást követően is áll, hogy nincs világos modell az univerzális megközelítésre, így a harmonizáció továbbra is nehéz marad.⁸⁹

⁸⁷ STADLER (2013a) i. m. 483.

⁸⁸ Uo. 484.

⁸⁹ Vö. HODGES (2007) i. m. 121.

II. EGYES EURÓPAI MODELLEK

1. Képviseleti eljárások és a csoportos perlés az Egyesült Királyságban

Az angol rendszer differenciált, ugyan az *opt-in* rendszerű csoportos perlés (*group litigation*) mellett tört lándzsát a Woolf-reform során, de ezzel párhuzamosan továbbra is kínálja az *opt-out* alapú képviseleti pert (*representative proceeding*) a jogkeresők számára. Tágabb értelemben a többalanyú, vagy kollektív eljárások *három* (egy-álláspontok szerint négy) formát ölthetnek:

- a) perek egyesítése vagy pertársaság (*consolidated litigation or joinder*), melynek célja Andrews megfogalmazásában, hogy összekapcsolják az ügyeket „egyetlen hosszú ügy-kígyóvá” (egyetlen ügyről beszélhetünk, de a kérelmezők pluralitása jellemzi);
- b) képviseleti eljárások (*representative proceedings*), ahol egyetlen eljárással állunk szemben, de ennek eredménye kihat a képviselt osztályra is;
- c) számos ügy csoportos perlésként (*group litigation*) koordinálva (melyet az ügyek pluralitása határoz meg egy koordinált kollektív eljárásban).⁹⁰

A perek egyesítése vagy a felperesi pertársaság jól bevett eszközei a többalanyú perek keletkezésének. A *Civil Procedure Rules (CPR)* 3.1 szakasz 2. bekezdés g) pontja – a bíróságok általános ügymenedzsment-jogosítványaira vonatkozó szabályozások között – ad felhatalmazást a bíróságnak arra, hogy egyesítsen ügyeket (*consolidation*). A pertársak száma tekintetében nincs korlátozás. Ahogyan a *Weir v Secretary of State for Transport (No. 1)* (2005) ügy demonstrálja, semmi nem áll a felperesi csoport útjában, hogy egy ún. „action committee”-t alakítson és pert indítson, ahol igen nagy felperesi csoport van (az idézett ügyben közel 50.000 részvényes). Ezek teljesértékű félként vettek részt

⁹⁰ Időnként ide sorolják a próbapereket is (*test case litigation*), amelyekkel együtt jár a kapcsolódó individuális perek felfüggesztése (a perek pluralitása jellemzi, de a felfüggesztett perek függenek a teszt ügy kimenetelétől). ANDREWS (2013a) i. m. 621–622.; ANDREWS (2014b) i. m. 1–2.

az eljárásban, amelyben pénzügyi igényt kívántak érvényesíteni az alperesi céggel szemben, tulajdonképpen egyfajta opt-in jellegű rendszerről beszélhetünk.⁹¹

Az egyesítés *célja* a felek és a bíróság (erő)forrásainak kímélete (elsődlegesen ott találkozhatunk vele, ahol azonos vagy hasonló kérdések merülnek fel) és megóvja az alperest a felesleges költségektől és háborgatástól. Attól, hogy lényegében ugyanazzal a tényállítással szemben külön perekben kényszerüljön védekezni.⁹² Az egyesítés szorosan összefüggő kérelmek esetében elrendelhető el. Ezt követően úgy folytatódik az ügy, mintha csak egyetlen kérelem lett volna, vagyis mintha egy szinguláris ügyről volna szó. A *consolidation* valószínűleg csak ott jelent segítséget, ahol *erős átfedés* van két (vagy több) kereset között tény vagy jogkérdésben, vagy ahol megvan az összeegyeztethetetlen határozatok kockázata. Minimális átfedés esetén ez a jogintézmény *nem* jelent megoldást (Law Debenture ügy)⁹³. A bíróság akkor sem egyesíti az ügyeket, ha az átfedés ugyan elegendő, de az egyesítés elrendelése a tisztességes eljárás követelményével állhat ellentétben, illetve az ügymanagement nehézségeihez vezetne. Az IXIS Corporate ügyben⁹⁴ – habár volt bizonyos mértékű átfedés a két esetben – a bíróság megtagadta az egyesítés alkalmazását, mert a két érintett ügy nagyon különböző fázisban volt,⁹⁵ ill. a két ügyben fordított volt a felek perbeli állása, ráadásul a többi fél a két ügyben nagyon különböző volt. Consolidation csak akkor rendelhető el, ha minden kérelem ugyanabban az időben van a bíróság előtt. Ha elrendelik, az egyik ügyet kijelölik „vezető ügynek” (*lead claim*), és iránymutatásokat adnak a többi ügy jövőbeli vitelére.⁹⁶ Az egyesítést követően főszabály szerint a felpereseknek csak egy jogi képviselője lehet.⁹⁷

⁹¹ ANDREWS (2010) i. m. 657.

⁹² ZUCKERMAN (2013) i. m. 658.

⁹³ Law Debenture Trust Corporation (Channel Islands) Ltd. v Lexington Insurance Co [2001] LTL 12/11/01.

⁹⁴ IXIS Corporate and Investment Bank v Westlb AG [2007] EWHC 1748 (Comm).

⁹⁵ BROWNE (2014) i. m. 267.

⁹⁶ SIME (2013) i. m. 211–212.

⁹⁷ BROWNE (2014) i. m. 267.

1.1. Képviselési eljárások (representative proceedings)

1.1.1. A képviselési eljárás fejlődéstörténete

A képviselési per a kollektív igényérvényesítésre legrégebben kialakított eljárás az angol jogban. Az Egyesült Királyság az egyik legnagyobb gyakorlattal rendelkező ország e téren:⁹⁸ a képviselési eljárások (*representative proceedings*) több, mint két évszázados múltra tekintenek vissza.⁹⁹ A *Court of Chancery* fejlesztette ki,¹⁰⁰ lehetővé téve, hogy a kérelmező egy csoport nevében pert indíthasson, mely csoport tagjai *közös érdekekkel* bírtak vagy közös sérelmük volt, feltéve, hogy a keresett jogorvoslat a természeténél fogva mindenki számára kedvező, akit a felperes képviselni javasol.¹⁰¹ Az eljárás egy változatát beépítették a korábbi Supreme Court Rules-ba,¹⁰² modern formáját a jelenleg hatályos Civil Procedure Rules teremtette meg (CPR 19.6. szakasz).

A szabályok olyan ügyek megoldására kínálnak egy eljárási mechanizmust, ahol több személynek azonos az érdeke („*same interest*”) adott ügyben. Megjegyzendő azonban, hogy a „*same interest*” követelményét olyan szigorúan értelmezik, ami kizárja a szabály alkalmazását olyan ügyekben is, ahol ugyan sok személy kíván érvényesíteni összefüggő körülményekből eredő jogot, ám az érdekük azonosnak nem tekinthető (*Emerald ügy*).¹⁰³¹⁰⁴

A megállapításra, valamint a *jogsértés megszüntetésére irányuló* eljárásoktól eltekintve a képviselési eljárások viszonylag ritkának számítanak Angliában. A marasztalásra irányuló keresetek láthatóan marginálisak ezen a területen. Ennek két oka van: először is a költségtényező, másodsorban pedig a hagyományok (vagyis a vonatkozó jogszabályok restriktív értelmezése).¹⁰⁵ A bíróságoknak az eljárási szabályokra vonatkozó *megszorító értelmezése* szigorúan redukálta a lehetőséget, hogy ezt a pert annak eszközeül használják, hogy a képviselt csoport individuális tagjainak nevében kártérítést nyerjenek. Meglehetősen ritka az angol reprezentatív eljárásokban a képviselt osztály javára történő ítélezés, többnyire csak akkor ítélték meg a kártérítést, ha

⁹⁸ LLEWELLYN (2004) i. m. 40.

⁹⁹ PARSONS (2008) i. m. 39.

¹⁰⁰ ZUCKERMAN (2013) i. m. 667.

¹⁰¹ Duke of Bedford v. Ellis [1901] AC 1.

¹⁰² Ld. ANDREWS (1994) i. m. 974–977.

¹⁰³ Emerald Supplies Ltd v British Airways plc [2010] EWCA Civ 1284; [2011] Ch 345.

¹⁰⁴ ZUCKERMAN (2013) i. m. 664.

¹⁰⁵ ANDREWS (2013) i. m. 628.

- a) lehetett tudni, mennyi a képviselt osztály felé fizetendő teljes összeg (mekkora az alperes „kitettsége”) és az egyének része könnyen megállapítható (pl. egy hajó elsüllyedése esetén a rakomány tulajdonosainak kára, s így a pertárgyérték tudható¹⁰⁶) vagy
- b) az osztály tagjai meglegszenek azzal, hogy a kárukat egy az ítéletet követő ún. *follow-up* kártérítési eljárásban utólag állapítják meg, majd azt egy speciális alapba fizetik be. Az ügyben az alperesnek tudnia kell, hogy mekkora összeget tesz ki a teljes követelés, ki kell tudnia számolni, pl. hogy hány szerzői jogsértést követett el, valamint azok értékét (*EMI Records ügy*¹⁰⁷). Lényeges tehát, hogy a globális összeg megállapítható és világos kritériumai vannak az összeg elosztásának az egyes károsultak között.¹⁰⁸

Kártérítés tehát akkor ítéltető meg ebben az eljárásban, ha az közös tulajdonnal, illetve közös jogokkal kapcsolatos, melyek a csoport tagjait illetnék meg. Amennyiben a csoporttagok külön kirovást igényelnek (így külön-külön kellene megállapítani a rájuk vonatkozó összegeket), a reprezentatív eljárás kévéssé tűnik járható útnak, ilyenkor a csoportos perlés a megfelelőbb eszköz.¹⁰⁹

Másodsorban beszélhetünk egy *gazdasági visszatartó erőről* is ezeknek a pereknek a megindításával kapcsolatban, ami lényegében a reprezentatív felperes személyes költséggrizikójával van összefüggésben. Bármennyire is nagyobb rugalmasságot mutat már az utóbbi időben a bírói gyakorlat a „*same interest*” (azonos érdek) kifejezés értelmezésére nézve, valószínűtlen, hogy ez a tendencia ügyek áradatát eredményezné. A *költségviselés problémája* továbbra is megakadályozza, hogy igénybe vegyék ezt az eljárást. Ha meg is nyeri a reprezentatív felperes a pert, nem biztos, hogy meg fogja tudni téríttetni a költségeit az osztály tagjaival. Még élesebben jelentkezik a költségkockázat, ha elveszíti a pert, hiszen akkor személyesen áll helyt az ellenfél költségeiért.¹¹⁰

¹⁰⁶ Monarch SS Co Ltd v Greystoke Castle (Cargo Owners) [1947] AC 265, HL.

¹⁰⁷ EMI Records Ltd v Riley [1981] WLR 923.

¹⁰⁸ ANDREWS (2010) i. m. 332.; ANDREWS (2008) i. m. 294.; ANDREWS (2014b) i. m. 1.

¹⁰⁹ O'HARE-BROWN (2013) i. m. 122.

¹¹⁰ ANDREWS (2008) i. m. 295.

1.1.2. Az eljárás feltételei, megengedhetősége

Angliában a reprezentatív fél nemcsak azért indíthat pert, hogy a saját személyes érdekét érvényesítse, hanem azoknak a jogaiért is, akiket hasonlóan érint az alperes kötelezettségszegése. Lényegében ekkor beszélhetünk képviseleti perről.¹¹¹ A CPR 19.6. szakasza a reprezentatív eljárás feltételéül szabja, hogy számos személynek ugyanaz az érdeke.¹¹² A *Duke of Bedford v. Ellis* és az *Emerald Supplies Ltd. v. British Airways plc* ügyekben hozott ítéletek szerint a személyeknek azonos az érdeke, ha:

- a) van közös érdekük vagy
- b) közös sérelmük,
- c) a keresett jogorvoslat a természeténél fogva előnyös mindenkire nézve, akit a kérelmező képviselni javasol; ill.
- d) az osztályba való befogadás kritériumai nem függnék magának az ügynek a kimenetelétől (mert ilyen esetben az osztály tagjai – mint akiknek ugyanazok az érdekei – nem volnának meghatározhatók az eljárás kezdetén).¹¹³ A *Duke of Bedford* ügyben kimondták, hogy hat gyümölcsstermelő jogosult képviselni minden más gyümölcsstermelőt, akik standhoz való jogot kérelmeznek az alperes piacán. Hasonlóképpen a *Millharbour* ügyben¹¹⁴ nemesi kúriai tömbház bizonyos bérlői számára engedélyezte a bíróság, hogy minden bérlőt képviseljenek a tulajdonos elleni eljárásban, melyet az ingatlan elhanyagoltsága miatt indítottak.¹¹⁵ Viszont, ha az elemzésből az tűnik ki, hogy a csoport tagjainak *versengő érdekei* vannak, akkor az ügyek *nem alkalmasak* arra, hogy engedélyezzék a reprezentatív eljárást (*Smith v Cardiff Corporation* ügy).¹¹⁶

Nincs ugyan szó merev korlátozásról, de az eljárás nem megengedett, ahol a csoport tagjainak jogai vagy kötelezettségei túl sokfélék ahhoz, hogy a CPR 1. részében deklarált alapvető célokkal nem hozhatók összhangba. A csoporttago-

¹¹¹ ANDREWS (2003) i. m. 978.

¹¹² „Where more than one person has the same interest in a claim – (a) the claim may be begun; or (b) the court may order that the claim be continued, by or against one or more of the persons who have the same interest as representatives of any other persons who have that interest.” (CPR R 19.6)

¹¹³ SIME (2013) i. m. 210.

¹¹⁴ *Millharbour Management Ltd. v Weston Homes* [2011] EWHC 661 (TCC); *Ltd* [2011] 3 All E R 1027.

¹¹⁵ SIME (2013) i. m. 210.

¹¹⁶ *Smith v Cardiff Corporation* ügy [1954] 1 QB 210.

kat nem kell feltétlenül tudni név szerint azonosítani az eljárás kezdetén, feltéve, hogy a csoporthoz tartozás kritériumai meghatározhatók ebben a fázisban. Viszont az eljárás minden szakaszában (és nemcsak a végén, az ítélethozatal időpontjában), meg kell tudni mondani minden egyes személy esetében, hogy *a képviselt osztály tagjaiként minősíthetők-e vagy sem* (az alapján, hogy azonos az érdekük). Ez nem jelenti azt, hogy a csoport tagságának állandónak kell maradnia és mindvégig zártnak. Tehát lehet benne fluktuáció. Ahogyan hangsúlyoztuk, nem szükséges, hogy egy komplett listát össze tudjanak állítani a per kezdetén, hogy ki van a képviselt csoportban. Az az előzetes kérdés, hogyan lehet meghatározni, hogy egy személy egyáltalán hogy lehet a képviselt osztály tagja. A logikával és a józan ésszel dacol például, ha reprezentatív eljárásként kezelnék azt, amikor a felelősség kérdését előbb kellene eldönteni, mint hogy tudhatnánk, hogy egy személy tagja volt-e a képviselt osztálynak, melyet az ítélet köt.¹¹⁷ Egy spekulatív osztály nem elégíti ki a reprezentációs eljárás indításának az előfeltételeit. Ezt a helyzetet meg kell különböztetni attól, amikor pusztán egy kisebb fluktuáció van az osztályban, ami egyébként szilárd maggal bír (*Emerald ügy*).¹¹⁸

Alapvető kíváncsi a tisztességes eljárásnak, hogy tudjuk, *kit köt majd az ítélet*, mielőtt azt még meghoznák. Ez teszi lehetővé, hogy az érintettek (akikre kihat majd az ítélet) lépéseket tegyenek annak érdekében, hogy megfelelően védeni tudják az érdekeiket. Az „azonos érdek” követelménye arra lett tervezve, hogy tökéletes átfedést biztosítson a reprezentatív fél és a képviseltek érdekei között. Ebben az értelemben különbséget lehet tenni azok között az ügyek között, ahol eltérő (divergens) érdekei vannak az osztály tagjainak és azok közt, ahol ellentétesek az érdekeik. Ahol az érdekek csak divergenssek, megvan a kockázata, hogy a reprezentatív fél nem fogja határozottan képviselni, illetőleg nyomatékosítani azokat az érveket, amelyek az ő érdekét nem szolgálják. Ahol ellentétesek az érdekek, a reprezentatív fél pervitele esetleg alááshatja más tagok érdekeit. Mindamellet a modern valóság nagyon más, mert a kollektív igény-érvényesítés érdekében indított eljárásokat rendszerint nem egy individuális fél menedzseli és kontrollálja. A többalanyú ügyeket tipikusan ügyvédek vagy kereskedelmi finanszírozók kezdeményezik és finanszírozzák és a reprezentatív fél csupán egy névleges vezető, „stróman”.¹¹⁹

¹¹⁷ O'HARE-BROWN (2013) i. m. 122.

¹¹⁸ ANDREWS (2013) i. m. 640.

¹¹⁹ ZUCKERMAN (2013) i. m. 671.

Az *Emerald* ügyben hozott határozat mutatta azt az egyértelmű tendenciát, amely a „same interest” szűkítő értelmezése kapcsán sokáig jellemezte a bírói gyakorlatot a CPR-t megelőző időszakban és még egy ideig utána is.¹²⁰ A szigorú értelmezés felpuhulását egy 2003-ban hozott ítélet jelezte, amely négy évvel a CPR hatálybalépése után az *Independiente Ltd. ügyben*¹²¹ született. A CPR 19.6. szakasz mindkét rendelkezését rugalmasan és a CPR 1. részében található alapvető célokkal (*overriding objective*) összhangban kell értelmezni, illetve alkalmazni. Az igény ebben az ügyben egyszersmind volt eltiltás és kártérítés az osztály tagok szerzői jogainak megsértésére tekintettel.¹²²

1.1.3. Felek, képviselők

Ezekben az eljárásokban a reprezentatív felperes a saját és a többiek nevében indítja a pert. A képviselt osztály tagja legfeljebb az opt-out lehetőségével élhet. *Az osztály tagjai nem felek* a perben, csak a reprezentatív felperes fél a teljes értelemben,¹²³ ő az egyetlen felperes. Mindamellet az osztály tagjai élvezhetik a jogerős döntés előnyeit. Valójában a képviselt félnek egy *hibrid pozíciója* van. Nem teljes értelemben vett fél, – a reprezentatív féllel ellentétben (*Smithkline Beecham* ügy¹²⁴) – a képviselt személy a költségekért sem felel (*Howells* ügy¹²⁵), nem kérheti, de nem is felelős az okiratok feltárásáért, az ún. disclosure-ért¹²⁶ (*Ventouris v Montain*¹²⁷ ügy).¹²⁸ Ám nem csupán egy „szemlélődő”, aki nem volna érdekelt az ügy sorsa tekintetében, hiszen őt köti a meghozott ítélet [CPR 19.6 (4)].¹²⁹

A képviselt személyeket nem kell tájékoztatni a reprezentatív fél perindítási szándékáról, de nem kell arról sem, hogy folyamatban van az eljárás. A reprezentatív felperes szabadon megválaszthatja, miként viszi a pert az osztály nevében.

¹²⁰ ZUCKERMAN (2013) i. m. 670.

¹²¹ *Independiente Ltd v Music Trading On-Line (HK) Ltd* (2003).

¹²² ANDREWS (2010) i. m. 333.

¹²³ ANDREWS (2012) i. m. 169.

¹²⁴ *Howells v Dominion Insurance Co Ltd* [2005] EWHC 552 (QB).

¹²⁵ *SmithKline Beecham Biologicals SA v Connaught Laboratories Inc* [1999] 4 All ER 498 (CA).

¹²⁶ Ld. részletesebben: HARSÁGI (2005) i. m. 217–220.

¹²⁷ *Ventouris v Montain* [1990] 1 WLR 1370, (QBD).

¹²⁸ BROWNE (2014) i. m. 269.

¹²⁹ ANDREWS (2013) i. m. 626.

A reprezentatív fél az ügy ura, ebből az is következik, hogy akár egyezséget is köthet. Egy ilyen egyezés nem köti a képviselt személyeket, hacsak kifejezetten hozzá nem járulnak. Ez alól kivétel lehet az ún. *judgment by consent* formáját öltő egyezés. Ugyanakkor, ha elégedetlenek a reprezentatív fél pervitelével, a csoport egy szegmensé kiválhat a csoportból és pertársi minőségben járhat el a továbbiakban.¹³⁰ Ha a képviselő úgy gondolja, hogy nem folytatja az eljárást, egy vagy több személy a csoportból kérheti, hogy teljes értékű félként vehessen részt a továbbiakban a perben.¹³¹ A CPR előtti időszakban a *Moon ügyben*¹³² (1972) a bíróság engedélyezte egy másik károsult számára, hogy az eljárást folytatni nem kívánó reprezentatív felperes helyébe lépjen. Valójában, ha az összes tag úgy döntene, hogy nem vinné tovább az ügyet, egyetlen csoporttag is folytathatja azt a bíróság engedélyével (habár attól fogva már nem beszélünk képviseleti perről, hanem individuális perről).¹³³ Ha a képviselt fél az opt-out mellett dönt, vagyis nem kívánja, hogy képviseljék, ez nem jelent automatikus jogot arra, hogy félként csatlakozzon a perhez.¹³⁴

Nem szükséges előzetes bírósági engedély a képviseleti eljárás megindításához. Nem szükséges az sem, hogy a képviselőt kinevezze, vagy megválassza az érintett csoport. Így a fél lehet önjelölt, kijelölheti saját magát reprezentatív felperesnek, függetlenül attól, hogy a képviselt személyek felhatalmazták-e arra, hogy képviselje őket. Ugyanakkor a bíróság kimondhatja, hogy egy személy nem járhat el képviselőként [CPR 19.6(2)].¹³⁵ Jackson szerint ugyan a személynek nincs közvetlen bírósághoz fordulási joga, csak a reprezentatív felperesen keresztül, ám ez szerinte *nem jelenti az Emberi Jogok Európai Egyezménye 6. cikkének megsértését*, kizárólag abból az okból, hogy a képviselőt nem maga a fél választ(hat)ja meg.¹³⁶

A csoport nemcsak a felperesi oldalon alakulhat ki, csoport ellen is van helye kártérítés megítélésének egy egyén érdekében (*Campbell v Thompson ügy*¹³⁷; *Irish Shipping Ltd. ügy*¹³⁸ – kereset huszonzét biztosító ellen). A bíróság a jog-

¹³⁰ ANDREWS (2013) i. m. 626–627.

¹³¹ O'HARE / BROWN (2013) i. m. 123.

¹³² Moon v Atherton [1972] 2 QB 435, CA.

¹³³ ANDREWS (2013) i. m. 638.

¹³⁴ ZUCKERMAN (2013) i. m. 668.

¹³⁵ ZUCKERMAN (2013) i. m. 668.; ANDREWS (2013) i. m. 626.

¹³⁶ JACKSON (2014) i. m. 594.

¹³⁷ Campbell v Thompson [1953] 11 QB 445.

¹³⁸ Irish Shipping Ltd. v Commercial Union Assurance Co Plc [1991] 2 Q.B. 206.

sértés megszüntetése iránti képviseleti eljárást is engedélyezhet csoport ellen.¹³⁹ A reprezentatív alperes lehetséges, ha pl. állítólag számos személy sértette meg felperes szerzői jogát (*EMI Records ügy*¹⁴⁰).¹⁴¹

A bíróságok vonakodnak engedélyezni a reprezentatív eljárást, ahol több védekezés is lehetséges a csoport tagjaival szemben. Ilyenkor ugyanis előfordulhat, hogy a reprezentatív felperes az egyes csoporttagok érdekét esetleg nem megfelelően képviseli, amennyiben az némileg eltérő az érdeke. Hasonló probléma merülhet fel, ahol a reprezentatív eljárásban olyan képviselt alperesek vannak érintve, akiknek a különböző védekezéseik lehetnek a kérelmezővel szemben.¹⁴²

A reprezentatív eljárásoknak van egy különleges fajtája, amelynek igénybevétele 2003 júniusától vált lehetővé. A Competition Act 1998 47B. szakasza kínál egy reprezentatív eljárást, amelyet egy speciális testület indíthat meg fogyasztói igények érvényesítése érdekében legalább két egyén nevében, és amely ún. *follow-on* kártérítési per korábban bizonyított versenyjogi jogsértésekkel kapcsolatban. Az egyetlen szervezet, melynek felhatalmazása van az eljárásindításra az ún. *Consumers' Association*. Ez a reprezentatív eljárás *opt-in* elven működik, ahol *minden egyes fogyasztó hozzájárulása* szükséges ahhoz, hogy a csoport tagjává váljon. 2013-ig mindössze egy ilyen ügy indult, az *England and Manchester United Replica T-Shirts ügy*.¹⁴³ Említésre méltó Zuckerman szerint, hogy a széleskörű publikálás ellenére csak százharminc felperes jelentkezett be – kevesebben, mint az érintettek 1%-a.¹⁴⁴

1.1.4. A bíróság szerepe, határozatok, költségviselés

Képviseleti eljárások bírósági engedély nélkül kezdeményezhetők, viszont a bíróság elrendelheti egy eljárás felfüggesztését és azt, hogy képviseleti formában folyjék tovább [CPR 19.6 (1)(b)]. Ráadásul a képviseleti eljárásokban kötött egyezségekhez nem szükséges bírósági jóváhagyás, hacsak a képviselt személynek nincs szellemi fogyatkozása vagy nem kiskorú.¹⁴⁵

¹³⁹ O'HARE-BROWN (2013) i. m. 122.

¹⁴⁰ EMI Records Ltd. v Kudhail [1983] Com LR 280.

¹⁴¹ SIME (2013) i. m. 210–211.

¹⁴² ZUCKERMAN (2013) i. m. 669.

¹⁴³ Specified Body (Consumer Claims) Order 2005, SI 205/2365.

¹⁴⁴ ZUCKERMAN (2013) i. m. 689.

¹⁴⁵ ANDREWS (2001) i. m. 252.; ANDREWS (2013) i. m. 627.

Az ítélet *a képviselt személyeket is éppúgy köti, mint azt, aki fél volt az eljárásban*.¹⁴⁶ Fentebb említettük, hogy a reprezentatív eljárás megindítható a reprezentatív alperes ellen is és a jogerő hasonló elvei érvényesülnek.¹⁴⁷ A méltánytalanságok elkerülése érdekében a következőket teszi a bíróság. Először is a reprezentatív eljárás engedélyezése csak akkor lehetséges, ha bizonyos, hogy az eljárás a képviselt csoport javát szolgálja, valamint megfelelően alátámasztották, hogy az eljárás összhangban van az eljárás alapvető céljaival (CPR 1. fejezet). Másodsorban ahol a kérelmező kezdeményezi a meghozott ítélet végrehajtását egy képviselt személlyel szemben, utóbbi számára megengedik, hogy a felelősséget vitassa a személyes körülményeire tekintettel. Ez úgy lehetséges, hogy előbb a bírósággal kell *engedélyeztetni* a kérelmezőnek a *végrehajtást*.¹⁴⁸ Bírói engedély nélkül nem lehet végrehajtani az ítéletet a képviselt felekkel szemben. Ez fontos védelem a számukra, és a bíróság minden képviselt személy tekintetében külön dönt a végrehajthatóságról.¹⁴⁹

A CPR 19.6 nem tartalmaz speciális rendelkezést a reprezentatív eljárások tekintetében. Az általános szabályok szerint csak a felet lehet a költségekben marasztalni. Mivel a képviselt személyek nem felek, ők rendszerint nem maraszthatók a költségekben.¹⁵⁰ Vagyis *a képviselőnek kell viselnie a teljes költséget pervesztesség esetén*. Még ha meg is nyeri a képviselő a pert, megvan a kockázata, hogy nem sikerül minden költséget behajtania a pervesztes félén. Míg a kérelmező (felperes) végre tudja hajtani az ítéletet a képviselt személlyel szemben, a képviselő maga nem tudja megtenni. (Ezt egy külön perben tudja csak érvényesíteni.)¹⁵¹ Ennek „dermesztő hatása” lehet a reprezentatív eljárásokra.¹⁵²

¹⁴⁶ JACKSON (2014) i. m. 596.

¹⁴⁷ ANDREWS (2013) i. m. 482.

¹⁴⁸ O'HARE-BROWN (2013) i. m. 123.

¹⁴⁹ BROWNE (2014) i. m. 269.; SIME (2013) i. m. 210.

¹⁵⁰ ZUCKERMAN (2013) i. m. 675.

¹⁵¹ O'HARE-BROWN (2013) i. m. 124.

¹⁵² ANDREWS (2008) i. m. 296.

1.2. Csoportos perlés (group litigation)

1.2.1. A group litigation szabályozásának kialakulása és az eljárás természete

1999-ben inkorporálták a Civil Procedure Rules szövegébe a bírák által a nyolcvanas és kilencvenes években a többalanyú ügyek menedzselésére kifejlesztett gyakorlatot. Így alakult ki a csoportos perlés (*group litigation – GL*) rendszere, mely a reprezentatív eljárással összevetve figyelemre méltó rugalmasságot és használhatóságot mutat. Széles mérlegelési lehetőséget ad a bíróságnak – e tekintetben Anglia common law örökségére reflektál.¹⁵³

A GL egy *sokrétű, rugalmas eljárás*. A tárgyi hatálya tekintetében nincs korlátozás, a jogsértések és jogellenes mulasztások minden formája alapját képezheti az eljárásnak.¹⁵⁴ A csoportos perlésben – nagy számban – érintett személyek Andrews plasztikus leírása szerint „az eljárás fő törzséhez csatlakoznak”, az ilyen eljárások *lényege* az, hogy „egy sor felperest vagy alperest ugyanabba az eljárásjogi karámba terelik, majd együtt utaznak a főtárgyaláshoz vezető úton anélkül, hogy külön-külön kellene megvizsgálni sok olyan kérdést, amelyek közül számos azonos vagy nagyon hasonló ténybeli alapból származik.”¹⁵⁵

A GL gyorsan vált a kollektív jogérvényesítés fő, de nem kizárólagos eszközévé olyan kártérítési igények kezelésére, amelyekben hasonlóan érintett személyek és szervezetek nagyobb csoportja válik az ügy részesévé. A GL-t *magas szintű ügymenedzsmment* jellemzi az eljárás minden szakaszában. Ezt az eljárást szabályozó jogszabályi rendelkezésekben *jól körülírt* bírói kontrollt úgy kell gyakorolni, hogy mindkét (mind a felperesi, mind pedig a alperesi) oldal érdekeire figyelemmel legyen a bíró, minden csoporttagra nézve, vagy a csoport minden részére tekintettel fair módon járjon el.¹⁵⁶

A GL egy *opt-in rendszer*: minden felperesnek magának kell eldöntenie, hogy csatlakozik-e a csoporthoz. Ez gyakorlatilag a csoportregiszterbe való felvétellel valósul meg, melynek előzményeként kérelmet kell benyújtania. Ez úgy is megvalósulhat, hogy a bíróság rendeli el a GL indítására irányuló kérelmet olyan ügyben, amelyet eredetileg egyedi eljárásként indítottak annak érdekében, hogy áttehesse az ügyet a GLO regiszterbe. Az aktív kezdési folya-

¹⁵³ HARBOUR–EVANS (2012) i. m. 178.; HODGES (2001a) i. m. 11–14.; HODGES (2008) i. m. 53.; GIBBONS (2009) i. m. 121.

¹⁵⁴ ANDREWS (2012) i. m. 180.

¹⁵⁵ ANDREWS (2003) i. m. 971., 974.

¹⁵⁶ ANDREWS (2010) i. m. 328.

mat (opting-in) megkülönbözteti a reprezentatív eljárásoktól. Az utóbbinál a képviselt félnek nem kell pozitív döntést hoznia ahhoz, hogy képviselve legyen (habár opt-out-ra van lehetősége). Ha a fenti kérelmekre előírt határidőt valamely érintett fél elmulasztja, az eljárást individuális perként indíthatja már csak meg, vagyis függetlenül a csoportregisztrációs eljárástól. Mindez természetesen előfeltételezi, hogy az ügy még nem évült el.¹⁵⁷ A csoportregiszterbe regisztrált felek számát illetően nincs korlátozás.

Andrews a következő fontosabb jellegzetességek kiemelését tartotta fontosnak a GL karakterének leírása során:

- a) a bíróságnak kell jóváhagynia a GL kezdeményezését;
- b) a reprezentatív eljárástól eltérően a GL félként bevon az eljárásba minden érintett egyént (*opt-in*);
- c) a csoport tagjai élvezik a csoporttagságot és a (teljesértékű) fél általános státuszát az eljárásban;
- d) a GL folyamata során a bíróság kiterjedt ügymenedzsmentet gyakorol és a közös kérdések tekintetében iránymutatásokat ad;
- e) a közös kérdések (*common issue*) kapcsán hozott döntés köti a csoportot;
- f) a csoport tagjai felelnek a közös kérdések kapcsán felmerült költségekért.¹⁵⁸

A GL alapvetően az egyedi ügyek összegyűjtésére épül. A képviseleti perrel szemben itt *nincs csoportreprezentáns* fél.¹⁵⁹ A csoportperhez rendelt eljárások külön eljárások maradnak. A CPR 19 szerint ezeket egyszerűen koordinált módon kezelik. Miután a közös kérdések tekintetében határoztak, minden csoporttag külön eljárásban keresi az igazát. Zuckerman szerint „a fájdalmas tény az, hogy a csoportos per nem több, mint egy menedzselési eszköz”.¹⁶⁰

1.2.2. A csoportos per indításának előfeltételei

A bíróság diszkrecionális jogköre annak eldöntése, hogy engedélyezi-e a csoportos per indítását. Sem a CPR, sem a *Practice Direction (PD)* nem tartalmaz iránymutatást arra nézve, hogy a bíróság miként gyakorolja ezt a jogkörét.¹⁶¹ A

¹⁵⁷ ANDREWS (2008) i. m. 298.

¹⁵⁸ ANDREWS (2008) i. m. 296–297.

¹⁵⁹ HARBOUR–EVANS (2012) i. m. 179.

¹⁶⁰ ZUCKERMAN (2013) i. m. 689.

¹⁶¹ HODGES (2001a) i. m. 33–34.

Rule 19.11(1) nem határozza meg az igényeknek azt a minimális számát, amelyek alapján csoportos per kezdeményezhető és azt sem, hogy ki kérelmezheti ezt. Megszorító rendelkezés hiányában arra következtethetünk, hogy akár a felperes, akár az alperes kérelmezheti, s hogy a bíróság hivatalból is meghozhatja ezt a döntést.¹⁶²

Habár nincs minimum kérelem-szám meghatározva, de elég soknak kell lennie ahhoz, hogy igazolja az eljárásjogi eszköz igénybevételét.¹⁶³ Ahol a felperesi vagy az alperesi oldalon számos fél van, akik kérelmének vagy védekezésének közös vagy összefüggő jog-, illetve ténykérdések szolgálnak alapijául, de akiknek nem azonos az érdeke az ügyben, a csoportos per közös ernyője alá hozhatók. A GL hatékony és költségtakarékos megoldás lehet egy felelősséghez kapcsolódó kérdés megállapítására, pl. abban a kérdésben, hogy az MMR vakcina okozhat-e autizmust,¹⁶⁴ amely kötelező erejű lesz majd minden a csoportregiszterben szereplő ügyben. Viszont ha a felelősséget megállapították,¹⁶⁵ az egyes individuális pereskedőknek kell bizonyítani, hogy a károsodást szenvedett, valamint az egyéni veszteségének a mértékét.¹⁶⁶

A csoportos per elrendelésének (tkp. a *group litigation order* kibocsátásának) előfeltétele a csoport meghatározása. Tulajdonképpen ezáltal válik világossá, hogy mely egyedi perek tartoznak ide. Ez többnyire egy általánosított körülírás, de döntő jelentőségű, hogy jól, helyesen fogalmazzák meg.¹⁶⁷ E tekintetben a „*common or related issues*” (közös vagy összefüggő kérdések) kifejezés tartalma döntő: az egyének érdeke nem kell, hogy feltétlenül azonos legyen, mint a representative proceedings esetében (CPR 19.10). Ennek tipikus példái: gyógyszercégek elleni perek, a lakók hulladéklerakás miatt indított pere egy helyi vállalkozó ellen,¹⁶⁸ kártérítési igények bizonyos jelzalog termékek

¹⁶² JACKSON (2014) i. m. 615.

¹⁶³ Austin v Miller Argent (South Wales) Ltd. [2011] EHV LR 32.

¹⁶⁴ Ez a típusú eljárás akkor lehet megfelelő, ha a jelentős számú olyan felperes vagy alperes van, mint pl. az MMR oltóanyaghoz kötődő perben. Paul Sayers and Others v. Smithkline Beechem plc and Others [2003] EWHC 104.

¹⁶⁵ Pl. közlekedési baleset esetén az alperes azonosított, a jogsértés, okozatosság és a felelősség tartozhat a közös kérdések (common issues) közé.

¹⁶⁶ LOUGHLIN–GERLIS (2004) i. m. 128.

¹⁶⁷ Hodges a következő körülírást hozza pozitív példaként: „any claims against AB Limited in relation to [alleged effects of autism arising from] using of the drug X”. HODGES (2008) i. m. 56.

¹⁶⁸ Anslow v Norton Aluminium Ltd (2010) LT.L September 28, 2010 és a Barr v Biffa Waste Services Ltd. [2011] EWHC 1003.

tisztességtelen értékesítése miatt,¹⁶⁹ illetve az adójogszabályok alkalmazása miatti perek.¹⁷⁰

Azokban az ügyekben, ahol az individuális kérdések túlsúlyban vannak (mint a termékfelelősségi ügyek), vagy ahol a különböző alcsoportok lehetnek, vagy a csoportba sorolható jelentős számú ügynek csekély volna az esélye a pernyertességre, ott nagyobb körületekintés szükséges a bíróság részéről az ügyek és kérdések elemzését illetően.¹⁷¹

A fent hivatkozott és az ezt követő szabályt gyakran félreértik a gyakorlatban, különösen ahol az igények különállóak, habár ugyanabból az eseményből vagy körülményből származnak. A szabályok olyan, a perben felmerülő akár jogi, akár ténybeli kérdésekre (issues) hivatkoznak, amelyek közösek, és a GL célja az, hogy az ilyen kérdéseket úgy döntsék el, hogy a regiszterben szereplő felek kötve legyenek hozzá. Ezért olyan szituációban, amikor sok kérelmezőnek van hasonló igénye, még ha azonos alperessel szemben is, de ezek a jog(alap) szempontjából különálló igények (bár ugyanazokkal a körülményekkel kapcsolatban merülnek fel), melyekben az egyéni felelősséget és összegyszerűséget bizonyítani kell és nincs olyan közös kérdés, amelyet ha eldöntenek, kötelező lesz minden egyes ügyben, akkor nem valószínű, hogy a GLO a megfelelő. Itt más megoldásban kell gondolkodni (pl. a perek egyesítése stb.). A CPR 19.11 szövegezése megerősíti: az volt a szándék, hogy meghatározzanak egy vagy több kérdést, amely közös minden igény vonatkozásában, vagy az egész csoporton belül, vagy legalább az ügyek egy csoportja tekintetében.¹⁷² A kérelemnek tartalmaznia kell a per természetének, az igények számának és természetének, a felek valószínű számának, a közös jog- és ténykérdések és egyéb olyan kérdések összefoglalását, melyek esetlegesen megkülönböztethetnek egy kisebb csoportot a nagyobbban belül.¹⁷³

¹⁶⁹ *Tew v Bos (Shared Appreciation Mortgages) No. 1 Plc* [2010] EWHC 203.

¹⁷⁰ *O'HARE-BROWN* (2013) i. m. 124.; *Thin Cap Group Litigation v Revenue & Customs Commissioners* [2011] EWCA Civ 127.

¹⁷¹ *HODGES* (2001a) i. m. 35–36.

¹⁷² *JACKSON* (2014) i. m. 614.

¹⁷³ *HARBOUR-EVANS* (2012) i. m. 180.

1.2.3. A csoportos perlés alanyai: felek, képviselők, a bíróság szerepe

Döntő fontosságú a csoport megalkotásának problémája. A GL mintegy biztonsági hálóként áll a rendelkezésre. Az *Emerald ügyben*¹⁷⁴ a javasolt reprezentatív eljárás nem adott megfelelő keretet, ezért a GL alkalmazása merült fel, amely engedi, hogy azonosítható felek koordináltan pereljenek. Ebben a perben közel kétszáz felperes igényérvényesítése volt várható a kartelező légitársaságok ellen. A probléma a reprezentatív eljárással kapcsolatban abból adódott, hogy a potenciális károsultak listája attól függött, hogy vajon az egyenként túlfoglalt társaságok áthárították-e az állítólagos túlfoglalásokat más cégekre. Így az osztály tagjai nem voltak azonosíthatók az eljárás elején.¹⁷⁵ A GL esetében a kérelmezők különböző időkben csatlakozhatnak a csoporthoz. A regiszter a csoporttagság hatékony igazolását szolgáló mechanizmus. Ha jól alkalmazzák, szűrő is lehet, amely segít kirostálni azokat az igényeket, amelyek nem szerves módon esnek a megalapított GL körébe.¹⁷⁶

Az ügyvédnek, aki fontolgatja a GL iránti kérelmet, konzultálnia kell egy erre kijelölt információs szolgálattal (*Law Society's Multi-Party Actions Information Service*), hogy tájékoztatást kaphasson arról, miszerint egy javasolt GL kérdésében van-e már más ügy folyamatban. A PD megköveteli, hogy a Law Society-t értesítsék minden csoportos perről, amely ezekről egy nyilvántartást vezet.¹⁷⁷ Ez a nyilvántartás nem azonos a csoportregiszterrel. A PD 19B bátorítja a felperesi ügyvédek, hogy alakítsanak ún. *Solicitors' Group*-ot és jelöljenek ki egyet maguk közül, aki átveszi a vezetést a csoportper indíthatóságáért való folyamodás tekintetében és a per vitelére nézve.¹⁷⁸ A vezető ügyvéd, illetve a koordináló bizottság szerepének kialakításához a gyakorlati szükség vezetett. A reá háruló teendők: az eljárás adminisztrációjának koordinálása a felperesek nevében, a per vitele az ő nevükben, és a csoportregiszter menedzselése.¹⁷⁹

¹⁷⁴ Emerald Supplies Ltd v British Airways plc [2010] EWCA Civ 1284; [2011] Ch 345.

¹⁷⁵ ANDREWS (2010) i. m. 333.

¹⁷⁶ HODGES (2001a) i. m. 43., 60.

¹⁷⁷ JACKSON (2014) i. m. 616.

¹⁷⁸ LOUGHLIN–GERLIS (2004) i. m. 129.

¹⁷⁹ HODGES (2001a) i. m. 73. A GLO-regisztert rendszerint valamelyik félért tevékenykedő solicitor gondozza (gyakran a felperes ügyvédje). Bárki beletekinthet munkaidőben, a solicitor díjazást kérhet mindezért, de ez nem lépheti túl azt, amelyet a bírósági tájékozódásért kellene fizetni hasonló esetben. ZUCKERMAN (2013) i. m. 678.; A Chancery Division-nél a következő alternatívák vannak: a regisztert a vezető solicitor vezeti, de a bíróságon tartják vagy lehetséges, hogy a bíróságnál tartják és ott is vezetik. JACKSON (2014) i. m. 615.

Ami a *bíróság szerepét* illeti, a következőket érdemes kiemelni. Az eljárás sokat követelő természete és menedzselési teher miatt egy senior bíró (Lord Chief Justice – Queen’s Bench Division, Vice-Chancellor – Chancery Division, Head of Civil Justice – county court) hozzájárulásával indítható.¹⁸⁰ Úgy is fogalmazhatunk, hogy a csoportos pereknek *kétszintű* jóváhagyási rendszere van. A bíróságnak először döntenie kell arról, hogy engedélyezi-e a GL-t (rendszerint kérelemre). Ezt követően egy *senior judge*-nak kell jóváhagynia a döntést.¹⁸¹

A bíróság az ügyet az eljárási hatékonyság, a tisztességesség és a fegyveregyenlőség biztosításával menedzseli. A bíróság *extenzív case management*-et gyakorol és iránymutatásokat bocsát ki. Az ügyet menedzselő bíróság rendelkezései kötik az összes ügyet, amely a regiszterben vannak.

A bíróság iránymutatásai (*directions*) az alábbiakat foglalhatják magukban: gondoskodik arról, hogy

- a) egy vagy több kérelmet teszt ügynek jelöljenek ki;¹⁸²
- b) egy vagy több fél solicitorját kijelölheti vezető solicitornak az alperes vagy a felperes részére;
- c) meghatározza a részleteket, amelyeket az ügy kezdő iratába bele kell foglalni annak érdekében, hogy a regiszterbe való bejegyzés feltételeinek való megfelelést tudják mutatni;
- d) meghatározza azt az időpontot (cut-off date), amely után nem lehet a csoport-regiszterbe kérelmet bejegyezni a bíróság engedélye nélkül.¹⁸³

Ha a *group litigation order*-t (GLO) kibocsátják, annak tartalmaznia kell iránymutatásokat az összes kérelem csoportként menedzselésére szolgáló regiszter kialakítására nézve. A GLO meghatározza a közös kérdéseket, amelyek segítségével azonosíthatók¹⁸⁴ az együtt kezelendő kérelmek és kijelöli az ügyben eljáró bíróságot (management court).¹⁸⁵ Az ügy helyi kötődései is befolyásolhatják a bíróság kiválasztását, de a magas összértékű és komplex ügyeket – a gyakorlati tapasztalatok szerint – inkább londoni bíróságok tárgyalják.¹⁸⁶ A

¹⁸⁰ ZUCKERMAN (2013) i. m. 677.; SIME (2013) i. m. 214.

¹⁸¹ ANDREWS (2008) i. m. 298.

¹⁸² Ez történt az AB v. Ministry of Defence (2012) UKSC 9 ügyben, ahol kilenc némiképp különböző vezető ügyet (lead cases) válogattak ki az 1011 kérelmezőből álló csoportból.

¹⁸³ ANDREWS (2008) i. m. 299.

¹⁸⁴ Pl. „ez a gyógyszer okozhat-e egy bizonyos betegséget.

¹⁸⁵ LOUGHLIN–GERLIS (2004) i. m. 129.; O’HARE–BROWN (2013) i. m. 125.

¹⁸⁶ HARBOUR–EVANS (2012) i. m. 180.

jövőbeli ügyeket már csak az így kijelölt bíróságnál lehet kezdeményezni.¹⁸⁷ Mi történik a már folyamatban levő ügyekkel, amelyek a GLO-ban meghatározott közös kérdések egyikéhez vagy azok közül többhöz kapcsolódnak? A GLO átírányíthatja őket a management court-hoz vagy elrendelheti a felfüggesztésüket további rendelkezésig.¹⁸⁸

Ha a bíróság elrendeli a disclosure-t¹⁸⁹ akármilyen irat tekintetében, amely a közös kérdésekkel összefügg, az minden a csoportregiszterben szereplő fél számára megismerhető kell, hogy legyen [CPR r.19.12(4)].¹⁹⁰

Feltűnő, hogy a CPR-nak a csoportos perlésről szóló fejezete (Part 19. III) nem fejt ki, vajon mikor, ki által és milyen specifikus kritériumok alapján kell kiválogatni a *regiszterbe bejegyzendőket* és milyen ellenőrzést kell gyakorolni fölötté. A CPR R.19.13(d) egyszerűen annyit mond – ahogyan már fentebb idéztük –: a bíróság meghatározza a részleteket, amelyeket az ügy kezdő iratába bele kell foglalni annak érdekében, hogy a regiszterbe való bejegyzés feltételeinek való megfelelést ki tudják mutatni. Ez a száraz megállapítás előfeltételezi, hogy a bíróság meghatározhat belépési kritériumokat. De az meglepő, hogy semmi többet nem mond, különösen, ha hangsúlyozzuk a nem megalapozott igények mielőbbi kiszűrésének fontosságát.¹⁹¹

Az ún. *cut-off date* csak a csoportos perhez való automatikus csatlakozás lehetőségét korlátozza. Nem zárja ki azonban, hogy a bíróságtól engedélyt kérve egy későbbi időpontban csatlakozzanak a csoporthoz vagy egyéni pert kezdeményezzenek.¹⁹² A *cut-off date* – a bíróság döntése alapján – az eljárás különböző fázisaiban lehet. Egy korai *cut-off* (így az osztály korai lezárása) nem mindig megfelelő (pl. a lappangó vagy lassan kialakuló betegségekkel kapcsolatos kártérítési ügyek esetén biztosan nem az).¹⁹³ A CPR r 19.11(3) (c) és a PD 11 a közzététel kérdésével foglalkozik. A szándék az, hogy a bíróságnak lehetősége legyen a csoport solicitorja felé elrendelni, „reklámozni” az ügyet. Így lehet minimalizálni annak a kockázatát, hogy az egyének a *cut-off date* után külön eljárásokba kezdjenek. Ám sem a CPR, sem a Practice Directions nem ad eligazítást a közzététel módjára nézve, és abban a tekintetben sem,

¹⁸⁷ SIME (2013) i. m. 214.

¹⁸⁸ ZUCKERMAN (2013) i. m. 677.; O'HARE–BROWN (2013) i. m. 125.

¹⁸⁹ A disclosure intézménye tekintetében lásd részletesebben: HARSÁGI (2005) i. m. 217–220.

¹⁹⁰ LOUGHLIN–GERLIS (2004) i. m. 129.

¹⁹¹ GIBBONS (2009) i. m. 128.

¹⁹² JACKSON (2014) i. m. 126.

¹⁹³ ZUCKERMAN (2013) i. m. 686.

hogy ennek a költségei kit terhelnek.¹⁹⁴ A Queen's Bench Division tekintetében a Senior Master szervezi meg, hogy a GL-k részletei felkerüljenek a Courts and Tribunals Service honlapjára,¹⁹⁵ a Chancery Devision-nél a Chief Chancery Master gondoskodik hasonlókról.¹⁹⁶

A PD világossá teszi, hogy az ügymenedzsmentet rendszerint végig az ügy folyamán egy bíró végzi, és ha szükséges egy *master* és/vagy egy *costs judge* (a költségekkel foglalkozó bíró) segíti a munkáját, az utóbbiak eljárási kérdésekkel foglalkoznak a *managing judge* iránymutatásával összhangban. A legtöbb csoportos pert a három eljárási rend közül az ún. multi-track-be allokalják a bonyolultságuknál fogva.¹⁹⁷ Az ügy menedzseléséért felelős bíró (*managing judge*) rendszerint segítséget ad a feleknek a csoport *közös kérdéseit* (*common issues*) definiálni és elrendelhet változást a kérdésekben. A GL-rendszer széles mérlegelést és maximális rugalmasságot biztosít a bíróságoknak, hogy megfelelő, és ha kell, innovatív menedzselési technikákat alkalmazzanak, melyet az adott ügyre szabtak.¹⁹⁸

1.2.4. A teszt ügyek kiválogatása

Amennyiben a bíróság az ügymenedzselési jogkörében tesztügyek kiválogatása mellett döntene, úgy minden más ügy felfüggesztésre kerül, míg ezekben nem születik döntés. A tesztügyek (*test claims*) fogalmát nem definiálták a CPR-ben és a PD-ben sem. Nincs semmi iránymutatás arra nézve, hogy mikor és hogy lehet a tesztügyeket kiválasztani. A bíróságok a gyakorlatban az ügyek (leg) kisebb csoportját szelektálják ki és állítják össze úgy, hogy a *legjobban leképezzék és megfelelően reprezentálják a közös kérdések egész sorát*. Másképpen megközelítve, a *vezető ügyek* (*lead cases*) azok, amelyeket legalkalmasabbnak tartanak arra, hogy elsőként vizsgálják. Nem tekinthetők statisztikai mintának. Kiválogatása nem könnyű feladat, nyilvánvaló, hogy a tesztügyek válogatásánál nagy gondot kell fordítani arra, hogy a azok megfelelően reprezentálják a csoportregiszterben levő ügyek összességét.¹⁹⁹ Éppen ezért azok a csoportok,

¹⁹⁴ JACKSON (2014) i. m. 615–616.

¹⁹⁵ <https://www.justice.gov.uk/courts/rcj-rolls-building/queens-bench/group-litigation-orders>

¹⁹⁶ JACKSON (2014) i. m. 616.

¹⁹⁷ JACKSON (2014) i. m. 617.

¹⁹⁸ ZUCKERMAN (2013) i. m. 677., 680.

¹⁹⁹ GIBBONS (2009) i. m. 135–136.

akik úgy vélik, hogy a kiválasztott testügyek nem reflektálnak adekvát módon az ő kérdéseikre vagy nem védik az érdekeiket, a bírósághoz fordulhatnak megfelelő jogorvoslatért.²⁰⁰ Azért szükséges a bírósághoz fordulás biztosítása, mert akinek az ügye nem kerül kiválasztásra, azt is köti a testügyben hozott döntés anélkül, hogy lehetősége lenne a szokásos perbeli jogait gyakorolni.²⁰¹

1.2.5. Határozatok joghatásai, illetve az egyezségkötés

A csoportper-indítás elrendelésének (*group litigation order*) következménye, hogy az ügyben hozott ítélet kötelezi a feleket a közös kérdések tekintetében (amelyeket a kérelemben megjelöltek és bejegyeztek a regiszterbe, illetve minden más kérelemre vonatkozóan is, amely a regiszterben található a határozathozatal idején), hacsak a bíróság másként nem rendelkezik.²⁰² A csoport tagja, aki hátrányosnak (az érdekeivel ellentétesnek) találja az ítéletet, kérhet engedélyt a fellebbezésre.²⁰³ A csoportregiszterbe való bejegyzés döntő, mivel csak azok az igények élvezik a GL gyümölcsseit és osztoznak a terheiben, amelyeket bevezettek a regiszterbe.²⁰⁴

Az individuális ügyekben a bíróságnak nincs különösebb befolyása az egyezségekre. Ha a fél a testügyben meg kíván egyezni, a bíróság ezt nem akadályozhatja meg, de elrendelheti, hogy a testügyet egy másik üggyel helyettesítsék (természetesen a csoportregiszterben levő ügyek közül). Hatással van azonban a GL egészét érintő egyezségekre, az egyezségi javaslatokat felülvizsgálhatja és akár el is utasíthatja azokat, ha úgy véli, hogy tisztességtelen vagy előnytelen valamely csoporttagokra nézve. Ám az egyezség bírósági jóváhagyását nem követeli meg a CPR.²⁰⁵

²⁰⁰ ZUCKERMAN (2013) i. m. 679.

²⁰¹ GIBBONS (2009) i. m. 135.

²⁰² LOUGHLIN–GERLIS (2004) i. m. 129.

²⁰³ ANDREWS (2008) i. m. 482.

²⁰⁴ ZUCKERMAN (2013) i. m. 678.

²⁰⁵ ZUCKERMAN (2013) i. m. 680.

1.2.6. Költségek

Különbséget kell tenni az *egyéni költségek* (*individual costs*) és a *közös költségek* (*common costs*) között. Az utóbbi, amelyet szoktak általános költségeknek (*generic costs*) is nevezni, magában foglalja a közös kérdésekkel összefüggésben felmerült költségeket. A közös költség mindaz, ami a közös kérdések meghatározásával, a teszt ügy tárgyalásával, ill. a vezető solicitornál a GL adminisztrációjával kapcsolatosan merül fel [CPR 46.6 (2)].²⁰⁶

A csoport pervesztessége esetén az általános szabály az, hogy a közös költségeket egyenlően elosztják a csoporttagok között, akik egyéni felelősséggel bírnak ezért. (Ez megkíméli őket attól, hogy osztozniuk kellene a többi csoporttag részében.) Az egyéni költség kapcsán a kérelmezőt terheli a felelősség. A pernyertes fél költségeit is meg kell téríteni. Ha minden egyes felperesi csoportagnak helyt kellene állnia a költségekért, amelyek a felperesi oldalon, illetve az alperesnél keletkeznek, teljesen aránytalan volna.²⁰⁷ Részleges költségviselésre kötelezés is lehetséges a GL-ben, ha a kérelmezők nem nyernek minden kérdés tekintetében.²⁰⁸ Az egyes részesedések mértéke (az ellenfél közös költségeinek és a saját csoport közös költségeinek megfizetése tekintetében) attól is függhet, hogy esetleg mikor törlik a regiszterből az érintett csoporttagot. A regiszterhez való csatlakozás időpontját rendszerint nem veszik figyelembe, mivel így a később csatlakozók ebből profitálhatnának.²⁰⁹

Általában elmondható, hogy – eltekintve a családjogi jogvitáktól, ahol speciális szociális tényezők merülnek fel – az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférést a jogi segítségnyújtásnak közkiadásokból való finanszírozása által többé nem támogatják Angliában. Valójában állami finanszírozásból ritkán lehet megoldani a költségek fedezését. Lényegében ez tekinthető a többalanyú eljárások egyik sarkalatos problémájának is. Elviekben ezeket az eljárásokat a következő privát forrásokból kellene finanszírozni:

- a) „esemény előtti” jogi költségekre vonatkozó biztosításból,
- b) szakszervezeti támogatásból,

²⁰⁶ SIME–FRENCH (2013) i. m. 1114.; ZUCKERMAN (2013) i. m. 681.

²⁰⁷ O’HARE–BROWN (2013) i. m. 125.

²⁰⁸ Jones v. Secretary of State for Energy & Climate Change [2012] EWHC 3647 (QB), [2013] 2 CostsLR 230; BROWNE (2014) i. m. 274.

²⁰⁹ O’HARE–BROWN (2013) i. m. 669.; SIME–FRENCH (2013) i. m. 1114.

c) jómódú barátok vagy rokonok támogatásából. A gyakorlatban többnyire elég valószínűtlen, hogy bármelyik ebből a három privát finanszírozó forrásból biztosítaná az eljárás költségeit.²¹⁰

1.2.7. A csoportos perlés gyakorlata

A csoportos perlés (*group litigation – GL*) a *Woolf reform* nyomán került be az angol jogrendszerbe. Lord Woolf a jelentésében²¹¹ három alapvető kritériumot határozott meg a csoportos perlési rezsim tekintetében.²¹² Eszerint a többalanyú igényeknek szentelt új eljárásnak a következő célokat kellene szolgálnia: a) biztosítani az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférést, ahol nagyszámú egyént érint valaki más magatartása, de az egyes veszteségek olyan kicsik, ami az *egyedi eljárást „életképtelenné” tenné*,²¹³ b) gyors, hatékony és arányos módszert biztosítani az ügyek megoldására, ahol az egyedi kár van annyira nagy, hogy indokolná ugyan az egyedi pert, de a felperesek száma és a kérdések természeténél fogva ezek az ügyek nem menedzselhetők kielégítően egy individuális eljárásban; c) egyensúlyt teremteni a felperesek és alperesek azon jogosultságai között, melyek az egyedi perlés során lennének meg, és a csoport azon érdeke között, hogy az ügyet egy egészként effektív módon terelje bírói útra.²¹⁴

A GL lényegében az ügyek egy csokorba fogása a közös kérdésekben (*common issues*) való döntésig. Minden felperesnek magának kell eldöntenie, hogy csatlakozik-e a csoporthoz, mely gyakorlatilag a csoportregiszterbe való felvétellel valósul meg. Az aktív kezdési folyamat (*opting-in*) különbözteti meg a reprezentatív eljárásoktól.²¹⁵ Bármelyik fél kezdeményezheti, nemcsak a felperes, hanem az alperes is, hogy az ügyet GL-ként tárgyalják.²¹⁶ Akkor alkalmazható, ha szá-

²¹⁰ ANDREWS (2008) i. m. 297–298.

²¹¹ Final Report Access to Justice Report (July 1996) 17.

²¹² DWYER (2009) i. m. 11.

²¹³ JACKSON (2014) i. m. 610.

²¹⁴ A fentiekhez néhány példa: (1) személyi sérülésből eredő igények, amelyek pl. (a) egy váratlan katasztrófából (b) üzemi betegségből vagy balesetből (c) orvosi vizsgálatból vagy kezelésből (d) gyógyszerek bevételeiből vagy hibás termék használatából erednek; (2) pénzügyi veszteség, amely pl. (a) befektetések helytelen kezeléséből, (b) félrevezető információ közzétételéből vagy (c) kisebbségi részvényesek becsapásából ered; (3) vagyoni kár, amely pl. (a) a tulajdonosnak a több bérlővel szembeni mulasztásából, mely abban áll, hogy nem javítja ki az ingatlan hibáit (b) kár vagy csökkenés az üzleti vagy lakáscélú helyiségek értékében amely közös okból ered. JACKSON (2014) i. m. 611.; Final Report Access to Justice Report (July 1996).

²¹⁵ ANDREWS (2008) i. m. 298.

²¹⁶ HARBOUR–EVANS (2012) i. m. 179.

mos eljárást indítanak *hasonló vagy összefüggő tények tekintetében*. Függetlenül a csoportot alkotó egyének számától minden egyes eljárásjogi cselekményt csak egyszer kell megtenni a perben. Ez nemcsak a csoporttagok javát szolgálja, hanem azét is, akivel szemben az eljárást megindították.²¹⁷ A reprezentatív eljárásoktól eltérően a bíróság szigorú felügyelete jellemző.²¹⁸

Generális szabályozással állunk szemben, a tárgyi hatálya tekintetében nincs korlátozás, általánosan alkalmazható eszközről van tehát szó. Csoportos pereket az eddigi gyakorlat szerint indítottak termékfelelősségi ügyekben, pszichikai és szexuális visszaélések esetén, nyaralások és pénzügyi szolgáltatások tekintetében. A bíróság elrendelte pl. a csoportos pert a *McDonald's Hot Drinks ügyben* (amely az 1987. évi fogyasztóvédelmi törvény megsértése miatt indult); a *Gerona Air Crash ügyben* (repülőbalesetkből eredő kártérítési igények tekintetében); *Deep Vein Thrombosis and Air Travel ügyben* (követelések a Varsói Egyezmény alapján a nemzetközi repülőjáratokon kialakuló mélyvénás trombózisok kialakulása miatt); a *Torremolinos Beach Club ügyben* (nyaraláskor szerződészegésből eredő kártérítés miatt); a *JJB Sports football shirts ügyben* (az állítólagos jogellenes árrögzítésből eredő kártérítésből eredő kártérítési igények tekintetében) stb.²¹⁹ A bevezetése óta összesen nyolcvanegy ügyben bocsátottak ki ún. group litigation order-t. Ha áttekintjük az ügyek listáját, arra lehetünk figyelmesek, hogy az elmúlt évtized közepe táján – nem látványosan, de valamelyest – csökkent az ügyek száma. A következő honlapon volna elérhető az eddig indult csoportos perek (elvileg teljeskörű) listája. <<https://www.justice.gov.uk/courts/rcj-rolls-building/queens-bench/group-litigation-orders>>. A Senior Master és a Law Society tartja fenn a csoportos perek listáját, ám a listázási folyamatot az utóbbi években időnként kissé elhanyagolták.²²⁰

Lord Woolf a jelentésében megjegyezte, hogy a csoportper vonzhatja a gyengén megalapozott, reménytelen és spekulatív igényeket, ráadásul az ügyvéd és a csoporttagok potenciális érdekellentétével terhelt lehet.²²¹ Rámutat, hogy ez a kliensi ellenőrzés relatív hiánya miatt állhat elő. Orvoslására azt ajánlotta, hogy először is a bíróságnak legyen lehetősége nyomban elutasítani az alaptalan és frivol többalanyú kereseteket, valamint bírságot kiszabni azokra az ügyvédekre, akik nem tartják be a szakma szabályait. Másodszor javasolta, hogy a

²¹⁷ ZUCKERMAN (2013) i. m. 677.

²¹⁸ PARSONS (2008) i. m. 40.

²¹⁹ HARBOUR–EVANS (2012) i. m. 179., 185.

²²⁰ ANDREWS (2014b) i. m. 12.

²²¹ Lord Woolf: *Access to Justice. Final Report* (1996), 17.71.

bíróság garantálja, hogy a csoporttagok érdeke védve és képviselve legyen.²²² Ám hiába volt az előrelátás, megnyugtatóan nem sikerült a kérdést rendezni, a szakirodalom a GL egyik kritikájaként éppen azt hozza fel: egyes csoporttagok úgy találhatják, hogy nem választhatják meg és nem instruálhatják szabadon a jogi képviselőt. Ki lehetnek zárva az eljárási cselekmények befolyásolásából, az közös kérdések meghatározásából, a szakértők megválasztásából és a bizonyításból. Az egyezségi tárgyalások és az egyezség megkötése az ő inputjaik nélkül történhet. Az ügyekben az eljárást felfüggeszthetik, míg a testület vagy a közös kérdéseket tárgyalják.²²³

Más szerzők azt hozzák fel problémaként: nincs szabályozva, ki viselje a közzététel költségét. Az opt-in rendszerben a *cut-off dates* megfelelő publikálása döntő a tisztességes eljárás követelménye miatt és amiatt, hogy csökkentsék a későbbi individuális eljárások kockázatát.²²⁴

Egy ausztrál szerző, Mulheron nyolc évvel az eljárás bevezetését követően megjegyezte, hogy *viszonylag kevés csoportos pert indítottak* Angliában. Szerinte ez a szám alacsony, ha összevetjük más common law jogrendszerekkel. Hiányolja továbbá, hogy nincsenek versenyjogi ügyek a csoportos perek közt.²²⁵ Felveti továbbá az általános reformot, szerinte ennél többre volna szükség, nevezetesen egy generikus opt-out rendszer bevezetésére.²²⁶ Mulheron közreműködésével a *Civil Justice Council (CJC)* a 2008-as jelentésében összefoglalta, hogy – álláspontja szerint – a meglevő eljárások nem jelentenek megfelelő és hatékony hozzáférést az igazságszolgáltatáshoz a fogyasztók, kisvállalkozások, munkavállalók és a polgárok számára.²²⁷ A CJC javaslata közelebb hozta volna az angol rendszert az amerikai class action rendszerhez, ám a vállalkozások kockázatát igencsak megnövelte volna.²²⁸ A kormány 2009 júliusában elutasította a javaslatot, amely szerint egy általános opt-out class action-t kellett volna bevezetni Angliában.²²⁹ Ehelyett a kormány a 2009-es vá-

²²² HODGES (2001a) i. m. 76.

²²³ GIBBONS (2009) i. m. 130–131.

²²⁴ ZUCKERMAN (2013) i. m. 685–686.

²²⁵ MULHERON (2012) i. m. 396.

²²⁶ MULHERON (2011) i. m. 296–297.

²²⁷ *Civil Justice Through Collective Actions Final Report*, November 2008, Executive summary, 17; ZUCKERMAN (2013) i. m. 691.

²²⁸ HARBOUR et al. (2012) i. m. 158–159.

²²⁹ Ld. részletesebben: HODGES (2009) i. m. 52–58.; FARGRIEVE–HOWELLS (2009) i. m. 398.; MULHERON (2009) i. m. 183–184.; HODGES (2010) i. m. 376.; HAUSFELD–RATNER (2012) i. m. 598–599.

laszában²³⁰ azt indítványozta, hogy a lehetséges reformot *szektorról szektorra* valósítsák meg.²³¹ Kifejtette, hogy egy opt-out eszköz csak akkor vezethető be, ha ebben a viszonylatban (ti. a szektorban, ahol már kipróbálták) megfelelőnek és költséghatékonynak bizonyult.²³²

Andrews – Mulheron fenti állításaira reflektálva – kifejti, hogy a számok talán meghökkentőek, ha valaki az „access to justice” abszolutista megközelítésére helyezkedik. De valójában nem meglepők ezek a számok, mert a nagyobb volumenű pereket nem indítják meg, hacsak nincs jelentős magánfinanszírozás, vagy állami támogatás. Ami a privát forrásokat illeti, úgy tűnik, a sikerdíj-rendszer nem működött ebben a viszonylatban. Ez az ATE (‘After-the-Event’ legal expenses insurance, vagyis az „esemény utáni” perköltségekre vonatkozó biztosítás) hiányának tulajdonítható (ebben a különösen kockázatos viszonylatban), amely fedezné a felperes kockázatát az alperes költségeiért való helytállás tekintetében. Ami az állami támogatásokat illeti, Mulheron megjegyzi, hogy az ilyen pereskedések állami támogatásának meredek csökkenését tapasztalhatjuk az ezredforduló után.²³³ Andrews ebben a vitában jogos aggodalmát fejezi ki, hogy egy általános opt-out class action esetén mindamellet, hogy a bevont felperesek jogait nagy ügyvédi irodák hálózatai (ideértve azokat a külföldi irodákat is, amelyek Angliában „vadásznak munkára”) és kereskedelmi finanszírozók „vennék pártfogásba”, akik érdekeltek abban, hogy mások pereskedésből profitot kovácsoljanak.²³⁴

1.3. Dilemmák

Időnként felmerül a kérdés, hogy az angol rendszert az amerikai class action sokkal átfogóbb, kiterjedtebb rendszerével váltsák fel. Pl. más országbeli referensek egy 2000. évi genfi konferencián felvetették, hogy az angol preferencia a group litigation irányába (a class action modellel szemben) csökkenti a károsultak esélyét az igazságszolgáltatáshoz való hatékony hozzáférésre. Az angol képviseleti kereset jobban biztosítja ez utóbbi célt. A képviseleti kereset hátrányára írható azonban, hogy ezek ignorálhatják az egyedi ügyek közötti re-

²³⁰ Ld. United Kingdom: the UK Government’s response to the collective redress proposals of the Civil Justice Council. Global Competition Litigation Review, 2009, 2(4) R 77–78.

²³¹ MULHERON (2011) i. m. 290.; vö. ANDREWS (2014b) i. m. 12.

²³² ANDREWS (2012) i. m. 184.

²³³ ANDREWS (2010) i. m. 337.

²³⁴ ANDREWS (2012) i. m. 186.

leváns különbségeket, ill. elmaradhat azok adekvát vizsgálata. Kontraproduktív gyorsaság jellemzi, megvan annak a veszélye, hogy a képviseleti eljárások csak a felszínét karcolják a számtalan egyedi ügynek. Emiatt szükséges lehet, hogy másodlagos eljárásokat folytassanak le, ennek során elérjék a megfelelő precizitást, pontosságot az egyedi ügyekben. Ez nyilvánvalóan késedelmet és költségeket okozhat. Andrews szerint ezért néha jobban működik a csoportos perlés rendszere.²³⁵ A kulturális különbségek is szembeötlőek. Először is – ahogyan fentebb már említettük – az Amerikai Egyesült Államokban a kártérítési ügyeket esküdtszék tárgyalja. Másodsorban a jury által megítélt összegek messze magasabbak, mint máshol. A súlyos kártérítési ítéleteket (helyesen) nem tolerálná az angol közvélemény. Harmadsorban a class action jellegzetessége, hogy az ügyvédi irodák dollár milliárdokat keresnek az ügyeken, amelyek akár bíróság elé sem kerülnek és sokszor sovány kártérítést eredményeznek az egyes károsultaknak. Ez elfogadhatatlan volna Angliában. Hodges szerint a jelenlegi rendszer megfelelő, a gyakorlatban csiszolgatható.²³⁶

Egy olyan terület, ahol esetleg átvehető lehet az amerikai típusú pereskedési taktika (vagy annak egy módosított verziója) Európában, az a *versenyjog területe* (az antitrust jogsértések áldozatainak kártérítési igény). Történelmileg úgy alakult, hogy ezt a kérdést Európában hatóságok intézik, de azok leterheltsége miatt „áttolódhat” a polgári peres eljárások területére a feladat (az amerikai megoldáshoz hasonlóan).²³⁷ Pailli szerint az ilyen jellegű igényérvényesítések két modellje, az ún. public enforcement és private enforcement úgy tekinthető, mint egymást kiegészítő, nem pedig egymást kölcsönösen kizáró része annak a hatékony és modern útnak, amely a belső piac egészséges működéséhez vezet.²³⁸ Nem véletlen, hogy ezen a területen jelent meg speciális szabályozási igény több más tagállam mellett az Egyesült Királyságban is. 2010-ben a Kormány benyújtott egy törvényjavaslatot a Parlamentnek, amely megengedett volna egy class action jellegű eljárást a pénzügyi szektorban, és amely elért a harmadik olvasatig a House of Lord előtt. A javaslatot ejtették a 2010-es általános választások előtt. 2013-ban a koalíciós kormány közölte a szándékát, hogy bevezessen egy opt-out class action eljárást a versenyjogi ügyekre.²³⁹ 2014 januárjában a parlament elkezdte tárgyalni a fogyasztóvédelmi törvény javaslatát, amely a

²³⁵ ANDREWS (2003) i. m. 1004–1005.

²³⁶ HODGES (2001a) i. m. Foreword, III.

²³⁷ HAUSFELD–RATNER (2012) i. m. 585.

²³⁸ PAILLI (2014) i. m. 269.

²³⁹ ZUCKERMAN (2013) i. m. 666.

Competition Act (1998) és az Enterprise Act (2002) módosításával egy önálló kollektív igényérvényesítési formát kínálna a szektorra korlátozottan, mely opt-in és opt-out formában is megvalósulhatna.²⁴⁰ Hodges szerint – aki az angol és a nyugat-európai államok vonatkozásában a hatóságok szerepét hangsúlyozza a termékfelelősség tekintetében – a polgári perek útján történő kompenzáció sokkal drágább, mint ez a szabályozási mátrix. Másodsorban az adminisztratív szabályozást megduplázza, végül állítja, hogy a bírói úton történő kollektív igényérvényesítés, még ha jól koordinált is, sokkal kevésbé hatékony eszköze az ipar ellenőrzésének, mint a hatósági felügyelet.²⁴¹

A 2015-ben kibocsátott Consumer Right Act (c.15) Sch 8. lehetővé tesz egy opt-in és opt-out class action-t a versenyjogi ügyekre a Competition Appeal Tribunal (CAT) előtt.²⁴² Tehát a tárgyi hatálya tekintetében korlátozott, szektorális jellegű szabályozásról van szó.²⁴³ Bővült a CAT hatásköre, a korábbi (csak) follow-on eljárások mellett az új szabályozás hatálya lépését követően önálló kártérítési keresetek is lehetővé váltak.²⁴⁴

1.4. Konklúzió

Az angol kollektív igényérvényesítési eljárások differenciált rendszere azon ritka megoldások közé tartozik Európában, melyek mernek a hagyományos keretek közül kilépve két modellt ötvözni: az opt-in és opt-out rendszereket vegyíteni. Ez a kifinomult megközelítés mindenképpen ösztönzőleg hathat a jövőbeli jogalkotási kezdeményezésekre még akkor is, ha az elemzett eljárásokkal és azok rendszerével kapcsolatosan számos kritika merül fel a jogirodalomban.

A *reprezentatív eljárások* előnye a hatékonyság és az access to justice jobb érvényesülése. Az eljárást jellemzi, hogy a követelt teljes összeg megállapítható és az egyes károsultak közötti elosztásának világos kritériumai vannak. Ennek

²⁴⁰ European Union: United Kingdom and European Union Continue Push Toward Private Actions. online: <<http://www.mondaq.com/unitedstates/x/307702/Antitrust+Competition/United+Kingdom+And+European+Union+Continue+Push+Toward+Private+Actions>> [letöltve: 2014. 09. 08.]

²⁴¹ HODGES (2001b) i. m. 321.

²⁴² HIGGINS–ZUCKERMAN (2016) i. m. 1–2.; ld. még: MULHERON (2016) i. m. 14–28.

²⁴³ MOZETIC (2016) i. m. 29.

²⁴⁴ SZILÁGYI (2016) i. m. 4–5.

intézését gondosan ellenőrzés alatt kell tartani és monitorozni, mert az indokolatlanul erőteljes és dinamikus kollektív igényérvényesítés problémás lehet.²⁴⁵

A reprezentatív eljárásokkal kapcsolatosan a legtöbbet hangoztatott kritika az, hogy az eszköz nem bizonyult hasznosnak, ahol ugyan sokan érintettek egy jogellenes magatartás tekintetében, de nem olyan mértékig, hogy bármelyikük motivált lenne perelni. Például termékfelelősségi ügyekben, túlszámlázásból fakadó fogyasztóvédelmi igények esetén, ahol az egyes károk kicsik, de az egész összeg, illetőleg a jogosulatlan profit tekintélyes. Ennek háttérében elsődlegesen a költségviseléssel kapcsolatos problémák állnak. Hogy hogyan kellene ezen reprezentatív eljárás számára szélesebb körű alkalmazását biztosítani, hosszú évek óta vita tárgya.²⁴⁶

Az alkalmazás egyik jelentős akadálya a költségek viselésének kérdése lehet. A költségviselés problémája a következőképpen merül fel. A képviselt egyének nem teljes értékű felek a perben. Ezért nem felelnek a költségekért, az okiratok feltárásáért. Az eljárást a beleegyezésük nélkül is meg lehet indítani.²⁴⁷ A Civil Procedure Rules 19.6 nem tartalmaz speciális rendelkezést a reprezentatív eljárások tekintetében. Az általános szabályok szerint csak a felet lehet a költségekben marasztalni. Mivel a képviselt személyek nem felek, ők rendszerint nem marasztalhatók a költségekben.²⁴⁸ Mindebből következően a reprezentatív félnek viselnie kell a teljes költséget pervesztesség esetén. Még ha meg is nyeri a pert, megvan a kockázata, hogy nem sikerül minden költséget behajtania a pervesztes félen. Ezt végső soron neki magának kell viselnie, ha nem tudja meggyőzni a képviselt csoportot, hogy méltányosan osszák meg a költségeket.²⁴⁹

A *csoportos perek* kapcsán Mulheron 2009-ben azt nehezményezte, hogy az alkalmazás szintén elég szűk területen valósult meg. Önmagában az nem lehet azonban egy eljárásjogi eszköz sikerének fokmérője, hogy hány eljárást indítanak. Fontosabb ennél az, hogy az eljárás betölti-e azt a célt, amire létrehozták. Ennélfogva sokkal inkább érdemes a jogirodalomban fellelhető konkrétabb kritikákra fókuszálni. A csoportos perlés hátrányaként szokták felhozni, hogy egyes csoporttagok úgy találhatják, hogy nem választhatják meg és nem instruálhatják szabadon a jogi képviselőt, ki lehetnek zárva a per

²⁴⁵ ANDREWS (2014b) i. m. 1.

²⁴⁶ ZUCKERMAN (2013): i. m. 669., 675.

²⁴⁷ ANDREWS (2008) i. m. 295–296.

²⁴⁸ ZUCKERMAN (2013) i. m. 675.

²⁴⁹ ANDREWS (2008) i. m. 296.

vitelének befolyásolásából, a közös kérdések meghatározásából, a szakértők megválasztásából és a bizonyításból. Az egyezségi tárgyalások és az egyezség megkötése az ő inputjaik nélkül történhet. Az ügyeiket felfüggeszthetik, míg a tesztügyet, illetőleg a közös kérdéseket tárgyalják.²⁵⁰

²⁵⁰ GIBBONS (2009) i. m. 112., 130–131.

2. A holland kollektív igényérvényesítés rendszere: az egyesületi, alapítványi perek és a kollektív egyezségi eljárás szimbiózisa*

A kollektív igényérvényesítés világszerte legismertebb formáját, az amerikai class actiont idéző eljárás nem létezik a holland jogban.²⁵¹ A jelenlegi rendszer két lépésben alakult ki a mai formájára, elsőként az egyesületek vagy alapítványok által indított kollektív perek jelentek meg a maguk szűk hatókörében, majd a holland rendszer egyediségét adó ún. kollektív egyezségi eljárás vált lehetővé. Az előbbit jellemzi, hogy érdeképviseleti szervek – ha bizonyos feltételeknek megfelelnek – indíthatnak eljárást, amely kiterjed más emberek hasonló igényeinek védelmére is. Ezek a perek többnyire bizonyos magatartástól való eltiltást eredményezhetnek.²⁵² A második lépésben kialakított, 2005-től hatályos újabb holland modellt kizárólag az egyezségekre fejlesztették ki, melynek megkülönböztető jegye, hogy az nem egyszerűen csak az eljárásjogon alapul, hanem legalább olyan mértékben a kötelmi jogon is.²⁵³ A fejezet arra vállalkozik, hogy e két megoldásban rejlő lehetőségeket feltárja, egymáshoz való viszonyukat és a hozzájuk kapcsolódó gyakorlati tapasztalatokat áttekintse.

2.1. Az egyesületek vagy alapítványok által indított ún. kollektív perek

A holland jog a kilencvenes évek óta biztosít kollektív keresetindítási jogot tömeges károkozási ügyekben. Az *első általános szabályozás 1994-ben történt*, amelyet lényegében a holland polgári törvénykönyv (Burgerlijk Wetboek – a továbbiakban BW) 3:305a. és 3:305b. cikkeibe ültettek be.²⁵⁴ Eszerint az érdeképviseleti célra alapított alapítványok (*stichting*) és egyesületek (*vereniging*) *kezdeményezhetnek eljárást* egy csoport közös érdekének védelmére. Ám

* A fejezet a szerző „A holland kollektív igényérvényesítés rendszere.” c. cikkének szerkesztett változata (*Magyar Jog*, 2016/7–8. 478–484.).

²⁵¹ Habár egyes szerzők szerint a holland modellt az amerikai inspirálta, az eljárás főként az opt-out mechanizmusa miatt közel áll az amerikai class action eljáráshoz, ennek ellenére a jogalkotó egy saját modellt alkotott, amely a Verbandsklage és a csoportos per között helyezkedik el valahol. KORTMANN–BREDENOORD–SPOEK (2011) i. m. 13.; GEIGER (2015) i. m. 93.

²⁵² KRANS (2012) i. m. 142.

²⁵³ WERLAUFF (2013) i. m. 183.

²⁵⁴ FLEMING–KUSTER (2012) i. m. 288–289.; TZANKOVA–HENSLEER (2013) i. m. 94.; VAN RHEE (2013) i. m. 434.

ez a per nem teszi lehetővé a kártérítést,²⁵⁵ az érdekelt (lényegében károsult) személyek javára történő *megállapításra, illetve a jogsértések megszüntetésére korlátozódik* (BW 3:305a. cikk).²⁵⁶ A reprezentatív szervezetek maguk a felek az eljárásban és a saját nevükben, de a csoport érdekében perelnek. Ennélfogva az érdekeltek nem szerepelnek felekként a perben, azért a jogerős határozatnak nincs rájuk nézve res iudicata hatása,²⁵⁷ ebből adódóan az ítélet csak a szervezetet és az alperest köti, a károsultakat nem. Így, ha önkéntes teljesítés nem történik az alperes részéről, a károsultaknak külön egyedi pert kell indítania²⁵⁸ a kártérítési felelősség kérdésében, az okozatosság tekintetében, és az összecszerülésre nézve, ami miatt nem túl népszerű ez a pertípus.²⁵⁹ Meg kell jegyezni, hogy a BW 3:305a. cikk kombinálható az engedményezéssel. Ilyen esetben a szervezet kártérítést is igényelhet, de ezt egy külön perben teheti meg és nem a kollektív per keretei között.²⁶⁰

A holland polgári törvénykönyv 3:305b. cikke elvileg lehetővé teszi, hogy közjogi jogi személyek (mint az állam, önkormányzatok) is indíthatnak pert a közösség érdekében, de hozzá kell tenni, hogy ez a gyakorlatban igen ritkán fordul elő.²⁶¹

A szabályozás horizontális jellegű, úgy is fogalmazhatunk, hogy *nincs korlátozás a tárgyi hatályát illetően*, leszámítva a fent említett tényt, hogy kártérítés nem igényelhető ezekben a perekben.²⁶² A pert az elsőfokú bíróságok (Rechtsbanken) előtt lehet indítani, amelynek székhelyén az alperes lakóhellyel, illetve székhellyel rendelkezik. Főszabály szerint kötelező a jogi képviselő. A perindítás előfeltétele, hogy azok érdekeinek, akik nevében a pert indítják, hasonló természetűnek kell lennie (ez azt jelenti, hogy közös jog- vagy ténykérdéseket tartalmaznak,²⁶³ azaz nem individuális kérdéseket kell eldönteni) és hogy az érdekeik képviselője célként megjelenik az egyesület alapszabályában.

²⁵⁵ PARSONS (2008) i. m. 45.; TZANKOVA–HENSLEER (2013) i. m. 94.; KRANS (2014) i. m. 283.

²⁵⁶ VAN BOOM (2009) i. m. 175.; KORTMANN–BREDENOORD–SPOEK (2011) 14.; FAIRGRIEVE–HOWELLS (2009) 389.

²⁵⁷ HARSÁGI–VAN RHEE (2014b) i. m. XXXII.

²⁵⁸ FLEMING–KUSTER (2012) i. m. 288–289.

²⁵⁹ VAN LITH (2012) i. m. 513.; GEIGER (2015) i. m. 93.

²⁶⁰ VAN RHEE–TZANKOVA (2014) i. m. 213.

²⁶¹ Uo. 212.

²⁶² FLEMING–KUSTER (2012) i. m. 288.; HARSÁGI–VAN RHEE (2014b) i. m. XXXI–XXXII.

²⁶³ HODGES (2008) i. m. 39.

Nem szükséges, hogy az érdekelték többségben egyetértsenek az eljárással, sőt tulajdonképpen nem is kell őket értesíteni a perindításról.²⁶⁴

A jogalkotó láthatóan az alternatív vitarendezést preferálja a kollektív perekkel szemben, amikor leszögezi, hogy az igény érvényesítése peres eljárás keretében csak akkor megengedhető, ha az adott körülmények között megfelelő kísérletet tettek az egyezség elérésére [BW 3:305a. cikk (2) bek.]. Az egyeztetésre vonatkozó kezdeményezést követően két héttel lehetővé válik a perindítás (természetesen eredménytelenség esetén). Nem kívánja meg a jogalkotó az előzetes egyeztetést, ha világos, hogy eredménytelen volna, pl. az alperes kinyilvánítja, hogy nem akar egyezséget. Azt a kérelmet sem lehet befogadni, amely esetében a bíró úgy ítéli meg, hogy az eljárás elégtelenül védi azoknak az érdekét, akiknek a nevében az eljárást indítanak [BW 3:305a. cikk (2) bek.].²⁶⁵

2001. január 1-jén a 98/27/EK direktíva implementációja érdekében egy új 3:305c. cikk került a holland polgári törvénykönyvbe. Ez leszögezi, hogy olyan szervezet vagy Hollandián kívül nyilvántartásba vett köztestület – amely rajta van az irányelv 4 cikk (3) szerinti listán – indíthat Hollandiában keresetet azon fogyasztók védelme érdekében, akik szokásos tartózkodási helye olyan államban van, ahol ezt a szervezetet vagy köztestületet alapították.²⁶⁶

2006-ban kiegészítették a holland polgári törvénykönyv szövegét egy 3:305d. cikkel. Ez lehetővé teszi, hogy a Gerechtshof den Haag (fellebbviteli bíróság Hágában)²⁶⁷ rendelkezhet olyan cselekményektől való eltiltásról, amelyek elrendelések a különféle fogyasztóvédelmi irányelvek, ill. rendeletek előírásaival. Erre a következő szervezetek kérelme nyomán kerülhet sor: Fogyasztói és Piaci Hatóság (Autoriteit Consument en Markt), Pénzpiaci Hatóság (Autoriteit Financiële Markten) vagy olyan jogi személyiséggel rendelkező alapítványok, illetve egyesületek, amelyek érdekvédelemmel foglalkoznak. Ez az eljárás az ÁSZF módosítására is igénybe vehető, ha ez a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatot mozdítja elő [BW 3:305d. cikk (2) bek.]. A kérelmező kérelmére a bíróság elrendelheti, hogy a határozatát – a BW 3:305d. cikk alapján – az alperes tegye közzé, vagy az ő nevében publikálja. Ha tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatról lehet szó, a bíróság az ezzel kapcsolatban a fogyasztóknak adott információk helyesbítését is elrendelheti. Mindezt a bíróság által megjelölt fél vagy felek költségére teszik [BW 3:305d. cikk (3) bek.]. A BW 3:305d. cikk

²⁶⁴ VAN RHEE–TZANKOVA (2014) i. m. 211–212.

²⁶⁵ Uo. 212.

²⁶⁶ Uo. 213–214.

²⁶⁷ A holland bírósági szervezetről: https://e-justice.europa.eu/content_judicial_systems_in_member_states-16-nl-hu.do?member=1

szerinti per csak a Gerechtshof den Haag előtt indítható meg, amely tanácsban jár el.²⁶⁸

2013-ban egy új törvényt fogadtak el a Hoge Raad előtti előzetes döntéshozatali eljárás tekintetében, ami nagyon fontos a kollektív pereskedés vonatkozásában (ám nem terjed ki a hatálya a következő fejezetben tárgyalandó kollektív egyezségi eljárásokra). Az első- és a másodfokú bíróság számára lehetővé vált, hogy előzetes kérdéseket intézzzen a Hoge Raad-hoz: a) tömeges károkozás esetén, b) ahol a jogi kérdés sok hasonló ügyben merül fel, és ezeknek a kérdéseknek a célirányos megválaszolása a jogegységet szolgálná, illetve c) új jogszabályokkal kapcsolatban felmerülő kérdések esetén.²⁶⁹

2016. november 16-án a holland Igazságügyi Minisztérium előkészített egy törvényjavaslatot a kollektív károk megtérítése iránti eljárásokra. A javaslat vonzóbbá kívánja tenni a kollektív igényérvényesítés intézményét a felek számára. A hatálya tekintetében generális jellegű szabályozás. A leginkább szembeötlő újítása az, hogy nemcsak megállapítást és eltiltást lehet kérni a fent említett peres eljárások keretében, hanem kártérítést is.²⁷⁰ A javaslat szerint az Amszterdami District Court-nak lenne elsőfokon kizárólagos illetékessége, de átteheti arra az alsóbb szintű bíróságokhoz, amennyiben úgy ítéli meg, hogy alkalmasabbak az ügyek elbírálására. Bevezetni terveznek egy regisztert a perek nyilvántartására.²⁷¹ A jelenlegi jognak megfelelően a nonprofit szervezetek indíthatnak ilyen eljárásokat. Alapvetően egy opt-out rendszerű eljárásról volna szó. Ezt valamelyest mérsékelnék azáltal, hogy a vezető képviseleti szerv kizselektálásánál az erre jelentkezőnek demonstrálnia kell, hogy a kérelmezők elég nagy csoportja áll a háttérben támogatóként. ennek a felépítése valamelyest opt-in jellegűvé tehetné az eljárást.²⁷² A javaslatot 2017 júniusában kezdte tárgyalni a parlament.

²⁶⁸ VAN RHEE–TZANKOVA (2014) i. m. 214.

²⁶⁹ Uo. 215.

²⁷⁰ TZANKOVA (2016) i. m.

²⁷¹ Uo.

²⁷² Uo.

2.2. A kollektív egyezségi eljárások

2.2.1. A WCAM megszületésének előzményei

A kollektív perek korlátozott alkalmazhatósága miatt joggal vetette fel a jogirodalom, hogy a holland jog 2005 nyaráig nem biztosított megfelelő eszközt a tömeges károkozások hatékony kezelésére.²⁷³ Ekkor lépett hatályba a holland kollektív egyezségi eljárást szabályozó törvény,²⁷⁴ a Wet Collectieve Afwikkeling Massaschade (WCAM). A WCAM nem egy külön törvényként él, hanem olyan rendelkezésekből áll, amelyeket szétszórta a holland polgári törvénykönyvben és a polgári perrendtartásban. Négy rendelkezés az előbbibe került (BW 7:907–7:910. cikkek), melyek az egyezséggel magával foglalkoznak, hat rendelkezés pedig az utóbbiba (Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering – a továbbiakban Rv. – 1013–1018. cikkek), ezek a megkötött egyezségek jóváhagyását szabályozzák.²⁷⁵

A WCAM kidolgozásának közvetlen kiváltó oka a DES ügy volt.²⁷⁶ Az alapvetően a tömeges károkozásos ügyekre íródott WCAM-ben szabályozott eljárás egy kollektív egyezség elérését tűzi ki célként. Egy olyan egyezséget, amely olyan károk megtérítésére vonatkozik, amelyet egyfelől egy vagy több hasonló esemény okozott, és amely egy vagy több fél (aki az egyezséggel arra kötelezi magát, hogy kártérítést fizet), másfelől a károsultak érdekeit képviselő szervezetek között kötöttet.²⁷⁷ A WCAM is horizontális, és nem szektorális megközelítésű,²⁷⁸ vagyis a tárgyi hatály nincs ugyan korlátozva, de az egyezségkötési eljárásnak olyan károkkal kell foglalkoznia, amelyet egyetlen esemény okozott, vagy hasonló események okoztak.²⁷⁹ A károsult személyek száma nincs fixálva a szabályozásban, de ennek a számnak elegendőnek kell lenni ahhoz, hogy indokolja a kollektív egyezségi eljárást.²⁸⁰ A WCAM opt-out bázison elérhető a felek számára mind a belföldi, mind a határon átnyúló vitákban.²⁸¹ Egy módosí-

²⁷³ KRANS (2014) i. m. 281.

²⁷⁴ FAIRGRIEVE–HOWELLS (2009) i. m. 388.; TZANKOVA–HENSLEY (2013) i. m. 91.

²⁷⁵ FLEMING–KUSTER (2012) i. m. 289.; KRAMER (2013) i. m. 75.

²⁷⁶ MOM (2011) i. m. 284.

²⁷⁷ KRANS (2012) i. m. 141–142.

²⁷⁸ HARSÁGI–VAN RHEE (2014b) i. m. XXXII.

²⁷⁹ FLEMING–KUSTER (2012) i. m. 289.

²⁸⁰ VAN RHEE–TZANKOVA (2014) i. m. 216.

²⁸¹ STRONG (2015) i. m. 424.

tásnak köszönhetően ma már a fizetéseképtelenségi ügyekben is igénybe vehető ez az eljárás.²⁸²

2.2.2. Az eljárás struktúrája és megindítása

Az eljárás alapvetően négy fázisra osztható fel. Az első fázis egy (eredetileg) bíróságon kívüli egyeztetés az egyezség megkötésének céljával.²⁸³ A második fázisban a felek közös kérelemmel fordulnak a bírósághoz, megfelelő feltételek megléte esetén a bíróság jóváhagyja az egyezséget. A bíróság vizsgálja az egyezség megfelelőségét, ezzel egyidejűleg az érintetteket a média útján értesítik. A harmadik fázisban a károsult kiléphet a csoportból. Az utolsó fázisban fizetik ki a károsultakat.²⁸⁴

A károsultak oldalán a felek a BW 7:907 cikk (1) első mondata szerint alapítványok vagy egyesületek lehetnek. A másik oldalon lehet egy vagy több személy, akik kártérítésre kötelezik magukat. A károsultakat nem illeti meg a fél jogállása az előzetes eljárásban, sem a bíróság előtti fázisban.²⁸⁵ A kérelemnek a bírósághoz történő benyújtása megszakítja az elévülést [BW 7:907. cikk (5) bek.]. A felperes kérelmére a bíróság felfüggeszti az ügy tárgyában indított egyedi pereket a kollektív egyezségi eljárás időtartamára.²⁸⁶

2013 júliusa óta egy előzetes meghallgatás is a WCAM része lett. Ez lehetőséget ad a feleknek és a bíróságnak, hogy feltárják, egyáltalán lehetséges-e a kollektív egyezség megkötése.²⁸⁷ A hatályos szabályozás tehát a bíróságot már az eljárás korai szakaszában (az egyeztetés időszakában) bevonja az eljárásba. Eredetileg a bíróságot akkor vonták be, miután a felek egyezségre jutottak. A holland polgári perrendtartás 1018a. cikke biztosítja, hogy a bíróság az egyesületet és a károkozót egyezségi kísérletre idézze, ám ezt nem teheti meg hivatalból, csak valamelyik fél kérelmére.²⁸⁸

²⁸² VAN RHEE–TZANKOVA (2014) i. m. 216.

²⁸³ GEIGER (2015) i. m. 91.

²⁸⁴ GEIGER (2015) i. m. 91–92.; VAN BOOM (2009) i. m. 179.

²⁸⁵ GEIGER (2015) i. m. 92.

²⁸⁶ VAN RHEE–TZANKOVA (2014) i. m. 216.

²⁸⁷ KRANS (2014) i. m. 289.

²⁸⁸ VAN RHEE–TZANKOVA (2014) i. m. 217.

2.2.3. Az egyezség megkötése

A WCAM egy kollektív egyezség elérését tűzi ki célként. Az egyezségnek meg kell határoznia például, hogy a személyek mely csoportjára vonatkozik. Az egyezségben kategorizálják a károsultakat a károk természete és mértéke alapján.²⁸⁹ Biztosítótársaságok is szerepelhetnek szerződő félként.²⁹⁰ Az egyezségben, amilyen pontosan csak lehetséges, meg kell határozni a csoporthoz tartozó személyek számát, a kártérítési összeget, amelyet szétosztanak a károsultak között és azokat a feltételeket, amelyek teljesítése szükséges ahhoz, hogy a károsultak a kompenzációért kvalifikálják magukat. A törvény bevezeti a „kártérítés megtervezésének” fogalmát, mely szerint a károsultaknak juttatott összegek nem a követelés egyedi jellegzetessége alapján, hanem az alcsoport alapján határozódik meg, amelyhez a károsult tartozik. A rendszer úgy lett kialakítva, hogy lehetővé tegye az alcsoportokra szabott egyezséget, melyben a különböző kategóriába tartozó csoporttagok különböző összegű kártérítést kapnak.²⁹¹

A BW 7:907. cikk (2) bek. alapján az egyezségnek a következőket kell tartalmaznia: a) annak vagy azoknak az eseményeknek a leírását, amelyek a kárt okozták, és amelyeket az egyezség hatálya alá tartoznak; b) azon személyek csoportjának, illetve csoportjainak leírását, akik javára kötik az egyezséget (ezeket a csoportokat az okozott kár jellege és súlyossága alapján kell meghatározni); c) a csoporthoz, csoportokhoz tartozó személyek számának megjelölését, amilyen pontosan csak lehet; d) a kártérítés összegét; e) azokat a feltételeket, amelyek alapján ezek a felek jogosulttá válnak (jogosultság igazolásának feltételeit); f) hogyan lehet átvenni a kártérítési összeget; g) a személy nevét és lakhelyét, akinek az opt-out nyilatkozatot be lehet jelenteni.²⁹² A megállapodásban azt is meg kell tervezni, hogy az egyes csoporttagok miként lesznek kifizetve.²⁹³ A felek a szerződésben megállapodhatnak a kompenzáció maximális összegében; ha ez végül nem elegendő, akkor arányosan fizetnek a károsultaknak, ám ez a már kifizetett összegeket nem érinti. A többi feltételt a szerződő elvileg felek szabadon határozzák meg a megállapodásban.²⁹⁴

²⁸⁹ KRANS (2012) i. m. 142.

²⁹⁰ FLEMING–KUSTER (2012) i. m. 292.

²⁹¹ FAIRGRIEVE–HOWELLS (2009) i. m. 388.; KORTMANN / BREDENOORD-SPOEK (2011) i. m. 15.

²⁹² VAN RHEE–TZANKOVA (2014) i. m. 218.

²⁹³ KORTMANN–BREDENOORD-SPOEK (2011) i. m. 15.

²⁹⁴ FAIRGRIEVE–HOWELLS (2009) i. m. 290, 293.

2.2.4. Az egyezség bírósági jóváhagyása

Amennyiben sikerült az egyezséget elérni, az azt megkötő felek közösen benyújtják a bírósághoz, hogy nyilvánítsa kötelező erejűvé.²⁹⁵ A visszaélések elkerülése érdekében a bírósági kontroll háromféleképpen nyilvánul meg: a) a képviseleti jogkör vizsgálatában, b) az egyezség ésszerűségének a vizsgálatában, c) a meghallgatáshoz való jog biztosítása érdekében.²⁹⁶ Figyelmet érdemel, hogy az eljárás komplexitására tekintettel egyetlen bíróság foglalkozik vele Hollandiában, az ügyeket a Gerechtshof Amsterdam-hoz (fellebbviteli bíróság Amszterdamban) koncentrálták,²⁹⁷ mely tanácsban jár el.²⁹⁸

Számos előfeltétele van ennek az egyezségi eljárásnak. A képviselő szervezetet nem jelölik ki vagy hatalmazzák fel, de az amszterdami bíróság a posteriori értékeli ügyről-ügyre, hogy alkalmasak-e azoknak a személyeknek a képviseletére, akiknek a nevében a megállapodást kötik.²⁹⁹ A szervezetnek ez a (megfelelő) képviseleti jellege számszerű kritériumok, illetve a szervezet más tevékenysége által meghatározott, amely a károsult személyek érdekeit szolgálja. A bíróság azt is vizsgálja, hogy adott körülmények között a kompenzáció összege az egyezségben ésszerű, illetve arányos-e.³⁰⁰

Az eljárás központi része a szóbeli meghallgatás. A bíróság határnapot tűz a szerződő és érdekelt felek széles körű meghallgatására, s ha úgy véli, hogy szükséges: szakértőt vonhat be.³⁰¹ Az érdekelt feleket értesítik a kérelem benyújtásáról, amely az egyezség jóváhagyására irányul.³⁰² Minden ismert károsultnak meg kell adni a lehetőséget, hogy nyilatkozatot tegyen az ügyben. Amennyiben ismert a címük, rendes postai levél útján értesítik őket (nem kell ajánlott levélnek lennie), hacsak a bíró másként nem rendelkezik [Rv 1013. cikk (5) bek., ahol a jog megengedi az e-mail használatát is, de csak akkor, ha az érdekelt fél lakóhelye Hollandiában van].³⁰³ Emellett egy vagy több újságban való

²⁹⁵ KRANS (2012) i. m. 142.

²⁹⁶ VAN LITH (2012) i. m. 519.

²⁹⁷ WERLAUFF (2013) i. m. 183.

²⁹⁸ VAN RHEE–TZANKOVA (2014) i. m. 217.

²⁹⁹ VAN LITH (2012) i. m. 515.

³⁰⁰ FAIRGRIEVE–HOWELLS (2009) i. m. 388.; WERLAUFF (2013) i. m. 183.

³⁰¹ VAN BOOM (2009) i. m. 182.

³⁰² VAN RHEE–TZANKOVA (2014) i. m. 216.

³⁰³ Uo. 216–217.

közzététel szükséges (ha nagyon sok érdekelt fél van, akkor ez a közlemény egyetlen formája).³⁰⁴

Minden eljárást felfüggesztenek, amely az igényekhez kapcsolódóan a bíróságok előtt folyamatban vannak.³⁰⁵

A bíróság jóváhagyja a megállapodást, avagy elutasítja a kérelmet, de részleges jóváhagyásra nincs mód (ha pl. csak a személyek egy kategóriája tekintetében állnak fenn a feltételek).³⁰⁶ A bíróságnak kiegyensúlyozott döntést kell hoznia. Ebben az is benne foglaltatik, hogy a károkozót is óvnia kell attól, hogy túlkompenzálja a károsultakat.³⁰⁷ Amennyiben a bíróság helyt ad a kérelemnek és kötelező erejűvé nyilvánítja az egyezséget, minden – ki nem lépett – károsultat köt. Ez azt jelenti, hogy nem indíthatnak maguk eljárást az alperes ellen, de jogosultak megkapni az egyezségben meghatározott kártérítést.³⁰⁸

A bíróság megtagadja a jóváhagyást többek között akkor, ha pl. az egyezség nem tesz eleget a BW 7:907. cikk (2) bekezdésben előírt követelményeknek; a kártérítés összege nem ésszerű; nincs megfelelően garántálva, hogy az igény tekintetében valóban köthet egyezséget a fél; a felek érdeke (akik javára az egyezséget kötik) más módon is megfelelően védhető (nem feltétlenül a kollektív egyezséggel); az alapítvány vagy egyesület, amelyik ezeknek a személyeknek a nevében jár el nem tudja megfelelően képviselni az érdekelteket; a csoport mérete nem indokolja a kollektív egyezségkötést (nincsenek objektív kritériumok, mindig az adott körülményektől függ, pl. lehet ott indokolt, ahol ugyanez a csoport limitált nagyságú, de ahol a kártérítésre rendelkezésre álló pénzösszeg nem fedez mindent és így a kollektív egyezséggel lehet fair módon elosztani a csoport tagjai között); az egyezség úgy rendelkezik, hogy a kártérítést egy olyan jogi személy fizeti, aki nem szerződő fél stb. [vö. BW 7:907. cikk (3) bek.].³⁰⁹

A bíróságnak nem feltétlenül kell megtagadnia az egyezség jóváhagyását, ha az nem felel meg a követelményeknek. Habár a bíróság 2013-ig maga nem módosíthatta az egyezséget, de világossá tette, hogy nem hagyja jóvá, ha nem módosítják. Nyilvánvaló, hogy a bíróság aktív szerepe annak a ténynek az eredménye, hogy a csoport nagy számú személyből áll és lehetnek benne olyanok, akik az eljárás ezen szakaszában még nem ismertek. A határozat meghozatala

³⁰⁴ VAN RHEE–TZANKOVA (2014) i. m. 217.

³⁰⁵ KRANS (2012) i. m. 142.

³⁰⁶ VAN LITH (2012) i. m. 516.

³⁰⁷ VAN BOOM (2009) i. m. 183.

³⁰⁸ KRANS (2012) i. m. 142–143.

³⁰⁹ VAN RHEE–TZANKOVA (2014) i. m. 218–219.

előtt módosítható, kiegészíthető az egyezség a felek konszenzusával [BW 7:907 cikk (4) bek.].³¹⁰ Ha pl. az eredeti megállapodás nem védi megfelelően a később jelentkező igénylők érdekeit, a felek módosíthatják azt olyan irányba, hogy az eddig fel nem merült igényeket kirekesztik a szerződésből.³¹¹

2.2.5. A kilépés (opt-out) lehetősége

Jóváhagyás esetén a károsultak teljes csoportját köti az egyezség, hacsak nem élnek az opt-out lehetőséggel. Az egyezségbe foglalják, hogy a károsultnak kit kell értesítenie az esetleges kilépéséről, azonban a kilépésre rendelkezésre álló időt a bíróság határozza meg,³¹² de ez a törvény szerint nem lehet rövidebb, mint az egyezség jóváhagyásától számított három hónap. A kilépést egyedileg és írásban lehet gyakorolni. A kilépők fenntartják maguknak az egyéni perindítás jogát.³¹³

Előfordulhat, hogy túl sok károsult fél él az opt-out lehetőséggel, ilyen esetben a megállapodás lehetővé teheti annak felmondását. Ráadásul ebben a függő jogi helyzetben (azaz amíg az opt-outra lehetőség van) az alperes kérelmére felfüggesztik azokat az egyéni pereket, ahol olyan igényeket érvényesítenének, amelyre a megállapodás vonatkozik.³¹⁴

Ahhoz, hogy a kilépés lehetőségével tudjanak élni – az egyezség megfelelő disszeminációja szükséges (Rv. 1017. cikk) Ez hagyományos postai úton vagy más kommunikációs formák útján (pl. újsághirdetés, e-mail) történik.³¹⁵

2.2.6. Az egyezség joghatása, költségviselés, valamint a károsultak kifizetése

A ki nem lépett érdekelteket úgy köti a megállapodás, mintha szerződő felek volnának. Jogi értelemben az érdekelt felek, akik jogosultak a megállapodás szerinti kártérítésre, automatikusan szerződő felekké válnak az explicit konszenzus nélkül is [BW 7:908 cikk (1) bek.]. Annak érdekében, hogy növeljék a

³¹⁰ VAN RHEE–TZANKOVA (2014) i. m. 217., 219.

³¹¹ FLEMING–KUSTER (2012): i. m. 291.

³¹² FAIRGRIEVE–HOWELLS (2009) i. m. 388.

³¹³ FLEMING–KUSTER (2012) i. m. 292.; VAN BOOM (2009) i. m. 185.; VAN RHEE–TZANKOVA (2014) i. m. 209–222.; GEIGER (2015) i. m. 93.; KRANS (2012) i. m. 143.

³¹⁴ VAN LITH (2012) i. m. 513.

³¹⁵ VAN BOOM (2009) i. m. 184.

jogbiztonságot a jóváhagyást követően, a szerződést eredetileg kötő felek nem hivatkozhatnak érvénytelenségre álképviselet vagy rosszhiszeműség okán. Ráadásul az érdekelt károsult felek sem hivatkozhatnak érvénytelenségre rosszhiszeműség miatt.³¹⁶ Ennek következtében a károsultak teljes csoportját köti az egyezség, hacsak nem élnek az opt-out lehetőségével.³¹⁷

A holland modell egyértelmű előnye a költségek szabályozása: bizonyos költségeket (pl. a szakértőkét, vagy a károsultak értesítésének költségeit) a bíróság az Rv. 1016 cikk (2) bek. szerint a bíróság egy vagy több kérelmezőre telepítheti. Az ügyvédi és eljárási költségeket a felek az általános költségviselési szabályok szerint viselik (Rv. 289. cikk).³¹⁸ A holland ügyvédi kamara tagjai nem állapodhatnak meg sikerdíjban.³¹⁹

Az érdekelt felek igénybe vehetik a jogi segítségnyújtást, feltéve, hogy természetes személyek. Ettől függetlenül a gyakorlatban a finanszírozás többnyire egy ún. „esemény előtti” a perköltségek fedezésére irányuló biztosításból, illetve esemény utáni harmadik személy általi finanszírozás útján valósul meg (utóbbi relatív újnak számít Hollandiában).³²⁰

A kártérítési összegek kifizetésére bíróságon kívül történik,³²¹ annak adminisztrációját a törvény a felekre bízta, de erre akár egy külön lebonyolító személy is kijelölhető. Az alapítvány vagy egyesület kontroll funkcióval rendelkezik, a jogirodalom úgy fogalmaz, hogy mint „örkutya” vehet részt a végrehajtási fázisban. A kilépés lehetőségével nem élő károsultak a kártérítés lehetőségéről való értesítést követő naptól számított egy éven belül jelentkezhetnek az őket megillető összegért [BW 907 cikk. (6) bek.].³²²

2.2.7. A WCAM alkalmazásának tapasztalatai az ismertebb esetek tükrében

Ugyan a WCAM 2005 óta hatályban van – az alkalmazás első tíz évében mindössze hét esetben kérték egyezség jóváhagyását, s ez felvet bizonyos kérdése-

³¹⁶ VAN BOOM (2009) i. m. 184.

³¹⁷ KRANS (2012) i. m. 141.

³¹⁸ GEIGER (2015) i. m. 93.

³¹⁹ VAN RHEE–TZANKOVA (2014) i. m. 210.

³²⁰ Uo. 210.

³²¹ GEIGER (2015) i. m. 94.

³²² VAN BOOM (2009) i. m. 184–187.

ket.³²³ Érdekes lehet összevetni ezt az adatot az I. fejezetben tárgyalt kollektív perek ügyforgalmi adataival: 1994 és 2012 között kb. 288 ügyet bíráltak el ilyen típusú eljárás keretében,³²⁴ ami nagyságrendekkel felülmúlja – legalábbis számbelileg – a kollektív egyezségi eljárásokat.

A WCAM megalkotására a *DES-ügy* miatt került sor. Ennek a termékfelelősségi ügynek az előzménye a következőkben összegezhető. 1947 és 1976 között számos nő szedte a diethystilboestrolt (DES) gyógyászati készítményt a terhesség alatt, hogy elkerülje a koraszülést, illetve vetélést. Később kiderült, hogy a gyógyszer összefüggésbe hozható a méhnyakrákkal, illetve más betegségekkel. 1986-ban hat olyan nőnek a lánya, aki szedte ezt a gyógyszert, eljárást kezdeményezett tizenhárom gyártó ellen. Nem tudták megfelelően igazolni, hogy melyik gyártó terméke okozta az egyedi sérelmet; a holland bíróság egy vitatott döntést hozott, miszerint az alternatív ok-okozatossági teória alkalmazható. Az alternatív ok-okozatosság teória szerint, ahol több tevékenység minden egyes kezdeményezőjének tevékenysége elegendő lett volna a károkozásra, de bizonytalan marad, hogy közülük ténylegesen melyik okozta az egyedi kárt, minden egyes tevékenységet okként kell tekinteni, és a károsult igényelheti az egész kárösszeget bármelyiküktől. Az ítélet azt is előírta, hogy a DES-használók regisztráljanak a jogaik fenntartása érdekében. Az ítélet nyilvánosságra hozatalát követően egy DES Központot hoztak létre, hat héten belül 18.000 anya és gyermeke regisztrált, egyes becslések szerint 440.000 személy volt érintett az ügyben. A gyógyszeripar és a biztosítók egyeztetéseket kezdeményeztek, végül 1999-ben megkötötték egy egyezség. A kifizetésekre egy ún. DES Alapot hoztak létre 35 millió euró értékben, melyet kb. azonos arányban finanszíroztak a gyártók és a biztosítók.³²⁵

A *Dexia-ügy* (2007) következtében 2013 júliusában számos módosítást hajtottak végre a törvény szövegén. Ebben a lakossági befektetési termékekkel kapcsolatos ügyben,³²⁶ melynek kb. 300.000 érintettje volt (közülük 4.000 Hollandián kívül lakik), számos igény nem a kártérítésre irányult, hanem a szerződés érvénytelenségének a kimondására és az adósság elengedésére.³²⁷ Az egymilliárd euróról szóló egyezség csak a hollandiai lakosokra terjedt ki.³²⁸

³²³ STRONG (2015) i. m. 424.

³²⁴ VAN RHEE–TZANKOVA (2014) i. m. 221.

³²⁵ VAN BOOM (2009) i. m. 177–178.; ARONS–VAN BOOM (2010) i. m. 858.; FLEMING–KUSTER (2012) i. m. 293–295.

³²⁶ FAIRGRIEVE–HOWELLS (2009) i. m. 388–389.

³²⁷ KRANS (2014) i. m. 283.; FLEMING–KUSTER (2012) i. m. 295–296.

³²⁸ KRAMER (2013) i. m. 78.

A *Shell-ügy* (2009) a Shell által közzétett adatok miatt a részvényeseket ért károk megtérítése iránt indult,³²⁹ a közzétett félrevezető információ 500.000 személyt érintett károsultként (nem USA lakosokra vonatkozóan világszerte), az egyezség 352,6 USD értékben kötöttetett.³³⁰ A Gerechtshof Amsterdam figyelemre méltó erőfeszítést tesz annak biztosítására, hogy a potenciális csoportokat hatékonyan informálja a megindult eljárásról. Pl. csak a Shell-ügyben 110.000 levelet küldött 22 nyelven a részvényeseknek 105 országba, és a hirdetményeket a világ 44 újságjában tette közzé.³³¹

A *Vedior-ügyben* (2009) a bennfentes értékpapír-kereskedelem mintegy 2.000 érintettje (55%-uk Hollandián kívüli lakos, az USA-t is beleértve) vonatkozásában összesen 4,25 millió euró értékben kötöttek egyezséget.³³² A *Vie d'Or-ügyben* (2009) egy fizetésektelen biztosítótársaság és 11.000 biztosítottja (500 Hollandián kívüli) vonatkozásában 45 millió euróra nézve jött létre megállapodás.³³³

A befektetői kárigények rendezése érdekében indult *Converium-ügynek* (2012) kevés kötődése volt Hollandiához, lényegében annyi, hogy a kb. 12.000 részvényesből 200 Hollandiában lakott, a többi érintett közül 8500 svájci, 1500 egyesült királysági.³³⁴ Az ügy érdekessége, hogy a Gerechtshof Amsterdam kimondta, hogy a Brüsszel I. rendeleten alapulva van joghatósága egyezség jóváhagyására a nem USA-beli amerikai csoporttagokra nézve még abban az esetben is, ha a csoport főként nem holland tagokból áll. 2012 januárjában jogerős döntésében a bíróság kimondta, hogy az egyezség köt minden csoporttagot. Az ítéletben – sok európai kommentárszerző meglepetésére – a bíróság nem tartotta problémásnak a sikerdíjat az amerikai ügyvédek számára, amely a 20%-ot is elérte.³³⁵ A megállapodás 58,5 millió USD-ra nézve kötöttetett.³³⁶

³²⁹ KRANS (2012) i. m. 143–144.

³³⁰ VOET (2014a) i. m. 122.; FAIRGRIEVE–HOWELLS (2009) i. m. 388–389.; ARONS–VAN BOOM (2010) 858.; FLEMING / KUSTER (2012) 296–297.

³³¹ WERLAUFF (2013) i. m. 183.

³³² WERLAUFF (2013) i. m. 183.; KRAMER (2013) i. m. 78.

³³³ KRAMER (2013) i. m. 78.

³³⁴ KORTMANN–BREDENOORD–SPOEK (2011) i. m. 143–144.

³³⁵ VOET (2014a) i. m. 122.

³³⁶ KRAMER (2013) i. m. 78.

2.2.8. A WCAM 2013-as reformja

2013 júniusában több ponton módosították a holland kollektív egyezségi eljárásokról szóló törvényt, az új szabályozás 2013. július 1-jén lépett hatályba. A két leglényegesebb változtatás a törvény hatályának a fizetéseképtelenségi ügyekre való kiterjesztése (pl. bankok csődje) és az előzetes meghallgatás bevezetése volt.³³⁷ Az előbbi vonatkozásában elmondható, hogy 2013 júliusától a törvényt már akkor is lehet alkalmazni, ha olyan károkozóval kötnek egyezséget, aki fizetéseképtelen.³³⁸ A WCAM egy másik újítása abból a tapasztalatból származik, hogy a bíróság korábbi bevonása – pl. bírósági meghallgatással már az egyezségi fázisban – segítheti a jobb eredmény elérését.³³⁹ Az utóbbinak a célja, hogy a bíróság kiderítse, lehetséges-e egyáltalán az egyezségkötés, s a bíróság megvitatja a felekkel, hogyan lehetne az egyezséget megkötni. Az idézett félnek az előzetes meghallgatáson meg kell jelennie, ha ezt elmulasztaná, marasztalható a megjelenő másik fél költségeiben.³⁴⁰

A módosító szabály tartalmaz néhány technikai változtatást is a bíróságnak az egyezségeket jóváhagyó tevékenysége tekintetében. Pl. ahelyett, hogy elrendelné a felek számára, hogy módosítsák az egyezséget, a bíró megteheti ezt hivatalból a felek hozzájárulásával.³⁴¹

2.3. Konklúzió

Miként a jogirodalom rámutat, a holland kollektív egyezségkötési eljárás előnyös a károkozó számára is, akinek az egyezség egy rálátást ad, hogy végül mennyit kell fizetnie, hogy maga mögött hagyhassa az adott ügyet. Másként fogalmazva: tisztában van a kitettségének mértékével. Így mind a károsult, mind a károkozó motivált lehet, hogy éljen e modell nyújtotta lehetőséggel.³⁴² Mom monográfiájában – emiatt is – egyenesen éllóvasnak nevezi ezt a modellt.³⁴³ A fenti érvelést azonban nem támasztja teljesen alá, hogy az ügyérkezés (a jóváhagyás tekintetében) eléggé gyérnek mondható. Álláspontom szerint a

³³⁷ KRANS (2012) i. m. 282–283.

³³⁸ STADLER (2015) i. m. XIV.

³³⁹ STADLER (2015) i. m. XIV–XV.

³⁴⁰ VOET (2014a) i. m. 123.

³⁴¹ VOET (2014a) i. m. 123.

³⁴² WERLAUFF (2013) i. m. 182.

³⁴³ MOM (2011) i. m. 322–330.

holland eljárás hátránya lehet, hogy ha nem jön létre egyezség, akkor tömeges károkozás esetén nincs hatékony peres modell a kártérítési igények bírói úton történő hatékony érvényesítésére. Így felmerülhet a kérdés, hogy a fentiekén túl mi kényszeríthetné a károkozót akkor a megegyezésre. Az viszont tény, hogy fordított helyzetben jól működhet együtt a két modell. Kártérítés ugyan nem érhető el kollektív perben, ám a két eljárás érdekes interakciója figyelhető meg: a kollektív per fontos előzetes szerepet játszhat, ha arra használják, hogy megoldják a megválaszolatlan jogi kérdéseket, tisztázzák az ügyet, s ez megkönnyíti a későbbi kollektív egyezségi eljárást.³⁴⁴ Esetleg az is igaz lehet, hogy egy sikertelen vagy meg sem indult kollektív egyezségi eljárás esetén a kollektív per – a fentiek miatt – a későbbi egyedi kártérítési perek hatékonyságát is növelheti valamelyest.

³⁴⁴ Vö. VAN LITH (2012) i. m. 518.

3. A belga modell: az opt-in és opt-out rendszerek vegyítése*

3.1. Előzmények

A magunk mögött hagyott évtizedben Belgiumban – számos más európai országokhoz hasonlóan – több nagy horderejű, tömeges igényérvényesítésre irányuló üggyel kellett a jogalkalmazónak megbirkóznia. Ezek közül néhány olyan (egy eseményből eredő) tömeges károkozás volt, amely során személyi sérülések és halálesetek is előfordultak. Így pl. a 2004. július 30-i gázrobbanás miatt Ghislenghienben huszonnégyszer ember halt meg, további százharminckettő sérült meg, négyszázan szenvedtek vagyoni kárt és a biztosítótársaságoknak összesen több, mint húszmillió eurót kellett kifizetnie. Viszonylag nagy figyelmet kapott az az eset is, melynek során 2012. február 15-én két személyvonat ütközött össze Halleban. A tömegszerencsétlenség során tizenhatalan haltak meg és száznál többen szenvedtek különböző mértékű sérüléseket. 2013. május 4-én egy vegyi anyagokat szállító vonat siklott ki Wetterennél, emberek tucatjai sérültek meg, százak nem tudtak visszamenni a házaikba napokon át. A potenciálisan sokalanyú eljárások azonban értelemszerűen nem korlátozódnak a közlekedési balesetek vagy ipari, ill. környezeti katasztrófák területére. Az említett időszakban több esetben előfordult, hogy részvényesek szenvedtek komolyabb pénzügyi természetű károkat. A 2008-as világválság eredményeképpen a belga Fortis Bankot, amelynek a fő részvényese a belga kormány volt, el kellett adni a BNP Paribasnak, hogy elkerüljék a csődöt. Ez az átvétel számos eljárást eredményezett, melyeket a kárt szenvedett kisebbségi részvényesek kezdeményeztek.³⁴⁵ Természetesen hosszan folytathatnánk a sort, itt azonban csak pár esetet ragadtunk ki annak szemléltetésére, hogy modern tömegtársadalmak milyen olyan új kihívásokkal szembesítik az igazságszolgáltatást, amelyek a hagyományos – eredetileg alapvetően szinguláris perekre modellezett – perszerkezet keretei között nem oldhatók meg hatékonyan.

Ez a hiátus vezetett a *2014 évi belga reformhoz*. Előtte is létezett már ugyan néhány – a „sokalanyú ügyekre” kifejlesztett – eljárásjogi megoldás, ilyenként emlegetik a belga szerzők pl. a munkajog területén ismert sokalanyú eljárásokat. Ezeket némi kritikával élve a kollektív igényérvényesítés embrionális

* A fejezetet a szerző „Helyzetkép Belgiumból – A kollektív igényérvényesítés új rendszerének áttekintése” c. cikkének szerkesztett változata (*Eljárásjogi Szemle*, 2016/4. 21–25.).

³⁴⁵ VOET (2015) i. m. 121–122.

típusának nevezik munkáikban.³⁴⁶ Emellett Belgiumban a tömeges károkozások kezelésének két további útja volt ismert. Egyfelől a belga polgári perrendtartás (*Code Judiciaire/Gerechtigedijk Wetboek*) és a polgári törvénykönyv (*Code Civil/Burgerlijk Wetboek*) tartalmaz eljárási technikákat, amelyeket már jó ideje alkalmaznak a többalanyú eljárásokban. Ilyen tradicionális eszköz például a *pertársaság* intézménye. Az ide vonatkozó szabályozás akkor alkalmazható, ha az igényeket együtt kell elbírálni annak érdekében, hogy elkerüljük az egymásnak ellentmondó határozatokat. A *beavatkozás* a másik régóta rendelkezésre álló lehetőség (nyilvánvalóan folyamatban levő ügyek esetén). A legtöbbet alkalmazott eszköz a *képviselő*, (ennek korlátai abban érhetők tetten, hogy csak a meghatalmazást adó érintettekre terjeszthető ki). Másfelől említést érdemelnek még a jogellenes magatartás abbahagyása iránt indított ún. egyesületi perek. Ezek is korlátozottan vehetők igénybe, ugyanis a per tárgyának az egyesület törvényes céljával összhangban kell lennie. A gyakorlatban a következő területeken jellemzőek: fogyasztóvédelem, félrevezető reklámok, tisztességtelen szerződési feltételek és hosszú távú megállapodások, környezetvédelem, diszkrimináció és rasszizmus, szerzői jogok stb.³⁴⁷

Látjuk tehát, hogy 2014-ig a hagyományos eszközök (pl. pertársaság, beavatkozás, egyes képviselői formák stb.) igen korlátozottak. Az akkori eljárások ráadásul szűk területen voltak igénybe vehetők.³⁴⁸ A kétezres években megindult gondolkodás és kodifikációs munkák nyomán 2009-2010-ben három javaslatot terjesztettek elő: egyet a kormány a holland WCAM³⁴⁹ és a quebec-i class action rendszer³⁵⁰ mintájára, egy másikat az (ellenzéki) Zöldek és egy további a flamand ügyvédi kamara.³⁵¹ A politikai konszenzus hiányában végül egyiket sem fogadták el.³⁵² Végül 2013 decemberében a kabinet jóváhagyott egy újabb törvényjavaslatot, melyet 2014 elején nyújtottak be a parlamenthez,³⁵³ és

³⁴⁶ EYSKENS–KALUMA (2010) i. m. 32.; FIERENS–VOLDERS (2012) i. m. 272–273.

³⁴⁷ VOET (2012) i. m. 478.; ELIANTONIO–BACKES–VAN RHEE–SPRONKEN–BERLEE (2013) i. m. 53.

³⁴⁸ VOET (2013a) i. m. 440–453.

³⁴⁹ HARSÁGI (2016d) i. m. 478–484.

³⁵⁰ Ld. MARTINEAU–LANG (2012) i. m. 56–113.

³⁵¹ VOET (2013b) i. m. 271.

³⁵² VOET (2013b) i. m. 272.; EYSKENS–KALUMAI (2010) i. m. 126.; Ld. részletesebben: VOET (2013a) i. m. 454–455.

³⁵³ VOET (2013a) i. m. 126.

március 28-án fogadtak el.³⁵⁴ Az új szabályozás 2014. szeptember 1-jén lépett hatályba.

Az új szabályozás *a fogyasztói ügyekre szorítkozik*, ide értve a versenyjog, fogyasztóvédelem, hitelügyek, termékfelelősség, szellemi tulajdon, elektronikus aláírás, piaci gyakorlatok és árak, biztosítások, szakmai felelősség, egészség, utazás, energia, személyszállítás stb. kérdésköreit.³⁵⁵ A perindítás feltételez egy megfelelő csoportképviselőt, amely lényegében fogyasztói egyesület lehet, mivel a (szövetségi) fogyasztói ombudsman szerepe a kollektív egyezségek megkötésére korlátozódik.³⁵⁶

3.2. A felek és az eljáró bíróság

Az új törvény lehetővé teszi, hogy a képviselők meghatározott köre pert indítson a fogyasztók meghatározatlan csoportjának nevében konkrét jogszabályi rendelkezések megsértésével okozott károk iránt. Az eljárás *négy fázisa* különíthető el: a megengedhetőségről való döntés, az egyezségkötésre irányuló kísérlet, az érdemi eljárás és a végrehajtás.³⁵⁷

A belga jogalkotó az ún. spekulatív felperes (egyesület vagy egyéb szervezet – ld. 3.3. pont) mellett tört lándzsát, aki nem anyagi jogi jogosult. Ennek a választásnak az indoka, hogy az eljárásban – a jogalkotó szándéka szerint – *a csoport érdeke áll előtérben* és nem az egyes csoporttagok vagy az ügyvéd(ek) egyéni érdeke.³⁵⁸ A spekulatív felperes lényegében a fogyasztók érdekeit védi, nem törekedhet profitra az ügyből (emiatt nem lehet ügyvéd). Az eljárás során felmerült költségeit megtérítik. A védett érdeknek már létrejöttnek és fennállónak kell lennie, jövőbeli hipotetikus érdekek nem jöhetnek szóba, az egyetlen kivétel ez alól az elv alól a „súlyosan veszélyeztetett” érdek védelme.³⁵⁹

³⁵⁴ 28 MAART 2014. – Wet tot invoeging van titel 2 „Rechtsvordering tot collectief herstel” in boek XVII „Bijzondere rechts procedures” van het Wetboek van economisch recht en houdende invoeging van de definities eigen aan boek XVII in boek I van het Wetboek van economisch recht / 28 MARS 2014. – Loi portant insertion d’un titre 2 „De l’action en réparation collective” au livre XVII „Procédures juridictionnelles particulières” du Code de droit économique et portant insertion des définitions propres au livre XVII dans le livre 1er du Code de droit économique.

³⁵⁵ VOET (2014b) i. m. 97.

³⁵⁶ VOET (2014a) i. m. 127.

³⁵⁷ NOWAK (2015) i. m. 179–180.

³⁵⁸ VOET (2014b) i. m. 98.; VOET (2015) i. m. 127.

³⁵⁹ NOWAK (2015) i. m. 170.

Am jogszabályi rendelkezéseknek megfelelő, s így perképességgel rendelkező egyesület vagy szervezet még nem lesz automatikusan csoportképviselő az egyes speciális ügyben.³⁶⁰ A *csoportképviselő megfelelőségéről* az eljáró bíróságnak kell döntenie (ld. 3.3. pont) Emellett fontos azt is megjegyezni, hogy az ad hoc (lényegében csak erre az ügyre projektjelleggel alapított) egyesületek sem juthatnak csoportképviselőként szerephez a perben.³⁶¹ Ezekkel is a visszaéléseket kívánja a rendszer kiszűrni.

Az ilyen perekben kizárólag a brüsszeli székhelyű elsőfokú bíróság (*tribunal de première instance/rechtbank van eerste aanleg*) vagy a kereskedelmi bíróság (*tribunaux de commerce/rechtbanken van koophandel*) járhat el. Az esetleges jogorvoslatot a brüsszeli fellebbviteli bíróság (*cour d'appel/hof van beroep*) bírálja el. Tekintettel arra, hogy az ügyek száma várhatóan meglehetősen kevés lesz (a hatálybalépés óta eltelt rövid időre tekintettel ez a várakozás még nem erősíthető meg, de nem is cáfolható), az ügyek ilyen fajta *koncentrációja* biztosítja a bírák számára a gyorsabban megszerezhető tapasztalatot, a jobban érvényesülő specializációt és a hatékonyságot. Az egységes és kiszámítható joggyakorlat is fejleszthető ezáltal az adott területen.³⁶²

3.3. A megengedhetőség kérdéséről való döntés

A Code de droit économique XVII.36. cikke *három speciális megengedhetőségi kritériumot* ír elő, melyet a bíróságnak vizsgálnia kell. Elsőként ez az eljárás csak *meghatározott kártérítési ügyekre* alkalmazható, ezeket a törvény XVII. 37 cikke sorolja fel. Lényegében a fogyasztói ügyek tartoznak ide széles értelemben, beleértve versenyjogi kérdéseket is, ahogyan azt az 3.1. pontban kifejtettük.

Másodsorban a kollektív igényérvényesítést *olyan kérelmező kezdeményezheti, aki megfelel a szükséges jogi előírásoknak*. Két ilyen kategóriát különböztet meg a belga jogalkotó: a jogi személyiséggel rendelkező fogyasztóvédelmi egyesületeket, amely vagy tagja a Fogyasztói Tanácsnak, vagy a hatáskörrel rendelkező miniszter által elismert egyesület, vagy olyan jogi személyiséggel rendelkező és a miniszter által elismert egyesület, amelynek a törvényes célja

³⁶⁰ VOET (2015) i. m. 128.

³⁶¹ Uo. 98.

³⁶² VOET (2014b) i. m. 99.; VOET (2015) i. m. 129.; VOET (2014a) i. m. 127.; HARSÁGI–VAN RHEE (2014b) i. m. XXVI.

közvetlenül kötődik a kollektív kárhoz, amelyet a csoport szenvedett. A harmadik lehetséges csoportképviselő a fogyasztói ombudsman, aki e minőségében csak az egyezségi tárgyalásokon tevékenykedhet.³⁶³ (Ld. XVII. 39. cikk)

A bíróság dönt arról, hogy a kérelmező megfelelő csoportképviselő-e az adott ügy tekintetében [XVII. 36. cikk (2) bek.]. Ez lehetővé teszi a bíró számára, hogy értékelje a csoporttagok és a (potenciális) képviselő közötti viszonyt, illetve az utóbbi képességét arra nézve, hogy menedzselhetné a kollektív pert. Abban az esetben, ha van egy alkalmasabb csoportképviselő, a bíró elutasíthatja a kérelmet. Előállhat olyan eset, hogy több csoportképviselő is próbál pert indítani (ugyanabban az időszakban, ugyanaból az okból), ilyenkor a bíró választja ki az arra legalkalmasabbat. Tehát nem a megelőzés elve érvényesül. A csoportképviselőnek végig az eljárás során megfelelő képviselőnek kell maradnia. Ha az eljárás folyamán alakulna ki olyan helyzet, amelyből fakadóan a továbbiakban már nem felelne meg a törvényi előírásoknak (és nem helyettesíthető más csoportképviselővel), úgy a bíróság megszünteti az eljárást (XVII. 40. cikk).³⁶⁴

Harmadsorban a csoportképviselőnek bizonyítania kell, hogy *a kollektív igényérvényesítési forma sokkal hatékonyabb lenne, mint az egyedi fogyasztói perek sokasága* (XVII. 36. cikk). Ez a szabály tükrözi azt az elvet, hogy a kollektív igényérvényesítés még kivételesnek számít, a belga jog a szinguláris pereket preferálja. A bírónak kell megítélnie, hogy ez a követelmény teljesül-e. A jogszabály nem fekteti le ennek kritériumait, de az előkészítő anyagokból hasznos információ nyerhető, amelyek utalnak – többek között – az ügy komplexitására, a kollektív igényérvényesítés hasznosságára, a csoport potenciális méretére és az eljárásnak az egyes fogyasztókra gyakorolt hatására.³⁶⁵

Két hónap áll a bíróság rendelkezésére, hogy megítélje a kollektív igényérvényesítés megengedhetőségét. Ezt a jogirodalom helyenként kritizálja (kevesli a bírónak biztosított időt, az ügyek komplexitására tekintettel).³⁶⁶ Pozitív döntése esetén választania kell az opt-in és opt-out rendszerek között is. A csoportképviselő tehet javaslatot a kérelmében a csoport összeállításának módszerére (lényegében opt-in vagy opt-out rendszerek alkalmazására) (XVII. 38., 42. cikkek). A végső döntést az alkalmazott modellről azonban már a bíróság hozza meg a megengedhetőség kérdésében hozott határozatában [XVII. 43. cikk (2) bek.]. Két esetben a jog előírta az opt-in modell kötelező alkalmazását, nevezetesen

³⁶³ NOWAK (2015) i. m. 180–181.

³⁶⁴ Uo.

³⁶⁵ Uo. 182.

³⁶⁶ Uo. 183.

olyan személyek tekintetében, akik nem Belgiumban rendelkeznek szokásos tartózkodási hellyel, vagy az ügyben nem vagyoni kár a per tárgya, illetve testi sérülés következett be.³⁶⁷

A megengedhetőség tárgyában hozott határozatában a bíróság rögzíti a fogyasztók ki-, illetve belépésére rendelkezésre álló határidőt. Ez nem lehet rövidebb harminc napnál és hosszabb három hónapnál. Annak érdekében, hogy biztosan minden érintett fogyasztó megfelelő információhoz jusson az eljárásról, a megengedhetőségről hozott határozatot közzéteszik a belga közlönyben (Moniteur Belge / Belgisch Staatsblad) és a P.M.E., Classes moyennes et Energie / FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie nevű szervezet honlapján.³⁶⁸ A bíróság elrendelhet kiegészítő közzétételt, ha a jog által előírtakat nem tartja elegendőnek (XVII. 43.2. cikk).³⁶⁹ A fogyasztónak a közzététel után van lehetősége – magától értetődően az eljárásra előírt (opt-in vagy opt-out) rendszertől függően – a ki- vagy belépésre. Ezt a bírósági titkárnál teheti meg.³⁷⁰

A megengedhetőségről hozott határozat tartalmazza a kollektív kár leírását, okát, a csoporttagok szelekciójának alkalmazható módszerét, az érintett személyek csoportjának precíz körülírását, a csoportképviselő meghatározását, a ki- vagy belépés határidejét, az egyezségkötésre rendelkezésre álló időt, a megengedhetőségi határozatnak a kiegészítő közzétételi módozatát.³⁷¹

3.4. Egyezségi kísérlet és érdemi eljárás

Belgiumban a csoportos per új szabályai nem tartalmaznak kötelező mediációs fázist a pert megelőzően vagy az eljárás kezdetén (XVII. 38. cikk), de kínál a szabályozás egy eszközt, ami nagyon hasonló a holland egyezségi eljáráshoz³⁷². A megengedhetőség tárgyában hozott határozatot követi tehát egy kötelező egyeztetés a csoportképviselő és az alperes között. A bíró a megengedhetőségről szóló határozatában rögzít egy határidőt, melyen belül az egyezség megköthető. Ez nem lehet rövidebb három és hosszabb hat hónapnál. Ha nem sikerül egyezséget kötni, vagy az nem hagyható jóvá, érdemben folytatják az eljárást.³⁷³

³⁶⁷ VOET (2014a) i. m. 127.; NOWAK (2015) i. m. 182.

³⁶⁸ <http://economie.fgov.be>

³⁶⁹ NOWAK (2015) i. m. 183.

³⁷⁰ VOET (2014a) i. m. 127.

³⁷¹ NOWAK (2015) i. m. 183.

³⁷² Ld. részletesebben: HARSÁGI (2016d) i. m. 478–484.

³⁷³ STADLER (2015) i. m. XV.; NOWAK (2015) i. m. 183–184.; VOET (2014a) i. m. 128.

Amennyiben a feleknek sikerül egyezséget kötnie, jóváhagyás végett benyújtják a bíróságnak. Többek között akkor tagadhatja meg a jóváhagyást a bíróság, ha nyilvánvalóan ésszerűtlen az egyezés a csoport vagy alcsoport számára, illetve ha pl. a költségek és díjak, amelyeket az alperes fizetne a csoportképviselő részére, meghaladják a tényleges költségeket stb.³⁷⁴ A bíróság által jóváhagyott egyezésnek az ítélettel azonos joghatásai vannak. A határozatban a bíróság egy ügykezelőt jelöl ki, aki a kártérítési összegnek a csoporttagok közötti elosztását intézi [XVII. 49. cikk (3)–(4) bek.]. A közlőnyben és a korábban megjelölt honlapon ezt a határozatot is közzéteszik.³⁷⁵

3.5. Végrehajtás

Végül szólnunk kell az eljárás utolsó fázisáról, melynek során az egyezséget vagy a határozatot végrehajtják a bíróság által kijelölt ügykezelő felügyelete alatt. Az ügykezelőt egy bírósági jegyzékből választják ki [XVII. 57. cikk (1) bek.], akinek fontos feladata, hogy a bírósági titkár hivatalától kapott információ alapján készít egy előzetes listát a kártérítést igénylő csoporttagokról. Ésszerű időn belül összeállít egy listát azokról a csoporttagokról, akik kártérítést igényeltek, és akik kifejezetten ismertté tették magukat [XVII. 58. cikk (1) bek.].³⁷⁶ Megjegyzést tehet a listán, amennyiben azon az állásponton volna, hogy az igényüket bejelentők nem felelnek meg a csoport leírásának, vagy nem felelnek meg a végrehajtás módozatainak. Az előzetes listát megküldi a bírónak, a csoportképviselőnek és az alperesnek (XVII. 58. cikk). A csoportképviselő vagy az alperes harminc napon belül kérheti valamely tag törlését a listáról, avagy felvételét a listára. A csoportképviselő, az alperes és a listáról lehagyott esetleges csoporttagok meghallgatását követően a bíróság véglegesíti a listát, határozata ellen természetesen jogorvoslatnak van helye.³⁷⁷

A végrehajtást követően az ügykezelő benyújt egy végső beszámolót a bírósághoz, amely alapján lezárásra kerülhet az eljárás. Ezt a határozatot is a közlőnyben és azon a 3.3. pontban említett honlapon kell közzétenni. A végrehajtás során esetlegesen fel nem használt összegek sorsáról a bíróság hoz döntést.³⁷⁸

³⁷⁴ VOET (2014a) i. m. 127.; NOWAK (2015) i. m. 184–185.

³⁷⁵ NOWAK (2015) i. m. 185.

³⁷⁶ Uo. 186–187.

³⁷⁷ VOET (2014a) i. m. 128.; NOWAK (2015) i. m. 187.

³⁷⁸ NOWAK (2015) i. m. 188.; VOET (2014a) i. m. 128.

3.6. Kritikák

A szabályozásnak kellő gyakorlata még nem alakulhatott ki az eddigi közel kétéves alkalmazás során, ezért ennek elemzésére nem vállalkozik a szerző. Ám érdemes összegezni és értékelni azokat a kritikákat, melyek külföldi és belga szerzők soraiból kiolvashatóak.

A német szerzők közül Stadler kritikusan szemléli, hogy a 2014-ben – hosszú és ellentmondásos vita után – elfogadott új reprezentatív eljárás szabályozása a közös európai elvekből [ld. az uniós jog által biztosított jogok megsértése tekintetében a jogsértés megszüntetésére és kártérítésre irányuló tagállami kollektív jogorvoslati mechanizmusok közös elveiről szóló *ajánlást (2013/396/EU)*]³⁷⁹ csak keveset vett át. A belga megoldás az ajánlással ellentétben a bíróságra hagyja, hogy az opt-in és opt-out mechanizmusok között döntsön (az ajánlás az opt-in mechanizmusok mellett tört lándzsát).³⁸⁰ Ez az aggály nem feltétlenül megalapozott. Egyfelől az ajánlás szabályai soft law-ként nem keletkeztetnek jogalkotási kötelezettséget a tagállami jogalkotó részére, másfelől az ajánlás maga is generált kritikát a jogirodalomban, talán helyenként maga is egy sokkalta inkább szofisztikált megközelítéssel élhetne. Ilyen kérdés éppen az opt-in és opt-out modellek közötti választás kérdése. Hess szerint az ajánlás a címével ellentétben nem kínál közös elveket inkább egyfajta jogalkotási eszköztárat jelent, amelynek célja, hogy segítse a tagállamokat a nemzeti eljárásokba való implementálás során.³⁸¹ Stadler is az ajánlás hiányosságaként rója fel egy másik írásában, hogy bár az opt-in modellen alapuló rendszer jelentős szerepet adna a bíróságoknak, hogy a felek jogait és érdekeit védjék – a nemzetközi szten-derdekkal ellentétben – nem írja elő követelményként az egyezség bírósági jóváhagyását.³⁸²

A belga jogirodalomban megfogalmazódó kritika jobban megragadja jelen könyv szerzőjének a figyelmét. Ez alapvetően két területre koncentrálódik. Egyfelől megfogalmazza, hogy a szabályozás a jelenlegi állapotában alig foglalkozik a finanszírozási kérdésekkel.³⁸³ Másfelől – akár alkotmányossági szempontból is³⁸⁴ – aggályosnak tartja a jogirodalom a hatály kérdését, melyet

³⁷⁹ HORVÁTH (2016) i. m. 1–6.

³⁸⁰ STADLER (???) i. m. X–XI.

³⁸¹ HESS (2014) i. m. 7.

³⁸² STADLER (2013a) i. m. 483.

³⁸³ VOET (2015) i. m. 140.; VOET (2014a) i. m. 106.

³⁸⁴ Ld. (VOET 2015) i. m. 126–127.; VOET (2014b) i. m. 97.

meglehetősen szűkre szabott a 2014-es első szerény lépésével. A 2014. évi szabályozás szektorális megközelítésű (a fogyasztói ügyekre szorítkozik), ennél fogva pl. a bevezetőben felemlített ügyekben nem nyújt megoldást. A tömegbalesetek vagy értékpapír ügyek károsultjai kívül esnek a jelenlegi törvény hatályán, vagyis csak egyedi módon (ezáltal kevésbé hatékonyan) tudják igényeiket érvényesíteni.³⁸⁵ A kérdéskör kapcsán a helyzet nem reménytelen, hiszen 2017-ben várható egy analízis az alkalmazási tapasztalatokról, amely vezethet akár oda is, hogy kiterjesztik a jogszabály hatályát az anyagi jog más területeire is.³⁸⁶

³⁸⁵ VOET (2014b) i. m. 97.

³⁸⁶ NOWAK (2015) i. m. 198., 201.; VOET (2014b), i. m. 97.; HARSÁGI–VAN RHEE (2014b) i. m. XXV.

4. A szektorális jellegű német szabályozás*

A kollektív jogvédelem eszközeinek bevezetése és annak fokozatos fejlesztése immáron negyven éve van napirenden Németországban.³⁸⁷ Ezt megelőzően a felek részére csak a – Zivilprozessordnung (ZPO) által szabályozott – tradicionális összekapcsolási formák álltak rendelkezésre: így pl. a pertársaság, a perek egyesítése.³⁸⁸ Ezek a megoldások viszont szenvednek mindazoktól a hátrányoktól, amelyek hagyományosan az egyedi ügyek sokaságának nehezen kezelhetőségéből erednek;³⁸⁹ itt többnyire a hatékonysági és ösztönzési problémákra kell gondolni (egyfajta „racionális apátiára”³⁹⁰).

A klasszikus, két ellenérdekű félre modellezett pertől³⁹¹ elszakadó, és az ügyeket egy kizárólagos illetékesség alá kanalizáló³⁹² kollektív jogvédelmi mechanizmusok bevezetésének szükségszerűségét mindig az individuális jogvédelemhez való hozzáférés kontextusában kell vizsgálni.³⁹³ Ha ezeket az ügyeket szinguláris perekként kezelik, problémát okozhat az azonos kérelmek szükségtelen ismétlése, bizonyításfelvétel megtöbbszöröződése.³⁹⁴ A kollektív igényérvényesítési formák által a költségek csökkenthetők, a bizonyítás hatékonyabbá tehető. Németországban, mivel nincs büntető kártérítés (punitive damage) és lényegében majd minden polgárnak van átfogó egészségbiztosítása, az ösztönzés a törvényes kárigények érvényesítésére nem olyan magas, mint az Amerikai Egyesült Államokban, ahol ezek az ügyek nagy horderejű ítéleteket vagy egyezségeket eredményezhetnek. A gyakorlati tapasztalatok alapján a tömeges kárigények megtérítése iránti keresetek, melyeket a német bíróságokhoz nyújtottak be, többnyire egyezségekkel végződtek.³⁹⁵

Mára már bevett kollektív igényérvényesítési formának számít Németországban az ún. Verbandsklage. Ennek jellegzetessége, hogy a pert indító egye-

* A fejezet a szerző „A szektorális jellegű német kollektív jogvédelem.” c. cikkének szerkesztett változata (*Iustum Aequum Salutare*, IX. 2017/3. 57–69.)

³⁸⁷ GOTTWALD (2016) i. m. 305.

³⁸⁸ REUSCHLE (2009) i. m. 277.; GOTTWALD (2016) i. m. 306.

³⁸⁹ FARGRIEVE–HOWELLS (2009) i. m. 393.

³⁹⁰ VORWERK et al. (2007) i. m. 14–16.

³⁹¹ Uo.

³⁹² REUSCHLE (2009) i. m. 277.

³⁹³ ROTT (2009) i. m. 259.

³⁹⁴ GOTTWALD (2016) i. m. 305.

³⁹⁵ RÖCKRATH (2012) i. m. 246.

sületek nem a tagjaik jogait és érdekeit, hanem közérdekeket képviselnek.³⁹⁶ A Verbandsklage hagyományos rendszerét egészítette ki utóbb a KapMuG³⁹⁷ néven ismert törvény, mely a pénzügyi befektetésekkel kapcsolatos kárigényekre kiterjedő hatállyal vezetett be egy új eljárást 2005-ben. Utóbbi lényegében egy mintaper, melynek alapjául legalább tíz egymással – a ténybeli és jogi kérdések tekintetében – összefüggő ügy kell, hogy szolgáljon.

4.1. Az ún. egyesületi per (Verbandsklage) intézményének kialakulása

A Verbandsklage a kollektív jogvédelem eredeti megjelenési formája Németországban. Verbandsklage olyan per, amelyet az egyesület, fogyasztói érdekvédelmi szervezetek (és más a törvény által perindításra feljogosított személyek) indítanak a károsultak csoportjának a nevében. A perindítási jogosultságoknak nem előfeltétele, hogy magának az egyesületnek a szubjektív jogai sérüljenek. A Verbandsklage alapvetően nem arra szolgál, hogy a saját vagy a tagjai jogait érvényesítse a perindításra jogosult szervezet, hanem közérdekből, kollektív érdekből érvényesít jogokat. Pl. bizonyos fogyasztóvédelmi szervezetek a jogsértés megszüntetése érdekében a bírósághoz fordulhatnak, ha egy meghatározott feltételt tisztességtelennek tartanak. Ha keresetüknek helyt ad a bíróság, az ítélet hatálya kiterjed a vitában minden fogyasztóra és a cégre, amely alkalmazza az általános feltételt. Ezáltal hatékonyan szolgálhatja a fogyasztói jogok érvényesülését.³⁹⁸ Így az egyes érintett fogyasztó, aki maga nem résztvevője az eljárásnak, közvetve profitál a per eredményéből.³⁹⁹

Ezek az egyesületi perek már hosszabb ideje helyet kaptak a német perjog rendszerében,⁴⁰⁰ gyökerei egészen az 1976. évi AGB-Gesetz-ig⁴⁰¹ nyúlnak vissza.⁴⁰² Először csak olyan vállalkozások ellen lehetett megindítani (jogsértés megszüntetése iránt), amelyek tisztességtelen általános szerződési feltételeket

³⁹⁶ KOCH (2003) i. m. 374.

³⁹⁷ Gesetz über Musterverfahren in kapitalmarktrechtlichen Streitigkeiten.

³⁹⁸ RÖCKRATH (2012) i. m. 245–246.

³⁹⁹ GEIGER (2015) i. m. 29.

⁴⁰⁰ EINHAUS (2008) i. m. 426.

⁴⁰¹ Gesetz zur Regelung des Rechts der Allgemeinen Geschäftsbedingungen.

⁴⁰² GREGER (2000) i. m. 401–402.; WALTER (2001) i. m. 373–374.; MICKLITZ (2008) i. m. 83.; KOCH (2000) i. m. 355–367.; HAAR (2014) i. m. 92–93.; GOTTWALD (2008a) i. m. 33.; ROTT (2009) i. m. 263.

alkalmaztak, majd 2000 után a törvény hatálya kiterjedt a vállalkozások által megvalósított fogyasztói jogokat érintő jogsértésekre is. A 2001. évi kötelmi jogi reform során ezt a pertípust az új Unterlassungsklagengesetz-be⁴⁰³ (UKlaG) inkorporálták (ami e téren a korábbi AGB-Gesetz helyébe lépett).⁴⁰⁴ Mára már a Verbandsklage gyakorlatilag főként a fogyasztóvédelem, illetve az általános szerződési feltételek kontrollja,⁴⁰⁵ a verseny- és kartelljog⁴⁰⁶ területén jut szerephez,⁴⁰⁷ de védelmet jelenthet a szellemi alkotások jogának⁴⁰⁸ területén is.⁴⁰⁹

E pereknek a közös jellemzője a per lehetséges célja. Sokáig – ahogy fentebb már említésre került, a „meghatározott feltételeknek megfelelő társadalmi szervezetek javára legitimációt létrehozó szabályok” pusztán a jogsértésektől való eltiltás elérésére voltak alkalmasak.⁴¹⁰ Ma már a bíróság versenyjogi ügyekben a jogsértő vállalkozást kötelezheti a gazdasági előnynek – melyet fogyasztók vagy versenytársak kárára realizált – a szövetségi költségvetésbe történő befizetésére (Gewinnabschöpfungsklagen) [UWG⁴¹¹ 10. §, és a GWB⁴¹² 34a. §]. Ezt a lehetőséget az UWG 2004, a GWB-ben 2005 óta biztosítja.⁴¹³

Kártérítésre irányuló Verbandsklage tehát nincsen Németországban. Amit 2004-ben bevezetett a jogalkotó, az tulajdonképpen egy felhatalmazás az egyesületek számára, hogy a jogsértőt az általa szándékosan elkövetett versenyjogi jogsértés miatt a nyereség elvonása érdekében perelje, de a szövetségi (állami) büdzsé javára. Ugyanez vonatkozik 2005 óta a szándékos kartelljogi jogszabálysértésekre. Ezzel szemben a versenyjogi hatóság már gondatlanság esetén is elvonhatja a megszerzett vagyoni előnyt [vö. GWB 34. § (1) bek.]. A vagyoni előny elvonása a versenyjog megsértése esetén sokszor minimális hatást fejt ki az egyének szintjén. Másként megközelítve, az egyéneknek csekély érdeke fűződik a kártérítési igényük érvényesítéséhez, amelyet ezek a jogsértések okoznak.

⁴⁰³ Gesetz über Unterlassungsklagen bei Verbraucherrechts- und anderen Verstößen.

⁴⁰⁴ BAKOWITZ (2014) i. m. 153.

⁴⁰⁵ UKlaG 1–3. §.

⁴⁰⁶ Jogforrások: UWG – (Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb) és a GWB (Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen). Ezek alapján a törvények alapján az egyesületek perelhetnek a verseny védelmében a tisztességtelen gyakorlat miatt [UWG 8. § (3) bek., GWB 33. § (2) bek.]. Ld. még BAKOWITZ (2014) i. m. 154.; BECKER-EBERHARD (2009) i. m. 3–19.

⁴⁰⁷ ROSENBERG–SCHWAB–GOTTWALD (2010) i. m. 30.

⁴⁰⁸ UKlaG 2a.–3. §.

⁴⁰⁹ Ld. még GOTTWALD (2016) i. m. 307.

⁴¹⁰ NAGY (2010) i. m. 130–131.

⁴¹¹ Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb.

⁴¹² Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen.

⁴¹³ BAKOWITZ (2014) i. m. 155.; GEIGER (2015) i. m. 40.

Éppen ezért alakították volna ki ezt a pertípust, hogy legyen elrettentő hatása a jogsértőkre nézve.⁴¹⁴ Ám a részletezett két lehetőséget a gyakorlatban elég ritkán veszik igénybe.⁴¹⁵ Ez ösztönzési problémákra vezethető vissza: egyfelől a szándék bizonyítása csak nehezen valósítható meg, másrészt a fogyasztóvédelmi egyesület a kereset elutasításának (költség)rizikóját viseli, viszont nem profitál egy sikeres perlésből, mert az elvont nyereség a költségvetést gyarapítja.⁴¹⁶

4.2. A Kapitalmusterverfahrensengesetz (KapMuG) által bevezetett mintaper

4.2.1. Az eljárás struktúrájának áttekintése

A KapMuG rendszerét egy négy fázisú eljárás jellemzi. Először a károsultak valamelyikének kérelmére megindul a mintaper, ebben arra lehet hivatkozni, a kibocsátó hibázott, vázolva miért jogos a kártérítés és miért hasonlóak a jogi kérdések, illetve miért érint más kérelmezőket is [KapMuG 1. § (2) bek.]. Másodszor a bíróság ellenőrzi, hogy az eljárás indításának feltételeit teljesítették-e és dönt arról, hogy mely szempontok hasonlóak más kérelmezőkéhez. Nyitnak egy regisztert a közös jogi és ténybeli kérdéseknek a kérelmezők nevével és ezt nyilvánosságra hozzák. A bíróság meghatározza azokat a kérdéseket, amelyeket semmi esetre sem vizsgálhat felül más bíróság utána. Harmadszor – Európában eléggé egyedülálló módon – az elsőfokú bíróság egy határozatot hoz, melyet a másodfokú bíróságnak címez, s amely tartalmazza az összes jogi és ténybeli kérdést, amelyet meg kell válaszolni az összes egyedi kérelemmel kapcsolatban. Erre a rendelkezésre alapozva a másodfokú bíróság kiválaszt egy vagy néhány ügyet, amelyek alkalmasnak tűnnek arra, hogy vezető ügy(ek)ként választ adjanak az összes többi a perrel érintett ügyben felmerülő jogi és ténybeli kérdés tekintetében. Erre az időre a többi eljárást felfüggesztik. A negyedik fázisban a másodfokú bíróság megküldi a határozatát az elsőfokú bíróságnak, amely az összes eddig felfüggesztett ügyet egyenként tárgyalja a vezető ügyet követve [KapMuG 16. § (1) bek.]. Végül hangsúlyozni kell, hogy az opt-out nem

⁴¹⁴ RÖCKRATH (2012) i. m. 246.

⁴¹⁵ ROTT (2009) i. m. 271–272.

⁴¹⁶ GOTTWALD (2016) i. m. 308.; Ld. részletesebben: ROTT (2009) i. m. 269–271.; ROSENBERG–SCHWAB–GOTTWALD (2010) i. m. 237.

megengedett, tehát a vezető ügyben a másodfokú bíróság által hozott határozat köti az elsőfokú bíróságot a többi ügyre nézve.⁴¹⁷

4.2.2. Előzmények

A KapMuG elfogadásának fő kiváltó oka a Telekom-ügy volt, emiatt szokás „lex Telekom” néven is emlegetni.⁴¹⁸ A Telekom ügyben a perek nagy számának – az addigi rendszerben történő menedzselhetetlenségének kezelésére – 2005-ben bocsátották ki az új törvényt (egy öt éves próbaidőszakra⁴¹⁹).⁴²⁰ A törvény egyik legfontosabb célja, hogy enyhítsen a bíróság munkaterhén, amelyet az ügyben indított peráradat generált 2000 és 2003 között, és amelyek egyedi ügyek formájában nem voltak menedzselhetők, ugyanis ca. 17.000 károsult nyújtott be több, mint 2.600 keresetlevelet a Telekom AG ellen. Mintegy 700 ügyvédi iroda vett részt az eljárásban. A kibocsátás volumene kb. 15 milliárd EUR volt, ám az árfolyamveszteségek miatt összesen 100 millió EUR kártérítést kívántak érvényesíteni. A felperesek követelték, hogy a Telekom fizesse vissza a részvények vételárát, amelyet arra az állításra alapozva vettek meg, hogy a 2000. évi másodlagos forgalomba hozatal kibocsátási tájékoztatója valótlan, illetve félrevezető információt tartalmazott. A felperesek állítása szerint a tájékoztató részben valótlan információt tartalmazott a Telekom ingatlan vagyonának értékéről a pénzügyi kimutatásaiban az 1995. évi alapításától kezdődően, valamint abban a tekintetben, hogy a Telekom meg kívánja szerezni az Egyesült Államokbeli mobil kommunikációs céget, a Voicestream-et, amit röviddel a kibocsátás után jelentettek be.⁴²¹

A KapMuG lehetővé tette, hogy mintapert indítsanak 2006-ban az OLG Frankfurt előtt. A Telekom ügy specialitása, hogy a különböző perekben nem minden felperes ugyanazt az alperesi csoportot perelte (a Telekom mellett pl. a kibocsátó, illetve a forgalmazó bankokat). A mintaper felperese csak a Telekomot perelte, emiatt a többi alperes nem volt alperese a mintapernek.⁴²²

⁴¹⁷ MATTIL–DESOUTTER (2008) i. m. 522.; CUPA (2012) i. m. 530–531.; ld. részletesebben: BAKOWITZ (2014) i. m. 153–165.; M. STÜRNER (2007) i. m. 257–264.; REUSCHLE (2009) i. m. 280.; HARSÁGI–VAN RHEE (2014b) i. m. XXIX.

⁴¹⁸ WARDENBACH (2013) i. m. 35.; GEIGER (2015) i. m. 58–59.; WÖSTHOFF (2015) i. m. 87.

⁴¹⁹ MICKLITZ (2008) i. m. 85.

⁴²⁰ STUYCK (2009) i. m. 487.; FARGRIEVE–HOWELLS (2009) i. m. 393.

⁴²¹ RÖCKRATH (2012) i. m. 246–247., 249.

⁴²² RÖCKRATH (2012) i. m. 249.

A tárgyalás 2008 tavaszán kezdődött és kiterjedt tanúmeghallgatást folytatott le a bíróság. A bíróság és néhány felperesi ügyvéd és az alperes képviselője még az Amerikai Egyesült Államokba is elutazott, hogy a tanúkat hallgassanak meg, akik megtagadták a német bíróság előtti megjelenést. 2012. május 16-án az OLG Frankfurt 23. számú tanácsa ítéletet hozott a mintaperben. Az OLG ebben az ítéletében az LG Frankfurt által 2006. július 11-i végzésében (Vorlagebeschluss) előterjesztett meghatározott tény- és jogkérdésekről döntött. Az OLG Frankfurt nem talált hibát a Telekom tájékoztatójában, megállapította, hogy a tájékoztató nem tartalmazott inkorrekt vagy félrevezető információt.⁴²³ A mintaper felperesének ügyvédje nyomban bejelentette, hogy fellebbezést fog benyújtani a BGH-hoz (vö. KapMuG 15. §). A fellebbezésre tekintettel további néhány évet vett igénybe a jogszerű döntésig. Ezt követően a frankfurti bíróság foglalkozott az egyedi ügyekkel.⁴²⁴

4.2.3. A törvény hatálya

A 2005. november 1-jén hatályba lépett KapMuG-ot alapvetően a német jogtól idegennek tartják. Emiatt a jogalkotó eredetileg egy ún. „sunset klauzulát”⁴²⁵ biztosított, vagyis automatikusan hatályát veszítette volna a törvény 2010. november 1-jén. Ezt a kísérleti fázist arra gondolták ki, hogy tanulmányozzák a törvény hatásait és ezzel alapját képezzék a döntésnek, hogy a továbbiakban alkalmazható-e. Ezt az időszakot utóbb meghosszabbították további két esztendőre. Eközben a frankfurti School of Finance and Management értékelő jelentést⁴²⁶ publikált 2010-ben, mely alapján a KapMuG reformjára vonatkozóan egy törvényjavaslat nyújtottak be. Ám ez a – 2012-ben hatályba lépett törvényt módosítás – nem hozott változást az alapkoncepcióban,⁴²⁷ a novella után is megtartotta a KapMuG az alapvető szerkezetét.⁴²⁸

⁴²³ GEIGER (2015) i. m. 58.; WÖSTHOFF (2015) i. m. 84–85., 87.; HAAR (2014) i. m. 84–85. Ld. részletesebben: M. STÜRNER (2007) i. m. 250–253.; EINHAUS (2008) i. m. 400–401.; BAKOWITZ (2014) i. m. 156–157.

⁴²⁴ RÖCKRATH (2012) i. m. 249.

⁴²⁵ BAKOWITZ (2014) i. m. 157.; GEIGER (2015) i. m. 56.

⁴²⁶ HALFMEIER–ROTT–FEES (2009) i. m. Ld. még: STADLER (2013b) i. m. 738–739.; WARDENBACH (2013) i. m. 35.

⁴²⁷ RÖCKRATH (2012) i. m. 740.

⁴²⁸ WOLF–LANGE (2012) i. m. 3751.

Ami a törvény tárgyi hatályát illeti: a szektorális megközelítés⁴²⁹ jellemzi, közelebbről a tőkepiaci hibás információból eredő igények érvényesítésére szolgál.⁴³⁰ KapMug 1. § (1) bek. szerint a törvény olyan polgári ügyekben alkalmazható, melyek során 1) hamis, félrevezető vagy elmaradó nyilvános tőkepiaci információk miatt érvényesítenek kártérítési igényt; 2) hamis vagy félrevezető nyilvános tőkepiaci információ használata vagy amiatt érvényesítenek kártérítési igényt, mert elmaradt a tájékoztatás arról, hogy a nyilvános tőkepiaci információ hamis vagy félrevezető, vagy 3) szerződés teljesítése iránt érvényesítenek igényt, mely az ún. Wertpapiererwerbs- und Übernahmegesetz szerinti ajánlaton nyugszik, ideértve a Börsengesetz 39. cikk (3) bek. 3. és 4. mondata szerinti igényeket is.

A KapMuG az első kollektív igényérvényesítési eljárást szabályozza, amely kártérítésre irányulhat.⁴³¹ A tárgyi hatályát tanulmányozva láthatjuk, hogy szórványos kárigények érvényesítése kerül a fókuszba,⁴³² perökonómiai szempontok vezették a jogalkotót, elsősorban a költségrizikóra és a bizonyítás hatékonyságának a kérdéskörére tekintettel.⁴³³

A 2012-es reform bővítette a hatályt, az „öffentlicher Kapitalmarktinformation” fogalmat a KapMuG 1. § (2) bek. definiálja.⁴³⁴ Eszerint a nyilvános tőkepiaci információ: információ tényről, körülményről, mutatók és egyéb üzleti adatok, amelyeket nagyszámú befektető számára határoznak meg, és amelyek az értékpapírok kibocsátóit vagy más (befektetési) eszközök szolgáltatóit érintik. Tőkepiaci információnak számítanak – többek között – a tájékoztatók, közgyűlések közleményei, éves jelentések és a bennfentes információkkal kapcsolatos közlemények.⁴³⁵

4.2.4. Az egyedi ügyek és a mintaper iránti kérelem előterjesztése

Kevés közös van a KapMuG szerint eljárásban és a csoportos perekben, ugyanis az előbbinél (legalábbis az eredeti 2005. évi koncepció és szövegváltozat sze-

⁴²⁹ HAAR (2014) i. m. 91–92.

⁴³⁰ MÖLLERS–WEICHERT (2005) i. m. 2737. Ld. részletesebben: MÜLLER (2015) i. m. 221–224.; WARDENBACH (2013) i. m. 35.; STUYCK (2009) i. m. 487.; DOMEJ (2013) i. m. 285.

⁴³¹ GEIGER (2015) i. m. 56.

⁴³² Vö. HARSÁGI (2016c) i. m. 29–30.

⁴³³ MÖLLERS–WEICHERT (2005) i. m. 2737.

⁴³⁴ WARDENBACH (2013) i. m. 35.

⁴³⁵ MATTIL–DESOUTTER (2008) i. m. 522.

rint) minden jogosultnak be kell nyújtania egy keresetlevelet, amely alapján egyedi eljárások indulnak, ám ezeket a mintaperben hozott határozat jogerőre emelkedéséig felfüggesztik.⁴³⁶ Ebből adódóan az eljárás a következők szerint tagolódik: (1) a Landgericht előtt a mintaper kérelmeinek előterjesztésével (Vorlageverfahren) (KapMuG 2. §), (2) a mintaper az Oberlandesgericht előtt (KapMuG 9. és további §-ok) és (3) az egyedi perek befejezése az eredeti perbíróóság előtt (a mintaper ítéletének hatásai – KapMuG 22. és azt követő §-ok). Tehát az első fok megoszlik a perbíróóság és az OLG mint mintaperi perbíróóság között (Musterfeststellungsgesamt).⁴³⁷

Az ún. Vorlageverfahren-t mint az alapeljárás részét szabályozza a KapMuG 1. és 5. §-a, amelynek eredményeképpen megszülethet a mintaper megengedhetőségét kimondó határozat. A mintaper hivatalból nem indítható, akár a felperes, akár az alperes benyújthatja a mintaper iránti kérelmét a Landgerichtnél [KapMuG 2. § (1) bek.].⁴³⁸ A tárgya az igényt megalapozó vagy kizáró feltételek fennállásának vagy fenn nem állásának a megállapítása, vagy egy jogkérdés tisztázása. A mintaper iránti kérelmet ügyvéd által terjesztik elő a per fő tárgya tekintetében eljáró perbíróóság előtt. A kérelmet előterjesztheti bármely befektető (magán, intézményi vagy állami); a mintaper alperese, aki minden károkozó (kibocsátó, az egyéb pénzügyi eszközök szolgáltatói, a tájékoztatóért felelős személy, igazgatótanács és a tanácsadó szakma képviselői, mint pl. az ügyvédek, könyvvizsgálók és adótanácsadók). A megengedett mintaperi kérelem a szövetségi közlönyben (Bundesanzeiger)⁴³⁹ a „Klageregister nach dem KapMuG” („A KapMuG szerinti keresetek nyilvántartása”) c. rubrikában kerül közzétételre [KapMuG 3. § (2) bek.]. A keresetek nyilvántartása egy hatékony és költségkímélő útja annak, hogy más potenciális károsult befektetők a perindításról értesüljenek, ami esetleg arra ösztönözheti őket, hogy a mintaperben részt vegyenek. A jogalkotó itt az angol mintát követte. A károsultaknak nyilvántartás útján való informálásával a kollektív jogvédelem alapproblémája, a más érintettek információhiányának a problémájára adott választ a jogalkotó, így a későbbi kapcsolódás lehetővé válik. Ebből a célból a regiszterbe mindenki belenézhet [KapMuG 4. § (3) bek.]. Az eljárás gyorsítása érdekében a KapMuG 3. § (3) bek. előírja, hogy a perbíróóság a megengedettnek nyilvánított kérelmeket – a kérelem beérkezésétől számított hat hónapon belül – tegye közzé.

⁴³⁶ Uo.

⁴³⁷ GEIGER (2015) i. m. 61.

⁴³⁸ MÖLLERS–WEICHERT (2005) i. m. 2739.

⁴³⁹ <http://www.ebundesanzeiger.de>; RÖCKRATH (2012) i. m. 247.

A közzététellel az eljárást felfüggesztik (KapMuG 5. §) – ezzel kerülnek el a divergáló ítéleteket ugyanolyan tény- és jogkérdésekben.⁴⁴⁰

A Vorlageverfahren során a bíróság kiválaszt egy ügyet, amely jól példázza a többi ügyet és a legjobban illusztrálja a ténybeli és jogi kérdéseket.⁴⁴¹ Az eljárás további feltétele tíz vagy több felperes megléte.⁴⁴²

A mintaper megengedhetőségéről hozott végzés a felek által nem fellebbezhető meg, ahogy azt a KapMuG 4. § (1) bek. kifejezetten elrendeli. Más a helyzet, ha a végzés a meg nem engedhetőséget mondja ki [KapMuG 1. § (3) bek. második mondata] vagy a kérelmet megalapozatlanság miatt utasítja el [KapMuG 4. § (4) bek.].⁴⁴³

A belföldi kibocsátókkal szemben indított perek tekintetében kizárólagos illetékességgel rendelkezik az a Landgericht, amely a kibocsátó székhelye szerint illetékes [ZPO 32b. § (1) bek., GVG 71. § (2) bek. 3. pont].⁴⁴⁴ A külföldi kibocsátókra az általános szabályok vonatkoznak, különösen a Brüsszel-Ia rendelet.⁴⁴⁵

4.2.5. Az ún. mintaper (Musterverfahren)

A KapMuG alap gondolata: egy közös jogkérdést feltárni az egyedi ügyek sokaságában, melyet egy magasabb szintű bíróság eldönt, majd a korábban felfüggesztett egyedi eljárásokat is elbírálják a teszt-ügy eredményének figyelembevételével.⁴⁴⁶ A mintaper tárgya tehát szűkebb, mint az alapul szolgáló kártérítési pereké.⁴⁴⁷

Az értékpapír tájékoztatóval kapcsolatos felelősségi ügyek jól adaptálhatók a mintaperekhez, mivel egyedileg kicsi a jelentőségük. A mintaperben el lehet dönteni, hogy a tájékoztató tartalmazott-e inkorrekt információt vagy kihagyott-e szükséges információkat, és hogy vajon a kibocsátó felelős-e az inkorrekt állításért vagy az információ kimaradásáért. Ha ezek a feltételek fennállnak, mindenki, aki értékpapírt vett a tájékoztató közzétételét követően, pert indíthat a kibocsátást követő hat hónapon belül a vételár visszatérítéséért.

⁴⁴⁰ GEIGER (2015) i. m. 61–62.

⁴⁴¹ RÖCKRATH (2012) i. m. 247.

⁴⁴² WÖSTHOFF (2015) i. m. 87.

⁴⁴³ MÖLLERS–WEICHERT (2005) i. m. 2739.

⁴⁴⁴ GEIGER (2015) i. m. 62.

⁴⁴⁵ MATTIL–DESOUTTER (2008) i. m. 523.

⁴⁴⁶ VOET (2014a) i. m. 124.

⁴⁴⁷ REUSCHLE (2009) i. m. 281.

Nem szükséges az egyedi okozatosság bizonyítása, ami arra az elméletre épül – s amelyet a bíróságok elismertek –, miszerint a tájékoztató előnyös klímát teremt a piacon.⁴⁴⁸ Ez a „csalás a piacon”-elv azonban nem kerül alkalmazásra azokban az esetekben, ahol inkorrekt ad hoc információt terjesztettek a piacon. Az ilyen ügyekben minden felperesnek bizonyítania kell, hogy az ad hoc információra hagyatkozva hozta a befektetési döntését.⁴⁴⁹

Azok az igények, amelyeket nem érvényesítenek a mintaper elbírálása alatt, általában elévülnek, mert itt az alkalmazandó elévülési idő három év, és a mintaperek gyakran tovább tartanak ennél. Azt a felperest, aki még nem elévült igényt érvényesít a mintaper jogerős elbírálását követően, azt formálisan nem köti a mintaperben hozott ítélet.⁴⁵⁰

A mintaperre az Oberlandesgericht (OLG) rendelkezik hatáskörrel [KapMuG 6. § (1) bek. első mondata, GVG⁴⁵¹ 118. §], a mintaper idejére az elsőfokú eljárásokat felfüggesztik.⁴⁵² A felfüggesztett eljárások felei ún. harmadik személyeknek szóló idézést kapnak. Ún. Beigeladene elnevezéssel illeti őket a jogalkotó, mely az egyszerű mellékbeavatkozó jogállásához áll közel⁴⁵³ (ZPO 67. és azt követő §-ok), azzal a különbséggel, hogy nem egy idegen (harmadik személyek között folyó) perben vesz részt, hanem a saját egyedi kártérítési perének a „kilúgozott” részében. Részt vehetnek a mintaper tárgyalásain, a KapMuG 14. § szerint jogosultak a támadási és védekezési eszközöket igénybe venni ugyanúgy, mint minden eljárási cselekményt megtenni, amennyiben ezek a cselekmények nem állnak ellentétben a fél (lényegében a mintaper felperesének) cselekményeivel.⁴⁵⁴ Másképpen a kétoldalú meghallgatás elvének [vö. Grundgesetz 103. cikk (1) bek.] csorbulása miatt alkotmányellenes lehetne az ítélet kötő erejének kiterjesztése a felfüggesztett ügyekre.⁴⁵⁵ Egyezség esetén a KapMug 19. § (2) bek. lehetőséget biztosít a számukra, hogy a kézbesítést követő hónapon belül írásban kinyilváníthassák a kilépésüket. A jóváhagyott

⁴⁴⁸ OLG NJW 1982, i. m. 2823., 2826.

⁴⁴⁹ RÖCKRATH (2012) i. m. 248.

⁴⁵⁰ Uo.

⁴⁵¹ Gerichtsverfassungsgesetz.

⁴⁵² FARGRIEVE–HOWELLS (2009) i. m. 393.

⁴⁵³ REUSCHLE (2009) i. m. 281.; MÖLLERS–WEICHERT (2005) i. m. 2740.; STADLER (2013b) i. m. 736–737.

⁴⁵⁴ GEIGER (2015) i. m. 64.

⁴⁵⁵ RÖCKRATH (2012) i. m. 247.

egyezség csak akkor érvényes, ha 30%-nál kevesebben lépnek ki [KapMuG 17. § (1) bek. harmadik mondat].⁴⁵⁶

Az OLG határozza meg a mintaper felperesének személyét [KapMuG 8. § (3) bek. első mondata].⁴⁵⁷ Nem megfelelő pervitel esetén azonban a KapMuG 9. § (4) bek. alapján az OLG a mintaper felperesét kérelemre visszahívhatja és egy újat jelölhet ki. A mintaper jellegzetessége, hogy a mintaper felperese a saját ügyét csak a saját érdekében viszi és nem képviselője a Beigeladene (lásd fentebb) jogállásába kerülő többi felperesnek. A pervitelének hatékonynak kell lennie.

Az OLG a mintaper felperesének kiválasztása után a mintapert a regiszterben közzéteszi. Ezzel informál minden érdekeltet az eljárás állásáról, valamint tudatja a bíróságokkal, hogy a KapMuG 8. § szerinti felfüggesztési ok beállt.⁴⁵⁸

Az OLG a mintaperben – tárgyalás során – tisztázza a vitás tény- és jogkérdéseket; minden felfüggesztett ügyre nézve kötelező erővel bíró határozatot (Musterentscheid) hoz [KapMuG 16. § (1) bek. első mondata].

A mintaperben a költségelőleget a bizonyítás kapcsán nem kell megfizetni. A költséget utólag osztják meg az összes ügy felei között.⁴⁵⁹ A KapMuG 14. § (2) bek. alapján a mintaper költségeiről a felfüggesztett ügyben eljáró (per) bíróság határoz. A mintaper felperese és az ő oldalán az (elsőfokú) mintaperben idézettek (Beigeladene) költségeire a KapMuG 17. § (1) bek. vonatkozik; azok az elsőfokú eljárások költségeibe tartoznak és arányosan terhelik ezeket az eljárásokat⁴⁶⁰

4.2.6. A perbíróságok előtti (egyedi) eljárások második szakasza

A KapMuG 16. § (1) bek. alapján a mintaperben hozott végzés (Musterentscheid) köti azokat a perbíróságokat, amelyek határozata függ a mintaperben meghozandó megállapítástól vagy tisztázandó jogkérdéstől.⁴⁶¹ A kötőerő nemcsak a Musterentscheid rendelkező részére terjed ki, hanem annak a ténybeli és jogi indokolására is. A KapMuG 22. § (1) bek második mondata alapján a Musterentscheid hatálya a mintaper minden résztvevőjére kiterjed. Azokra is,

⁴⁵⁶ GEIGER (2015) i. m. 65.

⁴⁵⁷ REUSCHLE (2009) i. m. 281.

⁴⁵⁸ GEIGER (2015) i. m. 64.

⁴⁵⁹ GOTTWALD (2007) i. m. 494.

⁴⁶⁰ MEIER (2005) i. m. 1862.; MÖLLERS–WEICHERT (2005) i. m. 2740.; REUSCHLE (2009) i. m. 282.

⁴⁶¹ MEIER (2005) i. m. 1862.; MATTIL–DESOUTTER (2008) i. m. 523.

akik visszavonták a keresetüket [KapMuG 20. § (1) bek. második és harmadik mondata].

A mintaper jogerős befejezését követően a KapMuG 7. § szerint felfüggesztett egyedi eljárások folytatódnak a perbíróság előtt.⁴⁶² A perbíróság a végső ítéletével azokról a kérdésekről dönt, ami nem volt a mintaper tárgya.⁴⁶³ Minden egyes ügyet külön kell elbírálni az egyedi jellemzői alapján, ha a fél nem kötött egyezséget a modell ügyben hozott döntést követően. Emiatt több kommentátor kritizálja az eljárást a nehézkessége miatt.⁴⁶⁴

4.2.7. A KapMuG 2012. évi reformja

2012-ben a KapMuG időbeli hatályát nemcsak hogy kiterjesztették 2020-ig, hanem a német jogalkotó módosította is a törvényt. Először is a KapMuG alkalmazási területét kiterjesztették azokra az ügyekre, ahol tőkepiaccal kapcsolatos információkat pénzügyi termékek értékesítésére és forgalmazására, illetve befektetési szolgáltatások nyújtására használták fel.⁴⁶⁵ A reformot követően tehát tanácsadási hibából eredő kártérítési igényeket is lehet ebben az eljárásban érvényesíteni, amennyiben a valótlan vagy megtévesztő tőkepiaci információval összefüggésben vannak. Ezzel a jogalkotó korrigálta a felsőbb bíróságok által kialakított korábbi gyakorlatot.⁴⁶⁶

A másik – és ez a kiugró – változás, hogy a befektetők ma már benyújthatják a keresetlevelüket és kérhetik a mintaperekre vonatkozó szabályok alkalmazását anélkül, hogy „teljes értékű” eljárásokat indítanának. Ezt egyfajta opt-in mechanizmusként is értékelhetjük. Amikor a mintapert eldöntötték, akkor indíthatják meg ezt az eljárást.⁴⁶⁷

A harmadik változás egy opt-out megállapodás lehetővé tétele a mintaper felperese és az alperes között, amelyet a bíróság jóvá kell hagyjon. Ez hasonlít a holland egyezségi eljárásra,⁴⁶⁸ habár a KapMuG-ban szabályozott egyezség csak

⁴⁶² REUSCHLE (2009) i. m. 282.

⁴⁶³ GEIGER (2015) i. m. 66.

⁴⁶⁴ RÖCKRATH (2012) i. m. 248.

⁴⁶⁵ VOET (2014a) i. m. 124.; MÖLLERS–WEICHERT (2005) i. m. 1401–1406.

⁴⁶⁶ VON BERNUTH–KREMER (2012) i. m. 892.

⁴⁶⁷ VOET (2014a) i. m. 124.

⁴⁶⁸ HARSÁGI (2016d) i. m. 478–484.

akkor köti az osztály tagjait, ha megindították az eljárást⁴⁶⁹ (vö. a másodikként jelzett módosítással).

Az eljárás gyorsítására a KapMuG 3. § (3) bek. előírja, hogy a perbíróóság a megengedett mintaper kérelmeket azok beérkezésétől számított három napon belül tegye közzé. A reformot követően elegendő, ha a közzétételt követő hat hónapon belül érkezik be a további kilenc mintaper iránti kérelem [KapMuG 6. § (1) bek.].

2012 óta – a KapMuG 9. § (2) bek. szerint – a bíróságnak a mintaper felperese kiválasztásánál a több felperes (alapperi felperes) egyezségén és a követelések értékén túl a mintaper felperesének alkalmasságát is figyelembe kell vennie.⁴⁷⁰

Az egyik legfontosabb változást a KapMuG 17. és azt követő §-ok tartalmazzák, amelyben a mintaper (Musterverfahren) és az alapper (Ausgangsverfahren) egyezséggel történő befejeződésének lehetőségét szabályozza. Az új szabályozás előírja, hogy a mintaper felperese és alperese dolgozzanak ki egy egyezségi javaslatot, melyet terjesszenek a bíróság elé, vagy a bíróság egyezségi javaslatát fogadják el [KapMuG 17. § (1) bek.]. Ez az előírás nem bizonyult praktikusnak. A megreformált KapMuG ezért teljesen újr szabályozta az egyezség kérdését.⁴⁷¹ ma már nincsen előírva, hogy minden résztvevő hozzájárulása szükséges volna az egyezség megkötéséhez – ami a régi szabályozás által még elvárt volt. Az egyezséget a KapMuG 18. § alapján a bíróság hagyja jóvá, amelyet csak akkor tesz meg, ha az egyezséget a mintaper addigi állása és a tárgyalás eredménye figyelembevétele mellett a felfüggesztett jogviták ésszerű peren kívül konfliktusrendezéseként tekinthető.⁴⁷²

Üdvözlendő, hogy a mintaper felperesének képviselője az OLG-től egy speciális díjat kaphat. Az újonnan beépített RVG⁴⁷³ 41a. § bevezet egy kiegészítő ügyvédi honoráriumot, amely arra szolgál, hogy az ügyvéd többlet erőfeszítéseit a mintaperben a jövőben megfelelően honorálja.⁴⁷⁴

⁴⁶⁹ VOET (2014a) i. m. 124–125.

⁴⁷⁰ GEIGER (2015) i. m. 58.

⁴⁷¹ STADLER (2013b) i. m. 745–746.; HAAR (2014) i. m. 102–103.; GEIGER (2015) i. m. 65.

⁴⁷² GEIGER (2015) i. m. 57.

⁴⁷³ Gesetz **über** die Vergütung der Rechtsanwältinnen und Rechtsanwälte

⁴⁷⁴ GEIGER (2015) i. m. 57–58.

4.3. Értékelés

A Verbandsklage tekintetében elmondható: az eljárás konstrukciójának érdekességét az adja, hogy egyesület közbeiktatásával az eljárás mint egy hagyományos – két (ellenérdekű) fél részvételére épülő – per folytatható le. Jelentős hátránya, hogy nem lehetséges a kártérítési igény érvényesítése.⁴⁷⁵

Dietmar kiemeli, hogy a Verbandsklage idegen testnek számít a rendszerben, amit arra épít, hogy a közérdek áll a középpontban.⁴⁷⁶ Mindazonáltal – az alkalmazását áttekintve – a mérleg nem kifejezetten mondható rossznak, hiszen a Verbandsklage rendszer kétségtelenül javított a fogyasztóvédelmen; évente kb. 1.200 többnyire eredményes keresetet terjesztettek elő. De a rendszernek vannak gyenge pontjai is. Mivel az egyesületek magánszemélyként perelnek, így a perköltséget a saját költségvetésükből (hozzáadva az esetleges adományokat) kell finanszírozniuk, így a „perlési kedvüknek” megvannak a maga korlátai. Kereskedelmi érdekszövetségek vagy a kereskedelmi és iparkamarák, amelyeknek van pénzük, gyakorlatilag sohasem indítanak ilyen pert. Az is kritizálható, hogy perindításra a kvalifikált intézmények jogosultak, és semmiképpen nem jogosultak a szerződő partnerek vagy más érdekeltek. Ráadásul egy fogyasztói egyesületnek magának min. hetvenöt természetes személy tagjának kell lennie ahhoz, hogy pert indíthasson.⁴⁷⁷

További komoly kérdés az eljárásjogi eszköz felhasználhatóságának sporadikus jellege,⁴⁷⁸ ami komoly korlátot képezhet.

A KapMuG által szabályozott eljárás dogmatikai besorolása nem világos. Dogmatikailag nem – a nevének megfelelően – egy mintaperről van szó, hanem egy csoportperről, hiszen az összekapcsolt határozat joghatásai az összes (keresetet indított) károsultra kiterjednek. De mivel az összekapcsolás nem az egész igényt érinti, hanem az egybevágó előkérdésekre koncentrálódik, ezért (a korlátozott pertárgy miatt) az eljárást Wolf és Lange szerint egy korlátozott csoportperként nevezhetjük meg.⁴⁷⁹

Ami a gyakorlati jelentőségét illeti, a jogirodalmat áttekintve elég ellentmondásosnak tűnik az eljárás megítélése. Egyfelől találunk olyan szerzőket, akik pozitív mérleget vonva kiemelik, hogy a KapMug a tőkepiaci területen felme-

⁴⁷⁵ GEIGER (2015) i. m. 29., 40.

⁴⁷⁶ BEATGE (1999) i. m. 330.

⁴⁷⁷ GOTTWALD (2016) i. m. 307–308.

⁴⁷⁸ NAGY (2010) i. m. 130–131.

⁴⁷⁹ WOLF–LANGE (2012) i. m. 3751.

rülő jogviták gyors és nem komplikált elintézéséhez vezethetnek,⁴⁸⁰ ill. már pár évvel a bevezetése után jelentősen könnyített az igazságszolgáltatás terhein.⁴⁸¹ Más szerzők komoly bírálatot fogalmaznak meg. Itt elsősorban a hatékonyság hiányát, a pertartamot, költségeket jelölik meg problémaként, emiatt korlátozott jelentősége van a kollektív igényérvényesítés e formájának a német jogban,⁴⁸² amin csak némiképpen enyhített a 2012. évi reform.

⁴⁸⁰ MEIER (2005) i. m. 1863.

⁴⁸¹ REUSCHLE (2009) i. m. 278.

⁴⁸² A Telekom ügyben tizenegy évvel a történetek után, és nyolc évvel a perek megindulását követően még nem születtek meg az egyedi ügyekre vonatkozó ítéletek. RÖCKRATH (2012) i. m. 250.; MÖLLERS–WEICHERT (2005) 2741.; WOLF–LANGE (2012) i. m. 3751.; STACKMANN (2010) i. m. 3189.; WARDENBACH (2013) i. m. 38.

III. A MAGYAR SZABÁLYOZÁS KIALAKULÁSA

1. Módszertani előkérdések

Egy új polgári perrendtartás megalkotásánál talán legelső kérdésként az merülhet fel, hogy *miként viszonyuljon az új törvénykönyv a régihez*. Ez részben meghatározza az újrakodifikálás módszerét is. Gondolok itt arra, hogy a meglevő rendszert meddig, milyen elemekig kell visszabontani, illetve mit kell megőrizni, másként fogalmazva: *milyen szerep jut a hagyományoknak* (értve alatta főként az osztrák–német perjogi kultúra örökségét, melyben a Plósz-féle és a jelenleg hatályos Pp. is gyökerezett). Elsőként tehát az érdeklődés középpontjában a „Hogyan?” kérdése állhat. Az előbbi kérdésekkel párhuzamosan válaszra vár, hogy az elmúlt évek *külföldi polgári eljárásjogi kódexek reformjai* és az *európai polgári eljárásjog* milyen hatással legyenek a kodifikációs bizottság munkájára, s ezáltal a jogalkotásra. A vizsgálatot ki kell terjeszteni arra is, vajon milyen mértékű változást kényszerít ki a perrendtartásnak a *modern élet- és gazdasági viszonyokból*, valamint a *technika rohamos fejlődéséből* fakadó igényekhez csiszolgatása.

A *jogösszehasonlítás módszere* több okból elkerülhetetlen. Főként olyan területek esetén, melyek részben vagy egészben még kodifikálatlanok (mint pl. a társult perek kérdésköre is volt a kodifikációs munkálatokat megelőzően). A jogösszehasonlításból egyfelől tapasztalat nyerhető arra nézve, hogy más országokban mely megoldások működőképesek és melyek futottak zátonyra. Másfelől a globalizálódó világban – ha tetszik, ha nem – az elszigetelt jogalkotási törekvések, melyek nincsenek tekintettel az életünket behálózó „elnemzetköziesedett viszonyrendszerre”, nagy valószínűséggel kudarcra vannak ítélve. Az összehasonlítás azonban időigényes és költséges feladat lehet, ám a siker egyik záloga. Mélysége természetesen a pénzügyi források és a rendelkezésre álló időkeret függvénye is. Történhet tudatosan előkészítve, de ad hoc módon is a kodifikációs bizottság tagjainak háttértudására támaszkodva.

Minden kodifikációs munka során döntő kérdés lehet a *munkaszervezés*. Ha a bizottság mellé albizottságok rendelődnek, ügyelni kell, hogy ne legyen

túl szigorú a tematikus felosztás, vagy netán elszigetelt az egyes albizottságok munkája. Ebben az esetben egy nagyon határozott irányt kell kijelölni (*a modellválasztásnak* meg kell történnie a koncepció egységességének az érdekében), és csak ezt követően érdemes a kérdéseket egyes munkacsoportokhoz rendelni. Érdemes talán megjegyezni, hogy az elmúlt évtized egyik legnagyobb lélegzetű európai kodifikációs munkája: a svájci kantonális perrendtartások egységesítése során a bizottság tagjai a munkát nem osztották fel tematikusan egymás között néhány olyan terület kivételével, amellyel külön albizottság foglalkozott. Célként tüzték maguk elé, hogy a bizottság tagjai egységes csoportként dolgozzanak együtt, megtalálva a közös nevezőt. (Három témát – választottbíráskodás, végrehajtás, szellemi tulajdon védelem – fontosságukra tekintettel albizottságokban tárgyaltak meg.)

A tradíciók és a modell kiválasztásának kérdéséhez visszatérve. Az anyagi joggal szemben az eljárásjog esetében (talán a szabályok erősebb kohéziója okán) alapvető jelentősége lehet egy modell kiválasztásának. A szabályokat következetesen ehhez a koncepcióhoz kell igazgatni, ezért is nagyon fontos – tematikus felosztás esetén – az albizottságok folyamatos „egymásra tekintése”, amely megvalósítható párbeszéddel, illetve a tagok közötti részleges párhuzamosságok kialakításával. Az eljárásjogi kérdésekben – a fentiekre tekintettel – konszenzus hiányában nem lehetséges akkora választási/válogatási lehetőség, mint az anyagi jog esetében.

Habár egy ilyen munka elején a lehető legnagyobb nyitottság lehet a célra vezető, ám az biztosan tudható, hogy a modellválasztás során meg kell kímélni a magyar jogalkalmazókat és jogkereső közönséget egy „kulturális sokktól”. A hagyományok megőrzése valamilyen szinten meg kell, hogy valósuljon, a magyar polgári eljárásjogot gyökereitől nehéz elválasztani. Hogy milyen mértékig kell ezt megőrizni, az már lehetett vita tárgya. Egy gyökeres váltásnak a gyakorlaton való áterőltetése sem volna könnyű feladat, a szemléletváltáshoz talán egy generációnyi időre is szükség lehet. Ezért a kérdés nagyon óvatos megközelítést igényel.

Érdekes és nem mellékes kérdés egy új perrendtartás „nyelvezetének” ügye. Ebben is mindig a részletek kimunkálása előtt előzetesen és egységesen kellene állást foglalni. Legyen egyszerű, rövid és közérthető vagy a finom részletekre ügyelve, ám kissé bonyolultan megfogalmazott? Legyen mindenre kiterjedő vagy esetleg tudatosan a túlszabályozást kerülő, „hézagosabb”, ezzel teret engedve a bírói gyakorlat általi jogfejlesztésnek?

2. A kollektív igényérvényesítés szabályozási koncepciójának kialakítása a kodifikációs témabizottsági munka során

A magyar perjogi kodifikáció szabályozási koncepciójának kialakítása során alkalmas módszernek az mutatkozott, hogy az ezzel foglalkozó témabizottság (a polgári perjogi kodifikációról szóló 1267/2013. (V.17.) Korm. határozatnak megfelelően felállított C. jelzésű „A felek és képviselőik kérdéseit vizsgáló” témabizottság) egy kérdéskatalógus mentén próbáljon állást foglalni a felmerülő alapvető problémák kapcsán. Az elsődleges kérdés az intézmény létjogosultsága volt, a szabályozása tágitásának és/vagy a differenciálásának szükségessége. A témabizottság szakértői⁴⁸³ egyértelműen úgy foglaltak állást, hogy *az intézményre szükség van*. Az intézmény sikerét nem az mutatja, hány ilyen ügy van, hanem az, hogy a szerepet, melyet a jogalkotó szán neki, be tudja-e tölteni. A szakértői csoport a munka során azt vizsgálta, hogy a meglevő rendszer (lényegében az *actio popularis* intézménye) megfelelően működik-e, illetőleg vannak-e olyan hiátusok a rendszerben, melyre tekintettel a jelenlegi szabályozást kiegészítő új jogintézmény(ek) szabályozása szükségessé válhat. Mindkét kérdésre igenlő választ lehetett adni. Ennélfogva a bizottság egyfelől a közérdek érvényesítésére szánt *actio popularis* fenntartása mellett foglalt állást, emellett – annak kiegészítéseképpen – új eljárásjogi eszközök megalkotását látta szükségesnek. Tehát a régi és az új egymás mellett élve, alapvetően jól elválasztható módon jelenhet meg a jogrendszerben. A rendszerezés alapja: a közérdek és az aggregált magánérdek érvényesítése. A régi és az új szabályozás álláspontunk szerint e fogalom páros mentén válik szét. A közérdekű igényérvényesítés már meglevő szabályrendszerén lényegében nem kell sokat változtatni, az aggregált magánérdek érvényesítése kapcsán újabb eszközök bevezetése látszik szükségesnek.

Ezekre az alapokra építkezve dolgozta ki a szerző által vezetett a „Felek és más perbeli személyek, kollektív igényérvényesítés, közérdekű kereset” elnevezésű III. számú Polgári perjogi kodifikációs munkabizottság a kollektív igényérvényesítés szabályozására vonatkozó részletes javaslatait (az igazság-

⁴⁸³ A témabizottság által vizsgálандó fő kérdések: a.) kollektív jogérvényesítés, csoportos perlés stb., b.) a kötelező jogi képviselő, c.) jogi segítségnyújtás, d.) az ügygondnoki jogintézmény (képviselő, de kivételesen a fél helyén szerepel). A bizottság elnöke: Harsági Viktória, tagjai: Bándi Gyula, Bencze Andrea, Fejes Gábor, Goldea Zsuzsanna, Juhász Edit, Juhász Linda, Kiss Gábor, Légrádi István, Papp Zsuzsanna, Pákozdi Zita, Pribula László, Réti László, Ribai Csilla, Sántha Ágnes, Szakál Róbert, Timár Kinga, Udvary Sándor, Wallacher Lajos.

ügyi miniszter részére 2015. október 30-án előterjesztett Szakértői Javaslat⁴⁸⁴ részeként).

2.1. Munkamódszer

Az új szabályozást támogató, igenlő válasz birtokában rá lehetett térni a szabályozás jellegét meghatározó kérdések tisztázására. Általánosságban megfogalmazódott, hogy mindenképpen támaszkodni kell külföldi tapasztalatokra, de nem lehet cél egy modell átvétele egy az egyben. Fontos, hogy az egyes már létező megoldásokkal kapcsolatban milyen alkalmazási problémák merülnek fel, és azok kiküszöbölése megoldható-e, s ha igen, hogyan. A részletkérdések tekintetében a bizottság elsődlegesen a következő témakörökkel foglalkozott:

Általános kérdések:

1. Fogalmak (elnevezés, a fogalmak egységes használata).
2. Jogforrás (a leendő perrendtartásba integráltan, avagy külön törvényben kerüljön-e szabályozásra).
3. Mire terjedjen ki a szabályozás (generális jellegű, szűkebb, átfogja-e a versenyjogi kérdéseket stb.)?
4. Főbb területek azonosítása, ahol szükséges lehet az új szabályozásra (mely meghatározó lehet az eljárás jellegének kialakításában).
5. Egységes eljárás vagy differenciált szabályozás szükséges (utóbbi esetben ezek viszonya egymáshoz)?
6. Az eljárás jellegének meghatározása, célja (egyezségkötésre irányuljon vagy ítélethozatalra).
7. Az eljárás a kis pertárgyértékű ügyekhez való viszonya.
8. Az alternatív vitarendezéshez való viszonya.

Az eljárás megindítása, perfüggetlenség, megengedhetőség

1. Mi legyen a feltétele az eljárás indításának? Mi a csoportképzés alapja (pl. közérdek, a tagok közös érdeke stb.)?
2. Hogyan definiálható a csoport vagy osztály?
3. Megengedhetőség. Szükséges-e bírósági döntés (engedély) ahhoz, hogy csoportos perként induljon az eljárás (szűrő szerep), vagy elegendő, ha a csoport tagjai, ill. ügyvédjeik az ilyenekénti eljárásindítás mellett döntenek?

⁴⁸⁴ VARGA–ÉLESS (2015) i. m.

4. Ki indítja az eljárást? A csoport tagja, képviselője, vagy valamilyen (érdekképviseleti) szervezet, esetleg ügyész vagy fogyasztóvédelmi szervezet stb.?
5. Legyen-e egy regisztere a kezdeményezett, ill. engedélyezett eljárásoknak? Ha igen, a nyilvántartásba való bejegyzéshez milyen (eljárásjogi) jogkövetkezmények fűződjenek?
6. Perfűggőség kérdése.

A csoport tagjai, képviselet

1. A csoport tagjai és egymáshoz való viszonyuk.
2. Felek-e a csoport tagjai?
3. Képviselet, kötelező jogi képviselet kérdése.
4. A kétoldalú meghallgatás elve.

Modellválasztás

1. Opt-in vagy opt-out modellek előnyei, hátrányai a választás és kombinálhatóság kérdése.
2. Opt-in modell esetén hogyan értesül a csoporthoz való csatlakozás lehetőségéről, opt-out modell esetén a kilépés lehetőségéről az érdekelt?
3. Időbeli korlátok.

A bíróság szerepe

1. Milyen szintű bíróság hatáskörébe tartozzon?
2. Az összetétel kapcsán legyen-e speciális szabályozás?
3. Az eljáró bíró (tanács) és egy ún. menedszer bíró (*managing judge*) között érdemes-e a munkát megosztani?
4. A bíróság szerepe az egyezség kapcsán.
5. Regiszter, kommunikáció az eljárás résztvevői között, információs technológia alkalmazhatóságának a kérdése, ügyviteli kérdések.

Költségek

1. Ki előlegezi a felmerülő költségeket (csoportreprezentáns, ügyvéd, külső finanszírozó stb.)?
2. Milyen elvet kövessen a költségviselés?
3. Tegyük-e különbséget a „közös” és az egyéni költségek között? Ha igen, hogyan?
4. Ügyvédi munkadíj, sikerdíj kérdése.

Jogerő, jogorvoslatok és a végrehajtás kérdése

1. Mire terjedjen ki jogerő? (Ez részben a modellválasztással eldől.)
2. Ki kezdeményezhet jogorvoslatot és milyen feltételekkel?
3. Az egyéni vagy a csoportos végrehajtás tűnik célravezetőnek

2.2. A témabizottsági javaslatok tézisei

Az új szabályozás alapja tekintetében elmondható, hogy szükséges egy olyan eszköz, amely alkalmas lehet azon ügyek kezelésére, amelyek ma a méretük-nél fogva (leginkább: a felek nagy száma okán) kezelhetetlenek vagy jelenleg (eljárásjogi megoldások hiányában) feleslegesen szétaprózódva, egyenként jelentkeznek az igazságszolgáltatás rendszerében, holott az „egybekötésük” indokolt lehet. Az ún. negatív elvárt értékű, a jelenlegi eszközökkel hatékonyan nem érvényesíthető (és ezért sokszor nem is érvényesített) igények igazságszolgáltatási rendbe való becsatornázását szükségesnek látjuk.

Az új szabályozás határai és főbb elvei vonatkozásában a témabizottság leszögezte, hogy

- a) a leendő Polgári perrendtartásba új eljárási rendekként betagozódó új kollektív igényérvényesítési megoldásoknak elsőbbséget kell élvezni a szinguláris perekhez képest;
- b) a szabályozás jelenleg a felperesi oldalon való csoportképzésre korlátozódna;
- c) a csoportképzés alapjának meghatározása tény- és jogkérdések, illetve az időtényező mentén kell megvalósulnia;
- d) az ügyvédi kar nagyobb adminisztrációs terhet venne magára (pl. ők tartanák nyilván az opt-in rendszerbe belépő tagokat; iratok beszerzését, csoporttagként való minősítés megkezdését végeznék, utóbbit a bíróság ellenőrizné végső soron);
- e) figyelemmel kell lenni arra a tényre, hogy az opt-out rendszer adminisztrációja kisebb, amely a negatív elvárt értékű ügyeknél ez fontos szempont lehet;
- f) vita tárgyává kell tenni, hogy felső és/vagy alsó összegszerű korlát meghatározható-e (Amennyiben igen, elképzelhető, hogy ennek inkább az anyagi jogban kell majd szabályozást nyernie);

- g) a leendő jogi szabályozást a 2013/396/EU ajánlásra⁴⁸⁵ is figyelemmel kell kialakítani.

2.3. Strukturális kérdések

A témabizottság megállapította, hogy az eljárásra vonatkozó szabályokat külön fejezetben volna célszerű elhelyezni a leendő Polgári perrendtartásban „Kollektív igényérvényesítés” főcím alatt. E fejezet (a javaslat szerint Igényérvényesítés közérdekből c. alatt) tartalmazna egyfelől egy részt, mely a mai *actio popularis* közös szabályait gyűjtené csokorba, ezáltal keretet adva annak, és megkönnyítve a jogalkalmazók helyzetét azzal, hogy valamelyest enyhítünk a szabályozás jelenlegi szétszórtságán, áttekinthetetlenségén. Másfelől egy másik alfejezetében az újonnan bevezetendő aggregált magánérdek-érvényesítési módozatok generális eljárásjogi szabályait adná meg. Egyes speciális részletszabályok szükségszerűen a szektorális törvényekben kerülhetnek elhelyezésre.

A témabizottság alapvetően eljárásjogi kérdésekre fókuszált, ám tudatában volt annak, hogy az anyagi jogi szabályokkal az összhangot meg kell teremteni. Ahol a szektorális szabályok módosítást igényelnek, erre jelzést kell tenni.

A témabizottság javaslata alapvetően az opt-in modellre épül, de azoknál az ügyeknél, ahol a várható pertárgyérték olyan alacsony (a szinguláris ügyekre vetítetten), hogy az opt-in rendszer – fentebb már jelzetten magasabb – adminisztratív költsége miatt nem lenne arányos, ki kell egészíteni a rendszert egy opt-out alapú modellel. Az utóbbiba olyan ügyeket lehetne becsatornázni, melyek jelenleg nem jelennek meg hatékonyan az igazságszolgáltatás rendszerében. Ebből következően ez a megoldás nem érintené a fizetési meghagyás hatékonyan működő rendszerét sem, onnan nem vonna el ügyeket, tekintettel arra is, hogy annál gyorsabb eszközt nem tudunk nyújtani az igényérvényesítő számára. Kifejezetten azokat az ügyeket javasolta a témabizottság az opt-out rendszerbe internalizálni, melyeknek érvényesítéséről – hatékony eljárásjogi eszközök hiányában – jelenleg jellemzően lemondanak a jogkeresők. Az előbbi (opt-in) rendszer olyan igények érvényesítésére szolgálna, melyek most is jelentkeznek a rendszerben, ám a jelenlegi eljárásjogi keretek között nem eléggé

⁴⁸⁵ Commission recommendation of 11 June 2013 on common principles for injunctive and compensatory collective redress mechanism in the Member States concerning violations of rights granted under Union Law (2013/396/EU). *Official Journal of the European Union*, L 201, 26.7.2013, 60.

hatékonyan érvényesíthetők. Itt a cél elsődlegesen a bíróságok adminisztratív terheinek enyhítése volna az arra alkalmas ügyek összekapcsolása által.

Így alakult ki a bizottság munkája során egy hármas tagolódás, melyet a következők szerint lehet vázolni:

- a) *actio popularis* (mely tekintetében a vonatkozó általános szabályokat kell összegyűjteni, pontosítani, de lényegi változások nem szükségesek);
- b) *társult (vagy koordinált) perlés* elnevezéssel – mely egy opt-in modell lenne, a tárgyi hatály korlátozása nélkül, ám alapvetően a „Kolontár-típusú”, valamint a termékfelelősségi, ill. -szavatossági ügyekre volna kifejlesztve;
- c) *osztályos perlés* – opt-out modellként, anyagi jogilag csak egy szűk területre szabva.

A bizottság rögzítette, előfordulhat, hogy a kodifikáció későbbi szakasza, illetve a gyakorlati alkalmazás során felbukkannak olyan esetek, amely nem férnek bele ezekbe a keretekbe, és ebből következően a rendszert tovább kell differenciálni. Ebben a fázisban egy ettől többértűbb modellt nem tartott a témabizottság indokoltnak. Fontos továbbá, ha átfedés alakulna ki az *actio popularis* és az új eljárási típusok között, az időbeliség dönthetne, tehát ha pl. benyújtanak egy közérdekű keresetet, akkor nem alakítható csoport. Mindazonáltal az *actio popularis* során eldöntött jogkérdés alapján utóbb indulhassanak csoportos perek (ún. follow-on eljárásként).

2.4. A témabizottság által javasolt eljárástípusok

2.4.1. *Actio popularis*

Az intézmény koncepcionális szintű újraszabályozást nem igényel.⁴⁸⁶ A csak eltiltásra, ill. megállapításra irányuló keresetek maradhatnak az *actio popularis* keretében, tekintettel arra is, hogy ezek előreláthatóan gyorsabban zajlanak, mint a témabizottság által javasolt és alább vázolt osztályos illetve társult keresetek elbírálása.

⁴⁸⁶ Vö. HARSÁGI (2016b) I. M. 345–353.

2.4.2. Társult (vagy koordinált) perlés általános jellemzői

A témabizottság által javasolt társult perlésnél a csoporttagok egyénileg könnyebben azonosíthatóak. Jellemzője, hogy ezek a perek egyénileg is megindíthatóak lennének (rendszerint pozitív elvárt értékűek) és általában meg is indítják őket. Mindazonáltal az egyéni érvényesíthetőség a bírósági szervezetrendszer erőforrásait nem megfelelő hatékonysággal használja: célszerű őket egy csoportba fogni (legalább a jogalapról való döntésig). Pl. az igazságszolgáltatás erőforrásainak kímélete érdekében célszerű őket egy eljárásban kezelni, mivel a bizonyítás költsége várhatóan csökken. Az így egybekötött követeléseknek legyen közös ténybeli és jogi alapja, ami miatt célszerű azokat egységesen elbírálni. Elmondható, hogy „lazább” volna az ügyek kapcsolata, mint az alább bemutatandó osztályos perlésnél.

Alapvetően megkülönbözteti a pertársaságtól, hogy a felperesek lemondanak a jogukról, hogy önállóan nevezzenek meg jogi képviselőt és vegyenek részt a tárgyaláson; a képződött csoportnak egy képviselője van, „egy hangon szólal meg”. Ezzel megoldódhatna a jelenlegi gyakorlat (egyesítés a jogalapra vonatkozó döntésig) egyik legnagyobb problémája.

A javaslat ezt az eljárást tekintette *a kollektív igényérvényesítés alaptípusának* (az osztályos perléssel szemben). A csoport opt-in rendszerben alakulna ki, vagyis a csoport tagjává csak kifejezett nyilatkozata alapján válhatna valamely felperes.

A bizottság javaslata szerint a tárgyi hatály nem lett volna korlátozott, de alapvetően olyan esetekre modellezett eljárásról van szó, ahol meghatározott személyek meghatározott (kár)igénye kerül egy eljárásban érvényesítésre. Ilyennek tekinthető a környezetszennyezésből, ipari katasztrófákból eredő károk érvényesítése, termékfelelősségi ügyek. Az előbbinek tipikus esete lehetett volna a vörösiszap katasztrófa, utóbbinál elsődleges a gyógyszergyártók ellen indított perekkel lehet számolni. A témabizottság tisztában volt azzal is, hogy nem minden esetben annyira egyértelműen körülhatárolt a károsultak köre, mint a kolontári ügy tekintetében (vö. pl. tiszai cián üggyel), akár számszerűen is több érintett lehet, de lehet a jogalap tekintetében is differenciáltabb a kérdés, ami nehezíti a tiszta modellek kialakítását.

Fontos, hogy a társult perlésnél az ügyek a jogalap tekintetében mindenképpen legyenek összekapcsolhatók, az összecszerűsége nézve viszont lehet, hogy individuális perekként fognak folytatódni, vagy alosztályokra bomlantan.

2.4.3. Az osztályos perlés általános jellemzői a témabizottsági javaslatban

A témabizottság elképzelése szerint olyan igények lettek volna érvényesíthetők ebben az eljárásban, melyek önállóan nem jelennének meg, ezért gondolkodott opt-out rendszerben, hiszen – tekintettel az opt-in rendszer nagyobb adminisztrációs költségeire és az ott megkívánt aktivitásra – alappal feltételezhető, hogy egyébként meglévő egyéni érdekek nem tudnának kifejlődni (elsősorban a negatív elvárt értékű perek esetén).

A kis értékű ügyeknél tekintettel kell lenni arra, hogy vannak hatékony rendszerek (pl. a fizetési meghagyásos eljárás) a jelenlegi szabályozásban, így a bizottság javaslatai csak azokra az esetekre terjednek ki, amelyek a mai rendszerben nem jelennek meg. Ennélfogva anyagi jogilag behatárolt területen kerülne alkalmazásra, nem nyitnánk meg általánosan ezt a lehetőséget. Ez enyhítheti az eszközzel való visszaélés miatti félelmeket is: a jogalkotó szigorú mérlegelése kell ahhoz, hogy az új eljárási eszközt valamilyen igényérvényesítési út tekintetében megnyissa. Nevesíteni elsősorban a kartell ügyek károsultjainak az igényérvényesítését, illetve tisztességtelen szerződési feltételekből eredő károk megtérítése iránti pereket, valamint az adatvédelmi igényeket tudta a szakértői csoport. Kérdés, hogy a tárgyi korlátozást a Polgári perrendtartáson belül kell-e megtenni vagy nem. Esetleg a bekerülhetne egy nem taxatív felsorolás, mely később, a gyakorlati tapasztalatok fényében módosítható, akár bővíthető.

Az osztályos kereset mintegy képviseleti keresetként működne, ahol a civil szervezet (esetükben egy szűkítés, szűrőmechanizmus beépítésének kérdése felmerült a bizottsági munka során) vagy a csoport reprezentatív tagja, mint felperes, illetőleg a jogi képviselője állna az egyik oldalon. Így biztosítható a csoport (osztály) egysége, az „egy hangon szólás”, ezzel lényegében a pertársaság fő hátránya kiiktatható. Az alosztályokra bomlás a csoporton belül elképzelhető érdekellentétek esetén.

Az elképzelések szerint szükséges volna a közös tény- és jogalap, előírható minimális létszám, mint az eszköz igénybevételének kritériuma.

Az osztály egészen a végrehajtásig egységként kezelendő, nincs egyéniesítés, így az osztály számára az alperes egy összeget fizet a civil szervezet vagy csoport reprezentatív tagja felé, aki egy felosztási tervet készít, amely ellen a bírósághoz címzett jogorvoslat lehet élni, s melynek elbírálásáig az alperes által fizetett pénzösszeg bírósági letétbe helyezendő volna. Ha az érintettek egy része nem jelentkezne (életszerű lehet, hogy pl. nem őrzik meg a blokkot, esetleg nem

mutatnak érdeklődést), a megmaradt részt a per tárgyhöz igazodó közérdekű célra lehetne fordítani.

A fenti tárgyi hatály-szűkítés biztosítja, hogy ne vonjunk el ügyeket a hatékonyan bizonyult fizetési meghagyásos eljárás köréből, de a két eljárás konkurálása azért sem tűnik valószínűnek, mert a tapasztalatok szerint a fizetési meghagyás útján érvényesített ügyek többsége (közüzemi díjtartozás, parkolás, társasházi ügyek stb.) nem olyan jellegűek, amelyek e körbe bevonhatók volnának.

2.4.4. A társult és osztályos perlés közös jellemzői

A témabizottsági javaslat szerint a csoportképzés ismérveit a leendő jogszabályoknak meg kell határozni, kellő rugalmassággal, de ugyanakkor biztonsággal (ezt a felpereseknek kell állítani és igazolni, a bíróságnak vizsgálni).

Mindkét pertípusnak megnyugtatóan rendezni kell a fizetési meghagyásos eljáráshoz való viszonyát (erre részben már utaltunk az előző pontban). A javaslat szerint egyik esetben sem lenne kötelező előfeltétel a fizetési meghagyásos eljárás. A társult perlés vonatkozásában nem életszerűtlen, hogy megkísérlik; ellentmondás esetén biztosítani kellene az opt-in lehetőségét.

A pertárgyérték számításánál az aggregált értéket volna célszerű figyelembe venni.

Az osztályos vagy társult perként való regisztráció bírósági engedélyhez kötött és számos ponton a fokozott bírói kontroll jellemezné (pl. dönt a megengedhetőségről, egyezséget jóváhagy). A hatáskör szempontjából a bizottság részletes vitát követően arra jutott, hogy feltétlenül szükségesnek tekint valamilyen fajta koncentrációt, mindenképpen törvényszéki szintre helyezné ezeket az ügyeket, de célszerű volna vagy az ítéletáblák székhelyén működő törvényszékekre vagy kizárólag a Fővárosi Törvényszékre telepíteni őket.

A jogi képviselők tekintetében egy előzetes akkreditációt látna szükségesnek a javaslat, amely objektív szakmai előszűrést jelentene; megnövelt felelősség-biztosítást és megfelelő infrastruktúrát, személyi háttért, esetlegesen egy minimális létszámot feltételezne az ügyvédi iroda részéről. A szakmai előszűrést a kamara végezhetné, de a „perlési koncesszió osztója” a bíró lehetne, aki ezt az ügyfél védelmének szem előtt tartásával tenné.

A perbeli egyezségre törekvő rendszert kell kialakítani, melyet a bíró egyfelől ösztönöz, másfelől kontrollál. A bírónak a jóváhagyás előtt nemcsak a jogszabályoknak, hanem a csoport, illetve osztály érdekeinek való megfeleléseit is vizsgálnia kell. Fontos, hogy a bíróság igénybe vehessen szakértőt erre

nézve, ha szükséges. Az osztályos perlésnél az érdekmérlegelés fokozottabb lenne, mint a társult perlésnél, tekintettel a tárgyalástól távollévő felperesek érdekeinek védelmére.

Kényes pontja a leendő szabályozásnak a csoport megalakításával kapcsolatos költségek előlegezésének és a későbbi költségviselésnek a kérdése. Nem látta a témabizottság célszerűnek, hogy a jogi képviselő előlegezze a perköltséget, a költségek volumenére tekintettel sokkal inkább külső finanszírozók megjelenése várható (főként az osztályos perlés vonatkozásában) – ezt a javasolt szabályozás ne zárja ki. Az alperes előlegezett költségeinek fedezésére megfontolandónak tartja a perköltségbiztosíték bevezetését e területen (mely esetleg kiváltható lenne egy megfelelő biztosítási kötvény bemutatásával is). A költségviselés a társult perlés esetén az általános szabályok szerint alakulna, az osztályos perlés esetén a viselésre sem lehet kötelezni az osztály perben fel nem lépő tagjait – a perköltségért végső soron a perindító civil szervezet ill. reprezentatív felperes (ill. a mögöttük álló külső finanszírozó) felelhetne.

A diffúz, fragmentált és kollektív érdekek védelme⁴⁸⁷ érdekében létrehívott új eljárásjogi mechanizmusok kialakításánál *valószínűleg a differenciálás a célravezető*. A rendszer kialakításánál figyelemmel kell lenni az adott ország jogi, kulturális és gazdasági helyzetére.⁴⁸⁸ A differenciálás alapja a következő lehet. Ahol az egyéni kártérítési igény magas, a törvényhozó (egy esetleges rugalmasabb szabályozás esetén a bíró) az opt-in rendszert preferálhatja, megkívánva, hogy a fogyasztók tegyék magukat ismertté.⁴⁸⁹ Egy könnyű csatlakozást biztosító, a pre-regisztrációs költségeket alacsonyan tartó⁴⁹⁰ és egyszerű opt-in forma tűnik a megoldásnak. Az önállóan „nem életképes” ügyek tekintetében jellemzően nagy az inaktivitás a potenciális felperesek oldalán. Erre tekintettel talán ezekben az ügyekben éppen egy opt-out alapú megoldás nem sértené a fogyasztók alkotmányos jogait, akik mindenképpen passzívak maradnak.⁴⁹¹ Az opt-in eljárások egy bonyolult stratégiai dinamikát idézhetnek elő, amely megakadályozhatja a fogyasztói jogok sikeres védelmét.⁴⁹² Vagyis egy bölcs kompromisszum nyomán esetleg születhet a jövőben olyan megoldás, mely a mindkét ügytípus problémáira megfelelően reagál.

⁴⁸⁷ JOLOWICZ (2000) i. m. 95.

⁴⁸⁸ BAUMGARTNER (2000) i. m. 256.

⁴⁸⁹ HAUSFELD–RATNER (2012) i. m. 550.

⁴⁹⁰ ZUCKERMAN (2013) i. m. 678.

⁴⁹¹ STADLER (2011) i. m. 174–175.

⁴⁹² ISSACHAROFF–MILLER (2009) i. m. 203.

3. A kodifikációs munkabizottság Szakértői javaslatának lényege

3.1. A javasolt új eljárásjogi mechanizmusok szükségessége és alapvető jellegzetességei

A hazai jogirodalomban Gáspárdy László az anyagi jogi jogviszonyban alanyként nem szereplő személyek perindítási jogosultságának kérdéseit taglaló írásában a más érdekében történő perindítás céljait a következőkben jelölte meg: a „jogszerű állapot megvalósítása, a gyengék segítése, a csoportérdek, a diffúz és kollektív érdekek legitim demonstrálása, a közérdek védelme,” melyek érdekében „többféle, egyre bővülő lehetőség nyílt és nyílik más érdekében, illetve mások érdekében kezdeményezhető perre, főleg a XX. század második felétől kezdődően glóbuszunk nyugati féltekéjén. A hazai vidékre tájolt visszapiillantó tükrünkben természetesen elsősorban az ügyész alakja jelenik meg.”⁴⁹³ Ez a közérdekű keresetre vonatkozó megállapítás valójában az a kiinduló alap.

A korábban tárgyaltakból kiderül, hogy a kollektív igényérvényesítés esetében nem megfelelő a „*one size fits all*” gondolkodásmód. Ha azokat az igényeket vesszük sorra, ahol a jelenlegi rendszer nem biztosít hatékony igényérvényesítési lehetőséget, lényegében két alapszituációt kell elkülönítenünk egymástól: a) egyfelől a nagyobb, főként kártérítési ügyeket, ahol nagy számú károsult próbál egyenként is „életképes” igényt érvényesíteni, és b) másfelől pedig az ún. „szórványos igényeket”, melyek esetében az egyéni követelés triviális, ám az aggregált igény jelentős lehet.⁴⁹⁴ Ezek túl messze vannak egymás ahhoz, hogy lehetővé tennék az egységes megközelítést, kezelést. Ennélfogva egy kompromisszumra van szükség, mely mindkét ügýtípus problémáira megfelelően reagál. A létrehívott új eljárásjogi mechanizmusok kialakításánál a differenciálás a célravezető.

A kisértékű ügyek tekintetében alapvetően három hatékony megoldást kínálnak a modern perjogi rendszerek. Egyszerűsített peres (pl. bagatell eljárások) vagy nemperes eljárásokat (pl. fizetési meghagyásos eljárások) kínálnak a jogkeresőknek, vagy ha egy alperessel szemben nagyszámú felperesnek van olyan követelése, mely követelések homogének, úgy rendelkezésre állhatnak kollektív igényérvényesítési formák is, melyek közül, ahogyan már több helyen kifejtettük, ezekben az ügyekben az opt-out rendszerűek bizonyulnak hatékony megoldásnak.

⁴⁹³ GÁSPÁRDY (2003) i. m. 82–83.

⁴⁹⁴ WAGNER (2011) i. m. 78.

Az új Polgári perrendtartás – a Szakértői Javaslat szerint – egy kifinomultabb megközelítéssel élve vegyítené a két eljárási rendszert annak érdekében, hogy a fent említett mindkét típusú problémakörre választ találjunk. Ennek érdekében azt az Európában sem gyakori megoldást választja, hogy a két modellt (opt-in és opt-out) ötvözi. A szabályozásában a differenciálás alapja a következő. Ahol az egyéni kártérítési igény várhatóan magas, a törvényhozó az opt-in rendszert preferálja, megkívánva, hogy a csoport tagjai nevesíthetők legyenek. Az önállóan „nem életképes” ügyek tekintetében jellemzően nagy az inaktivitás a potenciális felperesek oldalán. Erre tekintettel ezekben az ügyekben egy opt-out alapú megoldás vélhetően nem sérti a fogyasztók alkotmányos jogait, akik a pertárgyértékre tekintettel önállóan általában nem érvényesítenék az igényüket.

Ez a két eljárástípus egészítené tehát ki a jelenlegi rendszert (lényegében az *actio popularis* intézményét). A közérdek érvényesítésére szánt *actio popularis* fenntartása mellett jelennek meg a fent vázolt új eljárásjogi eszközök. A régi és az új egymás mellett élve, alapvetően jól elválasztható módon jelenne meg a Pp. rendszerében. Az új Polgári perrendtartásba új eljárási rendekként betagozódó új kollektív igényérvényesítési megoldásokkal szemben az *actio popularis* elsőbbséget élvezne.

Rendszerezés alapja az volt, hogy az eljárás inkább a közérdek és az aggregált magánérdek érvényesítését szolgálja-e. A régi és az új szabályozás a Szakértői Javaslat⁴⁹⁵ szerint alapvetően a fogalom páros mentén válik szét. Míg közérdekű igényérvényesítés már meglevő szabályrendszerén lényegében nem kellett sokat változtatni, ám célszerű volt a Pp. szabályai közé emelni, addig az aggregált magánérdek érvényesítése kapcsán újabb eszközök bevezetése volt szükséges.

Az új szabályozás határai és főbb elvei vonatkozásában leszögezhető, hogy a szabályozás jelenleg a felperesi oldalon való csoportképzésre korlátozódik; a csoportképzés alapjának meghatározása tény- és jogkérdések, illetve az időtényező mentén kell megvalósulnia; az ügyvédség nagyobb adminisztrációs terhet vesz magára (pl. ők tartják nyilván az opt-in rendszerbe belépő tagokat; iratok beszerzését, csoporttagként való minősítés megkezdését végzik, utóbbit a bíróság ellenőrzi végső soron).

A Szakértői Javaslat szerint az új szabályozást részben a horizontális megközelítés (ld. társult perlés), részben pedig a szektorális megközelítés jellemezné (osztályos perek hatályának a fogyasztói ügyekre szűkítése).

⁴⁹⁵ A törvényszövegre vonatkozó javaslat kidolgozása során a szerző hasznosította Dr. Aleku Mónika, Dr. Goldea Zsuzsa, Dr. Juhász Linda, Dr. Kocsis Ottilia, Dr. Légrádi István, Dr. Udvarý Sándor és Dr. Wallacher Lajos észrevételeit, amit ezúttal is köszön a közreműködő kollégáknak.

A kollektív igényérvényesítés rendszerének a Szakértői Javaslat szerinti kialakítása az Európai Bizottság az uniós jog által biztosított jogok megsértése tekintetében a jogsértés megszüntetésére és kártérítésre irányuló tagállami kollektív jogorvoslati mechanizmusok közös elveiről szóló ajánlásának (2013/396/EU) szem előtt tartásával került kialakításra.

3.2. A társult perlés

3.2.1. Általános karaktere

A Szakértői Javaslat által kimunkált társult perlésnél a csoporttagok egyedileg könnyebben azonosíthatóak. Jellemzője, hogy ezek a perek szinguláris perként is megindíthatóak lennének (rendszerint pozitív elvárt értékűek) és rendszerint meg is indítják őket. Mindazonáltal az egyéni igényérvényesítés a bírósági szervezetrendszer erőforrásait nem megfelelő hatékonysággal használja, ennél fogva célszerű őket (legalább a jogalapról való döntésig) egy eljárásban kezelni. Ezáltal pl. a bizonyítás költsége várhatóan csökken. A társult per célja tehát, hogy gyors, hatékony módszert biztosítson az ügyek megoldására, ahol az egyedi kár elég nagy ahhoz, ami indokolná ugyan az egyedi per indítását, de a károsultak száma és a felmerülő jog- és ténykérdések természete miatt ezek az ügyek nem menedzselhetők megfelelően egyedi eljárásokban.

A társult perlés egy sokrétű, rugalmas eljárás, alapvetően megkülönbözteti a pertársaságtól, hogy a csatlakozott csoporttagok lemondanak a jogukról, hogy önállóan nevezzenek meg jogi képviselőt, és vegyenek részt a tárgyaláson, vigyenek végbe eljárási cselekményeket. Az így képződött csoportnak egy képviselője van, „egy hangon szólal meg”.

A társult per lényege az ügyek „egy csokorba fogása”, koordinálása a közös kérdések eldöntése érdekében. A csoport opt-in rendszerben alakul ki, vagyis a csoport tagjává csak kifejezett nyilatkozata alapján válhat valamely felperes. Minden érdekeltnek magának kell eldöntenie, hogy csatlakozik-e a csoporthoz, hivatalbóli minősítésre, illetve az ügynek a csoporthoz való rendelésére a Szakértői Javaslat alapján nincs lehetőség. Ez gyakorlatilag a regiszterbe⁴⁹⁶ való felvétellel valósul meg, melynek előzményeként kérelmet kell benyújtania.

⁴⁹⁶ A szakértői javaslat szerint a bíróság a közérdekű, társult és osztályos keresetekről ingyenesen elérhető elektronikus nyilvántartást vezetne.

Ha az előírt határidőt valamely érintett fél elmulasztja, az eljárást szinguláris perként indíthatja már csak meg.

Ez az aktivitás különbözteti meg az osztályos pertől. Az utóbbinál a képviselt félnek nem kell pozitív döntést hoznia ahhoz, hogy képviselve legyen (habár a kilépésre van lehetősége).

Ugyan a társult perkénti minősítés kapcsán a kezdeményezés a csoportképviselő privilégiuma, ám a bíróságnak kell döntenie a megengedhetőség kérdéséről, tehát a minősítés tekintetében a végső döntést a bíróság hozza meg. A csoport tagjai ugyan félnek tekinthetők, de eljárásjogi jogosítványaik korlátozottak. Függetlenül a csoportot alkotó egyének számától, minden egyes eljárásjogi cselekményt csak egyszer kell megtenni a perben. Ez nemcsak a csoporttagok javát szolgálja, hanem az alperesét is.

Éppen erre való tekintettel fontos egyensúlyt teremteni a felperesek és alperesek azon jogosultságai között, melyek az egyedi perlés során lennének meg, és a csoport azon érdeke között, hogy az ügyet egy egésként effektív módon terelje bírói útra. A fentiekre tekintettel az eljárásban az általános részi perekhez viszonyítva erősebb bírói kontroll jellemző, erre a felek redukált eljárási jogai miatt garanciális szempontból van szükség (pl. az egyezség kötése terén).

A közös jog- és ténykérdések kapcsán hozott ítélet hatálya kiterjed az egész csoportra, de ez sok esetben várhatóan csak a jogalap kérdését érinti, az összességűség tekintetében egyéniesítésre lehet szükség, így egyéni (származékos) perek követhetik az eljárást. A csoport tagjai pervesztesség esetén arányosan viselik a költségeket.

A kötelező fizetési meghagyásos eljárás szabályai alól célszerű volt kivonni ezeket az ügyeket abban az esetben, ha a csoport tagjává váló jogosult pénzkövetelésének mértéke egyedileg nem haladja meg a fizetési meghagyásos eljárásról szóló 2009. évi L. törvény 3. § (2) bekezdésében foglalt küszöbértéket.

A Szakértői Javaslat a társult pereknek a Fővárosi Törvényszékre koncentrálását irányozza elő. Előre láthatóan az általános illetékességi szabályok szerint is a legtöbb ügy ebbe a régióba összpontosulna. Ugyan az várható, hogy – különösen az első években – a társult perként tárgyalta ügyek száma nem lesz nagy, de bonyolultságuk és jelentőségük kiemelkedő. Ezekre tekintettel fontos lehet, hogy speciális tréning keretében erre külön felkészített, tapasztalt bírák tárgyalják a társult pereket. Megfontolást érdemelne, hogy amennyiben egy bíró egy ilyen volumenű ügyet megkap tárgyalásra, úgy mentesülhetne más munkák alól. Az ügyek várható kis száma miatt célszerű, ha nem aprózzuk el őket a törvényszékek között, hanem arra törekszünk, hogy a társult perek

tárgyalására felkészített bírák már az első években rutint szerezhessenek az ilyen típusú ügyek tekintetében.

A kötelező jogi képviseletet nemcsak az ügyek volumene, illetőleg bonyolultsága indokolhatja, hanem az a jogalkotói szándék is, hogy bizonyos, az üggyel kapcsolatos adminisztrációs feladatokat (csoport szervezése, csoporttagok be- és kilépésével kapcsolatos feladatok) a bíróság tehermentesítése érdekében a felperesi csoport jogi képviselőjére célszerű telepíteni. Emellett érdemes felhívni a figyelmet arra is, hogy a keresetlevél kötelező tartalmi elemeire vonatkozó szabályozás plusz terhet ró az ügyvédre (pl. a csoport megfelelő pontosságú meghatározása). A jogi képviselő jogosult a csoportos perhez való csatlakozás ösztönzése érdekében a perindítást nyilvánosságra hozni.

Az igényérvényesítés csoportos jellege, valamint a hatékonyság követelménye zárja ki a társult keresetnek más keresettel való összekapcsolását, valamint a viszontkereset és a beszámítás lehetőségét. Beavatkozásra csak beavatkozásra felhívás alapján van lehetőség, várhatóan elsődlegesen az alperesi oldalon élnek majd ezzel a lehetőséggel. A csoporttag halála vagy megszűnése nem eredményezi az eljárás félbeszakadását. Ellenben, ha a csoportképviselő a csoportból kilép, illetve perbeli jog-, illetőleg cselekvőképessége megszűnik, vagy ismeretlen helyre távozik, úgy félbeszakad az eljárás. A csoporttag csoportból való kilépése a félbeszakadás alatt is lehetséges.

3.2.2. A hatály kérdése – generális alkalmazhatóság

A Szakértői Javaslat a társult pert tekinti a kollektív igényérvényesítés alaptípusának, melynek hatálya – az osztályos perléssel ellentétben – nem korlátozott.

Alapvetően olyan esetekre modellezett eljárásról van szó, ahol – már az eljárás kezdetén azonosítható, nevesíthető – meghatározott személyek meghatározott (kár)igénye kerül egy eljárásban érvényesítésre. A társult perlés eszköze alkalmas lehet a termékfelelősségi ügyek (pl. gyógyszer cégek elleni perek), vasúti vagy repülőgép balesetekből eredő kártérítési igények, környezetszennyezésből, ipari katasztrófákból eredő kárigények érvényesítésére. A jobban sematizálható termékfelelősségi ügyek esetén nem kizárt az osztályos perlés lehetősége sem. A Szakértői Javaslatot kidolgozó munkabizottság tisztában volt azzal is, hogy nem minden esetben annyira egyértelműen körülhatárolt a károsultak köre, mint pl. a kolontári ügy tekintetében volt (vö. pl. tisztai ciánszennyezési üggyel). Utóbbi esetben akár számszerűen is több érintett lehet, de lehet a bizonyítás tekintetében is differenciáltabb a kérdés, ami nehezíti a tiszta modellek kialakítását. Fontos

kritérium, hogy a társult perlésnél az ügyek legalább a jogalapról való döntés tekintetében mindenképpen legyenek összekapcsolhatók, az összecszerűsége nézve azonban esetleg szinguláris perekként fognak folytatódni.

A Szakértői Javaslat szerint kizárólag felperesi csoport szervezhető, az alperesi oldalon alanytöbbség esetén pertársaság lehetséges.

Elmondható, hogy lazább az ügyek kapcsolata, mint az osztályos perlésnél. A társult perben lényegében a csoporthoz csatlakozó tagok ügyeinek koordinálása történik, nem véletlen, hogy az elnevezés során felmerült a koordinált perlés kifejezés is. A csoporttagok követelése között a kapcsolatot az alperes(ek) személye, valamint a közös jog- és ténykérdés(ek) képezik.

A Szakértő Javaslat szerint társult kereset terjeszthető elő, ha nagyobb számú, de legalább tíz természetes vagy jogi személy (a továbbiakban: csoport) ugyanazon alperessel vagy alperesi pertársakkal szemben fennálló azonos vagy lényegileg hasonló ténybeli alapból származó joga tekintetében felmerülő egy vagy több közös jogkérdés, illetve ténykérdés egy perben eldönthető. Társult keresettel az igényérvényesítő követelheti:

- a) a jogsértés megállapítását,
- b) a jogsértés abbahagyását és a jogsértő eltiltását a további jogsértéstől,
- c) a sérelmes helyzet megszüntetését és a jogsértést megelőző állapot helyreállítását,
- d) olyan mértékű egyösszegű vagyoni kompenzáció megtérítését, amely magában foglalja a jogsértésből eredő kár és sérelemdíj összegét, a jogalap nélküli gazdagodás visszatérítését, illetőleg a szerződés érvénytelenségéből eredő pénzkövetelést, illetve
- e) a jogsértésből eredő kár, a jogalap nélküli gazdagodás, illetőleg a szerződés érvénytelenségéből eredő pénzkövetelés okirattal igazolható összegének a megtérítését.

Az a)-e) pontok felsorolása nem jelenti az igények szétdarabolását, a felsorolás elemei nem feltétlenül egymás alternatíváit képezik, köztük a kapcsolat konjunktív is lehet. E mögött az a megfontolás áll, hogy a Szakértői Javaslatot kidolgozó munkabizottság álláspontja szerint a társult perben tárgyalható ügyek többsége előreláthatólag csak a jogalapról való döntésig kapcsolható össze, koordinálható (ez képezi a közös kérdést), az összecszerűség tekintetében egyediesítésre lesz szükség. Ám számolni kell azzal, hogy az utóbbi kérdés is a társult per részévé tehető, ha a d) pontokban meghatározottak szerint a követelések sematizálhatók, pl. a csoporttagok hajlandóak egy egyösszegű kártérítést elfogadni. Ennek hiányában a jogalapról való döntést követően az

egyediesítő megközelítést igénylő ügyeik csak egyedi származékos perekben érvényesíthetők. Az összecszerűségekre vonatkozó egyediesítésnél nemcsak az ügyek különbözősége, hanem a bizonyítás terjedelme is szétfeszítheti a társult per kereteit, akadálya lehet az ekként tárgyalásnak. Ha azonban a csoporttagok mindegyike okirattal tudja igazolni a jogsértésből eredő kár, a jogalap nélküli gazdagodás, illetőleg a szerződés érvénytelenségéből eredő pénzkövetelés összegét, az nem jelent olyan mértékű többlet terhet a társult pert tárgyaló bíróság számára, ami a társult perkénti elbírálás akadálya lehetne. Habár itt némi egyediesítésre tagadhatatlanul szükség van, ám ez – az okirat likvid bizonyíték jellegére tekintettel – nagyobb nehézség nélkül megvalósítható. Erre tekintettel nem látszik indokoltnak, hogy a csoporttagok a jogalapról való döntést követően származékos egyedi perekben érvényesítsék a pénz fizetésére irányuló követelésüket. Erre tekintettel került be a javaslatba az e) pont.

Összefoglalva tehát: ahol a felperesi oldalon számos fél van, akik kérelmének közös jog-, illetve ténykérdések szolgálnak alapjául, a társult per közös ernyője alá hozhatók. A társult per hatékony és költségtakarékos megoldás lehet a felelősséghez kapcsolódó kérdés megállapítására, pl. egy olyan közös kérdés tekintetében, hogy egy bizonyos oltás okozhat-e egy meghatározott betegséget. Egy közlekedési baleset esetén, ahol az alperes azonosított és a jogsértés nagyobb számú felperes érint, pl. az okozatosság és a felelősség tartozhat a közös kérdések közé. A közös kérdés tekintetében hozott ítélet hatálya kiterjed valamennyi, a csoportnyilvántartásban szereplő félre. Azonban egy ilyen ügyben, miután a felelősséget megállapították, az egyes individuális pereskedőknek kell bizonyítania (egyenileg indított származékos perek keretei között), hogy károsodást szenvedett, valamint az egyéni veszteségének a mértékét.

A pertársaságtól a felek száma különböztetheti meg. Az igényeket jellemzően egyedileg is érvényesítik, ám ez a jelenlegi rendszerben nem hatékony, vagy nehezen menedzselhető.

Célszerűnek látszott az ügyek minimális számát tízben limitálni. Ez alatt már valószínűleg nem biztosítana a társult per nagyobb hatékonyságot vagy az ügyek jobb kezelhetőségét, mint a pertársasági forma. Az alsó küszöb beépítése nem jelenti természetesen azt, hogy efölött bizonyos esetekben ne lenne választható a pertársaság a kollektív igényérvényesítési mechanizmusok helyett, ha az ügy természetére tekintettel az tűnik jobb megoldásnak. Azokban az országokban, ahol nem szabtak ilyen alsó küszöböt, ott is találunk – legalább a bírói gyakorlat vagy a jogirodalom szintjén – olyan meghatározásokat, hogy ugyan nincs minimális létszám meghatározva, de elég soknak kell lennie ahhoz, hogy igazolja az eljárásjogi eszköz igénybevételét [Austin v Miller Argent (South Wales) Ltd.

(2011) Ehv LR 32.]. A magyar megoldás végül is ez utóbbi elvet is érvényre juttatja azáltal, hogy a bíróság a megengedhetőségről szóló végzésében köteles kitérni azokra a körülményekre, melyek alapján az ügy alkalmasabb a társult perben való tárgyalásra, az ügy méretére, tárgyára és a bizonyítás terjedelmére tekintettel.

Előfordulhat, hogy a keresetindítás időpontjában a csoport létszáma a küszöbérték felett van, ám később csökken tíz alá. A fent tárgyaltakra tekintettel ez esetben a bíróság az általános szabályokra tér át, a csoporttagok pedig per-társakká válnak a perben.

A javaslat biztosítja a közérdekű keresetek prioritását a társult perekkel szemben oly módon, hogy a közérdekű kereset nyomán indult perben hozott ítéletet alapján származékos társult per indítható a d) vagy e) pontokra nézve, ám a közérdekű perben hozott ítélet az a)–c) pontokban köti a társult per bíróságát.

3.2.3. Keresetindítás

A Szakértői Javaslat alapján a bíróság kizárólag erre irányuló kérelem alapján bírálhatja el az ügyet társult perként. Habár külföldön találunk olyan példát (pl. angol jog), ahol a minősítés hivatalból is történhet, a Szakértői Javaslat – a felek rendelkezési jogát szem előtt tartva – ezt a lehetőséget elvetette.

A társult perré minősítés egyik előfeltétele a csoport meghatározása, melyre a keresetlevélben kerül sor. Lényegében ezáltal válik világossá, hogy mely egyedi igények tartozhatnak ide, és melyek nem. Ez többnyire egy általánosító körülírás, de döntő jelentőségű, hogy jól, helyesen fogalmazza meg. Azokban az ügyekben, ahol az individuális kérdések túlsúlyban vannak, ott nagyobb körültekintés szükséges a bíróság részéről az ügyek és kérdések elemzését illetően.

A cél az, hogy meghatározzanak egy vagy több kérdést, amely közös minden igény vonatkozásában a csoporton belül. A szabályok olyan, a perben felmerülő akár jogi, akár ténybeli kérdésekre hivatkoznak, amelyek közösek, és a társult per célja az, hogy az ilyen kérdéseket úgy döntsék el, hogy a nyilvántartásban szereplő felek kötve legyenek hozzá. Ezért olyan szituációban, amikor sok kérelmezőnek van hasonló igénye – még ha azonos alperessel szemben is –, de ezek a jogalap szempontjából különálló igények, s amely ügyek esetében nincs olyan közös kérdés, amelyet ha eldöntenek, kötelező lesz minden egyes ügyben, nem valószínű, hogy a társult per lesz a megfelelő eszköz.

Minimum tíz tag szükséges a csoportképzéshez. Elegendő ennyi tag megjelölése is a keresetlevélben. Az esetleges további csoporttagok az eljárás későbbi szakaszában is csatlakozhatnak meghatározott időkeretben és feltételek

szerint. Nem kizárt azonban az sem, hogy a társult per természetéből adódóan jellemzően ennél nagyságrendekkel nagyobb számú felperesi csoporttag kerül nevesítésre a keresetlevélben. Utóbbi esetben komoly terhet róna a bíróságra, ha minden tag adatainak ellenőrzését kötelezővé tennék a bíróság számára. Ennélfogva a javaslat csak annyit kíván meg, hogy a bíróság a csoport legalább tíz tagjának adatait szükség szerint ellenőrizze. Az adminisztrációs teher észszerű keretek közt tartására irányuló szabály azzal a veszéllyel járhatna, hogy olyan igényérvényesítőre is kiterjedhetne az ítélet hatálya, aki nem lehetne a csoport tagja. Az ilyen tagok kiszűrése az alperes érdeke is, ezért az ő kezdeményezésére a bíróság végzéssel zárhatja ki a csoportból.

A Szakértői Javaslat szerint a keresetlevélnek az általános szabályok szerinti tartalmi elemeken kívül tartalmaznia kell a következőket is:

- a) arra irányuló határozott kérelmet, hogy a bíróság a jogvitát a jelen fejezet rendelkezései szerint bírálja el;
- b) a keresetlevél benyújtásáig csatlakozott legalább tíz csoporttag megjelölését;
- c) a csoporttagok közül csoportképviselő kijelölését;
- d) a csoport megfelelő pontosságú meghatározását;
- e) az igények számának és természetének, a felek valószínű számának a megjelölését, valamint a felosztás módjának, illetve az okirattal történő igazolás rendjének leírását;
- f) a közös jog- és ténykérdéseknek a leírását;
- g) azon körülményeket, melyek fontosak lehetnek abból a szempontból, hogy a keresetet társult perben szükséges elbírálni, így különösen azokat, melyek alapján – az ügy méretére, tárgyára és a bizonyítás terjedelmére tekintettel – az ügy alkalmasabb a társult perként tárgyalásra.

A csoporttagok által a jogi képviselő részére adott meghatalmazásokat a bíróság külön felhívása esetén kell benyújtani.

A kitettséget az alperesnek ismernie kell ahhoz, hogy a védekezésre megfelelően felkészülhessen, az esetleges egyezségkötésről megalapozott döntés hozhasson. Tekintettel arra, hogy a csoporthoz később is csatlakozhatnak, így a keresetlevélből legalább az igények számának és természetének, a felek valószínű létszámának ki kell tűnnie.

A leendő csoporttagok belső viszonyaira, így a csoportképviselő kijelölésére vonatkozó szabályozás – ha egyáltalán szükséges – nem a Polgári perrendtartásban helyezendő el, ezért a Szakértői Javaslat tudatosan tartózkodik ilyen szabályok rögzítéséről. Mindössze annyit szögez le, hogy a csoportképviselő a

csoport valamely tagja lehet. A bizottság álláspontja szerint a csoportképviselő lehet önjelölt is, nem feltétlenül szükséges a megválasztásával kapcsolatban szabályozást kialakítani. A tagok többségi akaratának érvényesülése egyébként sem volna következetesen végigvihető a szabályozáson, hiszen a később csatlakozók már így sem tudnák befolyásolni a csoportképviselő személyének kiválasztását. Meg kell tehát elégednünk azzal, hogy e tekintetben a csoporttagok rendelkezési joga abban merül ki, hogy döntenek a csoportképviselő által képviselt csoporthoz való csatlakozással vagy a csoportból való kilépésről.

3.2.4. A csoport tagjainak, a csoportképviselőnek és a jogi képviselőnek a jogállása

A társult perben döntő fontosságú a csoport megalkotásának problémája. Ennek a pertípusnak alapvető jellemzője, hogy az azonosítható és nevesíthető felek koordináltan perelnek. A regiszter a csoporttagság hatékony igazolását szolgáló mechanizmus. A csoport tagjaiból a Szakértői Javaslat szerint csak a minimális létszám szerinti tíz tagot kell mindenképpen a keresetlevélben feltüntetni. Ez a szabályozás természetesen nem zárja el a jogi képviselőt attól, hogy a keresetlevél szerkesztése során ennél több tagot jelöljön meg. Nagyobb létszámú csoport tekintetében célszerű a további tagok listáját esetleg a keresetlevél mellékleteként csatolni. A csoportnak a keresetlevélben azonosított tagjait a nyilvántartásba bejegyzi a bíróság. A változásokat szintén be kell vezetni a regiszterbe (pl. a később csatlakozók bejegyzése, az esetlegesen kizárt tagok törlése).

A csoport a részvétel kinyilvánításán alapulva szerveződik (opt-in rendszerű), tehát a csoport tagjává válás aktivitást eredményez. Aktivitást reálisan akkor feltételezhetünk a jogosultak részéről, ha – főként a pertárgyértékre tekintettel – motiváltak abban, hogy a nyilatkozatukkal a csoportba lépjenek, ennek költségvonzatát is felvállalva.

A csoport tagja az lehet, aki egyénileg is megindíthatná a pert. A csoporttaggá minősítés folyamatát az ügyvéd kezdi meg. A csoporttagi minőség fennállásának megállapíthatóságához a csoporttag igényét alátámasztó okiratok szükségessé válhatnak, ezért és a későbbi bizonyítási eljárás megkönnyítése érdekében írja elő a javaslat, hogy a csoporttagként jelentkező személynek az egyéni igénye alátámasztására szolgáló okirati bizonyítékait a jogi képviselő rendelkezésére kell bocsátania.

A nagyszámú igény egy eljárásban való kezelhetősége azt feltételezi, hogy a csoport tagjai „egy hangon” szólaljanak meg, éppen ebben áll a kollektív

igényérvényesítési mechanizmusok lényege. Ennélfogva a társult per során az egyes csoporttagok ugyan felek, de eljárási jogaik terén bizonyos korlátozásokat szenvednek. Így például nem választhatják meg, és nem utasíthatják a jogi képviselőt. Nincs minden eljárási cselekményre befolyásuk.

A csoporttagok eljárási jogainak gyakorlását alapvetően a csoportképviselőre telepíti a Szakértői Javaslat, annak tudatában, hogy a kötelező jogi képviseletre tekintettel ez a gyakorlatban a jogi képviselő útján valósul meg. A csoportképviselő azonban ezt nem teheti kontroll nélkül. Egyfelől a csoporttag, ha nem elégedett a pervittel – a perköltségekre vonatkozó elszámolást követően – kiléphet a csoportból. Másfelől bizonyos eljárási jogosítványokat csak részlegesen von el a törvény a felektől az eljárásnak abban a fázisában, ahol a kilépésre már nincsen lehetőség (pl. a csoport nevében a csoport tagjai legalább egyszerű többségének jóváhagyását követően a csoportképviselő nyújtja be a fellebbezést). A felek korlátozott eljárási jogosítványai miatt volt indokolt az egyezségek feletti bírói kontrollt növelni.

A bíróság a csoportképviselőt a fél személyes meghallgatására vonatkozó szabályok megfelelő alkalmazásával hallgathatja meg.

A per vitele során a csoportképviselőnek úgy kell eljárnia, hogy védje a csoport tagjainak érdekeit. A csoporttag kérésére a csoportképviselő köteles információt adni a tag számára, ha ennek jelentősége van az ő jogainak gyakorlása tekintetében. A csoportképviselőnek a per vitele és az ügy érdeme szempontjából lényeges kérdésekben a csoport tagjai részére lehetőséget kell biztosítania arra, hogy kifejhessék véleményüket, ha az nagyobb nehézség nélkül megoldható. Ez a szabály a csoporttagok eljárási jogainak redukálását kívánja kompenzálni. A csoportképviselő információ szolgáltatási kötelezettsége azt a célt is szolgálja, hogy a csoport tagja dönteni tudjon az esetleges kilépésről.

A csoporttagok halála nem eredményezheti az eljárás félbeszakadását, ez egy nagyobb létszámú csoport esetében gyakorlatilag működésképtelenné tehetné a társult per intézményét. Mivel a csoporttagok eljárási jogait – kevés kivétellel – a csoportképviselő gyakorolja, az ő csoportból való kilépése, illetve jog-, illetőleg cselekvőképességének megszűnése, valamint ismeretlen helyre távozása azonban az eljárás félbeszakadását kell, hogy eredményezze.

A Szakértői Javaslat a jogi képviselők körét az ügyvédekre szűkíti. Társult perlés esetén a felperesi csoportnak egy jogi képviselője van. Jogi képviselőként a csoport szervezésére és a csoport képviseletére – a külön jogszabályban foglaltak szerint – ügyvéd jogosult. Az ügyvéd jogosult a pert „reklámozni”, ezzel a potenciális csoporttagokat a csoporthoz való csatlakozásra ösztönözni, a csoportot szervezni és képviselni. A társult perekben nagyobb adminisztrációs terhelés hárul

a jogi képviselőre pl. a be- és kilépő csoporttagok, valamint a költségelőlegezés adminisztrációja terén. Az iratok beszerzését, csoporttagként való minősítés megkezdését végzik (utóbbit a bíróság ellenőrzi végső soron). Meghatalmazásokat a keresetlevélben szereplő csoporttagoktól szerez be a jogi képviselő. A később csatlakozó csoporttagok a csatlakozást a jogosult a jogi képviselőtől kérhetik, e kérelmüket egyben a jogi képviselőnek adott meghatalmazásnak kell tekinteni.

3.2.5. Megengedhetőség vizsgálata

A társult perként tárgyalást a csoportképviselő kezdeményezi a keresetlevélben, de a társult per megengedhetőségéről végső soron a bíróság határoz. Itt a társult perek feltételeinek és a keresetlevél kötelező tartalmi elemeinek meglétét vizsgálja. A megengedhetőségről végzést hoz, amelyet csak elutasítás esetén lehet fellebbezéssel megtámadni. A végzés több más mellett meghatározza a csoportot, rögzíti a per tárgyát, valamint tartalmazza azt is, hogy a csoporthoz meddig és milyen feltételekkel lehet csatlakozni, illetve abból kilépni.

A Szakértői Javaslat szerint a közérdekű kereset elsőbbséget élvezne a társult perrel szemben. Ha a társult per tárgyában a külön jogszabállyal erre feljogosított közérdekű keresettel pert indít, a bíróság a társult per tárgyalását ennek az eljárásnak jogerős befejezéséig felfüggeszti.

A társult pereknek az osztályos perhez való viszonyát a következően határozta meg a Szakértői Javaslat: azok az osztálytagok, akik olyan társult per tekintetében váltak csoporttaggá az osztályos per indítása előtt, melynek a tárgya azonos az osztályos perével, ezzel kivonták magukat az osztályos perben hozott ítélet hatálya alól. A két pertípus konkurálása kapcsán másik szituáció az lehet, amikor az osztályos per már folyamatban van, de egyes osztálytagok esetlegesen társult perben szeretnék érvényesíteni az igényüket. Ennek feltétele, hogy előzetesen a csoportból kilépjenek. Az utóbbi hiányában a társult perben eljáró bíróság a keresetlevelet visszautasítja.

Az egyéni igényérvényesítés előfeltétele, hogy a csoport tagja a csoportból kilépjen.

Két társult per párhuzamos indításának kizárását a Szakértői Javaslat nem látja sem indokoltnak, sem megvalósíthatónak, de pergazdaságossági szempontból nem zárja ki a perek egyesítésének lehetőségét. Amennyiben az egyesítés feltételei fennállnak, egyesítésnek az általános szabályok szerint lehet helye. E lehetőséget is elősegítheti a társult pereknek a Fővárosi Törvényszékre koncentrálása.

3.2.6. A csoporthoz való csatlakozás módja és határideje, ill. a csoportból való kilépés

A társult perhez való csatlakozásának bejelentésére a megengedhetőségről való döntést követően kibocsátott hirdetmény közzétételétől számított negyven napon belül kerülhet sor a bíróság külön engedélye nélkül. E határidő lejártát követően, de legkésőbb az első fokú ítélet meghozatalát megelőző tárgyalás berekesztését megelőzően a bíróság akkor engedélyezi a csatlakozást, ha ahhoz az alperes hozzájárult. Az alperesnek is fűződhet érdeke a későbbi csatlakozás lehetőségének biztosításához (pl. külön perek és így többletlköltségek csökkentése okán), ebben a fázisban már az ő hozzájárulása a bírósági engedélyezés előfeltétele.

A csatlakozást a jogosult a jogi képviselőtől kérheti. A kérelmet egyben a jogi képviselőnek adott meghatalmazásnak kell tekinteni. A csatlakozást a jogi képviselő a bíróság felé haladéktalanul bejelenti. A keresetindításhoz fűződő joghatályok a csatlakozásnak a bírósághoz történő bejelentésével állnak be. A bíróság a csatlakozást a megengedhetőség körében végzett vizsgálat szerint megtagadja vagy tudomásul veszi. A csatlakozást megengedő végzése alapján a csatlakozott csoporttagot bejegyzik a nyilvántartásba. Az elutasítás nem akadályozza az egyedi perben való jogérvényesítést.

A Szakértői Javaslat az új magyar Polgári perrendtartás osztott perszerkezetéhez igazodóan szabályozza a csoportból való kilépés lehetőségét. A csoportból való kilépésre a percezurát követően csak az alperes hozzájárulásával, legkésőbb az elsőfokú ítélet meghozatalát megelőző tárgyalás berekesztéséig, illetve a perbeli egyezség kötését megelőzően van lehetőség. A csoportból kilépett tag a csoporthoz újra nem csatlakozhat.

Az esetleges kilépésekkel kapcsolatos adminisztrációt a belépéseknél tárgyalatokhoz hasonló módon a jogi képviselőre telepíti. Erre többek között azért is van szükség, mert a társult perben a csoporttagoknak előlegezni kell a per költségének a rájuk eső részt, kilépéskor a költségek tekintetében a jogi képviselővel el kell számolni a kilépni szándékozó tagnak. Az elszámolást a Szakértői Javaslat a kilépés előfeltételeként kezeli.

A kilépésekkel előállhat olyan helyzet, hogy a csoport létszáma a törvényi minimum, azaz tíz fő alá csökken. Ilyen esetben a bíróság az általános szabályok alapján folytatja a pert. A csoporttagok viszonyára ettől kezdve a pertársaság szabályai megfelelően alkalmazandók. A csoportképvisező e minőségét elveszíti.

A bíróság alperes kérelmére végzéssel kizárja a csoportból a tagot, ha nem teljesíti a taggá minősülés feltételeit. Ez a szabály, ha jól alkalmazzák, szűrő is lehet, amely segít kirotálni azokat az igényeket, amelyek nem szerves módon esnek az adott társult per körébe. Az alkalmazásához alperesi iniciativa szükséges.

3.2.7. A költségek

Az akaratnyilvánításon alapuló rezsimmel összhangban van, ha a csoport tagjára hárítjuk a költségek előlegezését, illetve viselését. Annak tudatában döntenek a potenciális tagok a belépésükről, hogy a döntésüknek költségvonzata lehet. Az informált döntéshez a hirdetményből tájékozódhat arról, hogy milyen költségek terhelhetik a társult perben a csoporttagokat.

A csoport pervesztessége esetén az általános szabály az, hogy a közös költségeket elosztják a csoporttagok között, azt arányosan viselik. Az egyetemlegesség a per volumenére tekintettel méltánytalan lenne, és visszatartaná a potenciális csoporttagokat a csatlakozástól. Ennélfogva meg kell kímélni a csoport tagjait attól, hogy osztozniuk kelljen a többi csoporttag részében. Ha minden egyes felperesi csoporttagnak helyt kellene állnia a költségekért, amelyek a felperesi oldalon, illetve az alperesnél keletkeznek, aránytalan volna.

Kilépés esetén a kilépő taggal a jogi képviselő elszámol. Az egyes részeselek mértéke attól is függhet, hogy esetleg mikor törlik a nyilvántartásból az érintett csoporttagot. A csatlakozás időpontját nem veszik figyelembe, mivel így a később csatlakozók ebből profitálhatnának.

A perköltségekhez tartozik a csoport jogi képviselőjének a csoport adminisztrációjával kapcsolatos költségei.

Az eljárás volumenéből adódóan nagy az alperes költségrikója is, erre tekintettel építette be a Szakértői Javaslat a perköltségbiztosíték követelményét, mely nem feltételezi az alperes kérelmét, és a csoporttagok lakóhelyére tekintet nélkül alkalmazható.

3.2.8. Egyezés, az ítélet jogereje, illetve a jogorvoslatok

Az egyedi perekben a bíróságnak nincs különösebb befolyása a perbeli egyezésekre, jóváhagyásuk során pusztán a jogszabályoknak való megfelelőségüket vizsgálja. Hatással van azonban a társult per egészét érintő egyezésekre. A bíró a jóváhagyás előtt nemcsak a jogszabályoknak, hanem a csoport érdekeinek

való megfelelését is vizsgálnia kell. Fontos, hogy a bíróság igénybe vehessen szakértőt erre nézve, ha szüksége. A bírói kontrollt a felek korlátozott eljárási jogosítványai miatt volt indokolt növelni.

A fentiek nem vonatkoznak azokra a perbeli egyezségekre, melyek egy csoporttag, vagy egyes csoporttagok külön kötnek az alperessel. A Szakértői Javaslat itt nem látja azt a veszélyt, hogy a csoporttagok érdeke sérülhetne, hiszen az egyezés feltételeinek kialakítására befolyással bírnak, szemben az egész csoportra kiterjedő egyezséggel, melynek a feltételeit a csoportképviselő és a jogi képviselő alakítja ki az alperessel. A külön megkötött egyezés a csoport szemszögéből nézve lényegében a csoportból való kilépéssel egyenértékű.

Nincs akadálya annak sem, hogy a felek peren kívül egyezséget kössenek, és a csoporttag kilépjen a csoportból. Erre nézve azonban a csoporttagnak külön meg kell hatalmaznia a jogi képviselőt, de ezt annak tudatában teszi, hogy a bírói kontrollból fakadó védelem nem illeti meg.

A társult per indításának következménye, hogy az ügyben hozott ítélet kötelezi a feleket a közös kérdések tekintetében. A nyilvántartásba való bejegyzés döntő, mivel csak azok az igények élvezik a társult per előnyeit és osztoznak a terheiben, amelyeket bevezettek a nyilvántartásba, és amelyek még az elsőfokú ítélet meghozatalát megelőző tárgyalás berekesztésekor is a nyilvántartásban szerepelnek.

A felek eljárási jogainak a csoportképviselőre történő telepítése garanciák beépítését kívánja a csoporttagok oldalán. Kétféleképpen gyakorolnak kontrollt az eljárásban: egyfelől a kilépés lehetőségének gyakorlásával, másfelől pedig – az eljárásnak abban a fázisában, amikor a kilépésre már nincs mód – a jóváhagyással, melyet a szükséges helyeken a Szakértői Javaslat beépített a rendszerbe. Figyelemmel arra, hogy az elsőfokú ítélet meghozatalát megelőző tárgyalás berekesztését követően a csoporttagok már nem léphetnek ki a csoportból, az ítélet elleni fellebbezés benyújtásáról való döntésbe beleszólást kell biztosítani a csoporttagok részére. A benyújtáshoz a csoporttagok egyszerű többségének jóváhagyása szükséges. Ugyanez alkalmazandó a csatlakozó fellebbezésre, a felülvizsgálati kérelemre, valamint a csatlakozó felülvizsgálati kérelemre. A társult perek komplexitása miatt – az ítéletek tekintetében – indokolt a hosszabb, negyvenöt napos fellebbezési határidő.

3.3. Osztályos perlés

3.3.1. Az eljárás karaktere

A Szakértői Javaslat szerint olyan igények lennének érvényesíthetők osztályos perben, melyek önállóan nem „életképesek”, ezért ezidáig jellemzően nem jelentek meg az igazságszolgáltatás rendszerében. A külföldi tapasztalatok szerint az opt-in eljárásokkal kapcsolatos nehézség az attraktivitás hiánya, kisebb pertárgyérték esetén ösztönzési problémák merülnek fel a csoportba való belépés tekintetében. Ezért egészül ki a kollektív igényérvényesítés magyar szabályozása egy opt-out rendszerű eljárással.

Az osztályos kereset mintegy képviseleti keresetként működne, ahol reprezentatív felperes, illetőleg a jogi képviselője áll az egyik oldalon. Így biztosítható az osztály egysége, az „egy hangon szólás”, ezzel lényegében a pertársaság fő hátránya kiiktatható. Az osztály egészen a végrehajtásig egységként kezelendő, nincs egyéniesítés.

A kötelező fizetési meghagyásos eljárás szabályai alól – a társult perekhez hasonlóan – célszerű volt kivonni ezeket az ügyeket. Ennek oka azonban más, mint a társult pereknél. Az osztályos per indításához nem szükséges az osztálytag aktivitása, még a beleegyezése sem. Lényegében úgy is elindulhat az eljárás, hogy arról az osztálytag ekkor még tudomással sem bír, mégis az osztály tagjává válik. Ebben a rendszerben a pert megelőző kötelező fizetési meghagyásos eljárás (az osztály egyedi igénye tekintetében) értelmezhetetlenné válna.

Az osztályos pernek a fizetési meghagyásos eljáráshoz való viszonyát nemcsak a fenti vonatkozásban kell megemlíteni. A magyar jogrendszerben több eljárási mechanizmus van a negatív elvárt értékű követelések érvényesítésére. Ennek egyik eszköze a fizetési meghagyásos eljárás. Mivel a fizetési meghagyásos eljárás az utóbbi évek tapasztalatai szerint az egyik leghatékonyabb igényérvényesítési módozatnak bizonyult, így annak és a bevezetendő osztályos pernek a viszonya nem alternatív, hanem sokkal inkább komplementer jellegű.

Nem kell attól tartani, hogy az osztályos per a fizetési meghagyásos eljárás hatékony rendszeréből ügyet vonna el, hiszem az osztályos per éppen olyan ügyekre lett kifejlesztve, ami (főként a negatív elvárt érték miatt) eddig a gyakorlati tapasztalatok szerint nem jelent meg az egyedi igényérvényesítések rendszerében sem a bíróságok, sem a közjegyzők előtt. Osztályos perben várhatóan olyan igényeket fognak érvényesíteni, ahol a követelés az egyének viszonylatában nagyon jelentéktelen, de összegezve tetemes. Abból indulunk ki, hogy a felperesi osztályra modellezett osztályos perek azon ügyek tekintetében

kínálnak hatékony igényérvényesítési lehetőséget, amelyek alapvetően nem kerülhetnek átfedésbe a jelenleg fizetési meghagyás útján tipikusan érvényesített igényekkel. Az utóbbinál ugyanis főként olyan ügyek a jellemzőek, ahol – ha el is tudnánk képzelni kollektív keresetet – a csoport vagy osztály az alperesi oldalon képződhetne (pl. közüzemi tartozás, társasház közös költség megfizetése iránti igény, parkolási ügyek stb.). A Szakértői Javaslat szerint az osztályos perben a magyar szabályozásban kizárólag felperesi osztály lehetséges.

A Szakértői Javaslat a társult perekhez hasonlóan és azonos indokok alapján az osztályos perek Fővárosi Törvényszékre koncentrálását irányozza elő.

A kötelező jogi képviseletet az ügyek volumene, illetőleg bonyolultsága indokolhatja. A keresetlevél kötelező tartalmi elemeire vonatkozó szabályozás plusz terhet ró az ügyvédre (pl. az osztály megfelelő pontosságú meghatározása). Mivel azonban nincsen csoport-szervezés, így az osztályos perek adminisztrációja – a külföldi tapasztalatokból kiindulva – várhatóan nem lesz olyan mértékű, mint az opt-in rendszerű társult pereké. Emiatt nem szükséges ezeket a bíróságtól az ügyvédhez telepíteni.

3.3.2. A személyi hatály korlátozottsága

Az osztályos perlés alapvető célja, hogy biztosítsa az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférést, ahol nagyszámú károsultat érint a jogsértő magatartás, de az egyes veszteségek annyira elenyészőek, amelyek az egyedi eljárásokat „életképtelenné” tennék.

A kis értékű ügyeknél tekintettel kellett lenni arra, hogy vannak hatékony rendszerek (pl. a fizetési meghagyásos eljárás) a jelenlegi szabályozásban, így a szakértői javaslat újításai csak azokra az esetekre terjednek ki, amelyek a kodifikáció előtti rendszerben nem jelentek meg. Ennélfogva egy szűkebb alkalmazási területet kellett meghatározni, az eszköz alkalmazása nem generális jellegű. A személyi hatály szűkítése biztosítja, hogy ne vonjunk el ügyeket a hatékonynak bizonyult fizetési meghagyásos eljárás köréből. Ám a két eljárás konkurálása azért sem tűnik valószínűnek, mert a tapasztalatok szerint a fizetési meghagyás útján érvényesített ügyek többsége (közüzemi díjtartozás, parkolás, társasházi ügyek stb.) nem olyan jellegűek, amelyek e körbe bevonhatók volnának.

A személyi hatály szűkítése enyhítheti az opt-out rendszerű kollektív igényérvényesítési módokat visszaélészerű igénybevételeitől való félelmet is, ami Európában jellemző. A jogalkotó szigorú mérlegelése kell ahhoz, hogy az új eljárási eszközt valamilyen igényérvényesítési út tekintetében megnyissa. Az

osztályos per alkalmas lehet pl. a kartell ügyek károsultjainak az igényérvényesítésére, illetve tisztességtelen szerződési feltételekből eredő pénzkövetelések megfizetése iránti perek is tárgyalhatók ezen keretek között.

A személyi hatálynak a fogyasztókra való leszűkítése nem jelenti azt, hogy a fogyasztói ügyek kizárólag az opt-out rendszerű osztályos keresettel volnának érvényesíthetők és a társult perektől el lennének zárva. Ha a társult per az ügy természetére tekintettel (pl. egyes termékfelelősségi ügyek esetén) alkalmasabb eljárásjogi eszköznek tűnik, célszerű azt választani. A választás lehetősége, az erre irányuló iniciativa a felperesi csoportot, ill. osztályt képviselőtől (csoportképviselő, illetve reprezentatív felperes) ered, az erről való döntés a gyakorlatban várhatóan a jogi képviselő szakmai tanácsának segítségével nyomán bontakozik majd ki.

Osztályos kereset terjeszthető elő, ha a vállalkozás jogszabálysértő tevékenysége a fogyasztók széles, személyében nem ismert, de a jogsértés körülményei alapján meghatározható körét érintheti, és jelentős nagyságú hátrányt okozhat, és az azonos alperessel illetve alperesekkel szemben fennálló, azonos vagy lényegileg hasonló ténybeli és azonos jogi alapból eredő követelései egy perben elbírálhatók, feltéve, hogy a fogyasztók érdeke, akit a reprezentatív felperes képviselni kíván, azonos. Az osztályos perindítás feltétele annak megállapíthatósága, hogy mekkora összeget tesz ki a képviselt osztály teljes követelése, illetve annak az osztály tagjaira jutó része, illetőleg egyértelmű kritériumai vannak az összeg felosztásának. Osztályos keresettel az igényérvényesítő érvényesítheti a jogsértésből eredő kár megtérítését, a jogalap nélküli gazdagodás visszatérítését, illetőleg a szerződés érvénytelenségéből eredő pénzkövetelést.

Az osztálytagok ügyeinek kapcsolata szorosabb, mint a társult pernél a csoport tagjaié. Az osztályos kereset bevezetése lehetővé teszi, hogy a kérelmező egy pontosan meghatározott fogyasztói csoport (továbbiakban osztály) nevében, azok homogén igényei érvényesítése érdekében pert indíthasson. Ennek a homogenitásnak a követelménye testesül meg a javaslatban szereplő „[...] ha a fogyasztók érdeke, akit a reprezentatív felperes képviselni kíván, azonos” fordulatban. Ez a megfogalmazás feltételezi, hogy a keresett jogorvoslat a természeténél fogva mindenki számára kedvező, akit a reprezentatív felperes képviselni javasol. A szabályok olyan ügyek megoldására kínálnak egy eljárási mechanizmust, ahol több személynek azonos az érdeke adott ügyben. Megjegyzendő azonban, hogy az azonos érdek követelményét olyan szigorúan kell értelmezni, ami kizárja a szabály alkalmazását olyan ügyekben is, ahol ugyan a fogyasztók széles körét érintően kívánnak érvényesíteni azonos vagy

lényegileg hasonló ténybeli és azonos jogi alapból eredő követeléseket, ám a fogyasztók érdeke azonosnak nem tekinthető.

Az osztály tagjai nem azonosíthatók az eljárás kezdetén. A Szakértői Javaslat nem tartja célszerűnek az osztálytagok minimális létszámának meghatározását. Ugyanakkor az alperesi jogsértésnek jellegénél fogva alkalmasnak kell lenni arra, hogy több személynek jelentős hátrányt okozzon, még akkor is, ha ténylegesen csupán néhány fogyasztóra vetítve valósul meg ténylegesen a hátrány.

Az alkalmazhatóság feltétele azonban, hogy lehet tudni, mennyi a képviselt osztály felé fizetendő teljes pénzösszeg (mekkora az alperes „kitettsége”). További követelmény, hogy ebből az egyes fogyasztóra eső rész könnyen megállapítható. Ez nem feltétlenül követeli meg, hogy egyenlő mértékű rész illessen meg minden fogyasztót, de az elosztás kritériumainak egyértelműnek, világosnak, átláthatónak kell lennie. Az ügyben az alperesnek tudnia kell, hogy mekkora összeget tesz ki a teljes követelés, ki kell tudnia számolni, pl. hogy hány jogsértés történt és ahhoz kapcsolódóan mekkora összeget követelhetnek az egyes fogyasztók.

Amennyiben külön-külön kellene megállapítani az osztálytagokat megillető (eltérő) pénzösszegeket, az osztályos perlés kevésbé tűnik járható útnak, ilyenkor a társult perlés és az azt követően származékos egyedi perek jelenthetnek megoldást.

A Szakértői Javaslat szerint kizárólag felperesi osztály lehetséges, az alperesi oldalon alanytöbbség a pertársaság keretei között jöhet létre.

A mindenkire kiterjedő (*erga omnes*) hatályú korábbi bírósági ítélet az osztályos pert elbíráló bíróságot köti. Ez a szabály biztosítja a közérdekű keresetek prioritását az osztályos perekkel szemben. Közérdekű kereset nyomán indult perben hozott ítéletet követően származékos osztályos per indítható, a közérdekű kereset nyomán hozott ítélet köti az osztályos per bíróságát.

3.3.3. Keresetindítás, keresetlevél tartalma

A bíróság kizárólag erre irányuló határozott kérelem alapján bírálhatja el az ügyet osztályos perben. Mivel az eljárás kezdetén a fogyasztók személye nem ismert, az osztály megfelelő pontosságú meghatározása különös jelentőséget kap. Ez történhet például oly módon, hogy egy adott terméket vagy termékcsoporthoz valamely termékét pontosan meghatározott időszakban vásárolt fogyasztók alkotják a felperesi osztályt.

Éppen a fentiekre tekintettel fokozottan igaz az is, hogy az alperesnek ismernie kell a „kitettségét” ahhoz, hogy a védekezésre megfelelően felkészülhessen, az esetleges egyezségkötésről megalapozott döntés hozhasson. Itt – a társult perekkel ellentétben – nem az jelenti a problémát, hogy további tagok csatlakozhatnak, hiszen az opt-out rendszerű osztályos perben az osztály meghatározása alá eső fogyasztók automatikusan osztálytagok mindaddig, míg ki nem lépnek az osztályból. Ezeknél a pereknél az osztálytagok névtelensége okoz problémát. Ám az is elmondható, hogy az érintett fogyasztók pontos számára vonatkozó adat többnyire éppen az alperes könyveléséből nyerhető ki. Ezért a reprezentatív felperestől, illetőleg jogi képviselőjétől mindössze annyi várható el, hogy a keresetlevélben az érintett fogyasztók valószínű számát jelölje meg, hiszen a megengedhetőség feltételeinek teljesülésének vizsgálata során a bíróság ebből tud kiindulni. Meg kell azonban jegyezni, hogy az érintett fogyasztók pontos számára vonatkozó adatszolgáltatás nem feltétlenül érdeke az alperesnek, ezért könyvszakértő igénybevétele válhat szükségessé.

A társult perekhez képest fokozottan igaz, hogy az osztályos per személyükben jellemzően nem ismert osztálytagjai a reprezentatív felperes megválasztásában nem tudnak részt venni. A reprezentatív felperes tehát önjelölt, de mindenképpen az osztály valamely (ismertté vált) tagja kell, hogy legyen.

A keresetlevélnek az általános tartalmi követelményeken túl tartalmaznia kell a következőket is:

- a) arra irányuló határozott kérelmet, hogy a bíróság a jogvitát a jelen fejezet rendelkezései szerint bírálja el;
- b) az osztály megfelelő pontosságú meghatározását;
- c) az érintett fogyasztók valószínű számának, az igények számának és természetének a megjelölését;
- d) a reprezentatív felperes megjelölését;
- e) azon körülményeket, melyek fontosak lehetnek abból a szempontból, hogy a keresetet osztályos perben szükséges elbírálni, így különösen azokat, melyek alapján – fogyasztók azonos érdekére, az ügy méretére, tárgyára és a bizonyítás terjedelmére tekintettel – az ügy alkalmasabb az osztályos perként tárgyalásra.

Osztályos kereset előterjesztésére jogosult az osztály valamely tagja az osztály tagjai nevében (reprezentatív felperes).

A keresetlevél benyújtásával a keresetindítás jogi hatálya az osztály valamennyi tagja tekintetében beáll.

3.3.4. Az osztály tagjainak, a reprezentatív felperesnek, valamint a jogi képviselőnek a jogállása

A Szakértői Javaslatban foglaltak szerint az osztály tagjait nem kell feltétlenül tudni név szerint azonosítani az eljárás kezdetén, feltéve, hogy az osztályhoz tartozás kritériumai meghatározhatók ebben a fázisban. Viszont az eljárás minden szakaszában (és nemcsak az ítélethozatal időpontjában) meg kell tudni mondani minden egyes személy esetében, hogy a képviselt osztály tagjaiként minősíthetők-e vagy sem (az alapján, hogy azonos az érdekük).

Az új szabályozás határai és főbb elvei vonatkozásában leszögezhető, hogy a szabályozás a felperesi oldalon való osztály képzésére korlátozódik; az osztályképzés alapjának meghatározása tény- és jogkérdések, illetve az időtényező mentén kell megvalósulnia.

Ezekben az eljárásokban a reprezentatív felperes a saját és a többiek nevében indítaná a pert. A képviselt osztály tagja legfeljebb az opt-out lehetőségével élhet. Az osztály tagjai nem felek a perben, csak a reprezentatív felperes fél a teljes értelemben, ő az egyetlen felperes. A reprezentatív felperessel ellentétben a képviselt személy a költségben sem marasztalható. Ám abban az értelemben nem csupán egy „szemlélődő”, aki nem volna érdekelt az ügy sorsa tekintetében, rá is kiterjed a meghozott ítélet hatálya.

A Szakértői Javaslat szükségesnek látja korlátozni a személyi hatályt azokra a fogyasztókra, akiknek a keresetlevél benyújtása időpontjában a lakóhelye, illetve tartózkodási helye Magyarországon volt. Félő ugyanis, hogy a külföldön lakó vagy tartózkodó fogyasztó nem értesül a perről és így nincs lehetősége az osztályból kilépni. Ez a szabályozás természetesen nem akadályozza az egyéni perindítást vagy a társult perben való igényérvényesítést. A Szakértői Javaslat ezen pontja a belga szabályozás⁴⁹⁷ 38. cikkében foglaltakra tekintettel került kialakításra.

Ez alapján az osztály tagjának tekintendő minden olyan fogyasztó:

- a) aki a per tárgya tekintetében egyénileg is indíthatna pert, az alperes, ill. alperesek ellen vagy fizetési meghagyás útján érvényesíthetné egyénileg az igényét;

⁴⁹⁷ 28 MAART 2014. – Wet tot invoeging van titel 2 „Rechtsvordering tot collectief herstel” in boek XVII „Bijzondere rechts procedures” van het Wetboek van economisch recht en houdende invoeging van de definities eigen aan boek XVII in boek I van het Wetboek van economisch recht / 28 MARS 2014. – Loi portant insertion d’un titre 2 „De l’action en réparation collective” au livre XVII „Procédures juridictionnelles particulières” du Code de droit économique et portant insertion des définitions propres au livre XVII dans le livre 1er du Code de droit économique.

- b) akinek a keresetlevél benyújtásának időpontjában a lakóhelye, ill. tartózkodási helye Magyarországon van és
- c) aki nem fejezte ki az osztályból való kilépési szándékát.

Az osztályos per felperese a reprezentatív fél, az általa képviselt osztály tagjai az eljárásban félként nem vesznek részt, a költségek előlegezése és viselése őket nem terheli.

A tisztességes eljárásnak alapvető kívánalma, hogy tudjuk, kire terjed majd ki az ítélet hatálya, mielőtt azt még meghoznák. Ez teszi lehetővé, hogy az érintettek lépéseket tegyenek annak érdekében, hogy megfelelően védeni tudják az érdekeiket (pl. kilépéssel).

A külföldi tapasztalatok szerint a többalanyú ügyeket tipikusan ügyvédek kezdeményezik és finanszírozzák és a reprezentatív fél csupán egy névleges vezető.⁴⁹⁸

A képviselt személyeket nem kell tájékoztatni a reprezentatív felperes perindítási szándékáról. Arról, hogy folyamatban van az eljárás, egyénileg nem kapnak tájékoztatást, csak a regiszter nyilvános adataiból, illetve a jogi képviselő nyilvánosságra hozott közleményéből értesülhet. Nem szükséges az sem, hogy a reprezentatív felperest kinevezzék, vagy megválasszák az érintett osztály tagjai.

A reprezentatív felperes, illetőleg jogi képviselője szabadon megválaszthatja, miként viszi a pert az osztály nevében, de a per vitele során a reprezentatív felperesnek úgy kell eljárnia, hogy védje az osztály tagjainak érdekeit. Az osztálytag kérésére a reprezentatív felperes köteles információt adni a tag számára, ha ennek jelentősége van az osztálytag jogainak gyakorlása tekintetében. A reprezentatív fél az ügy ura, ebből az is következik, hogy akár egyezséget is köthet. Egy ilyen egyezség köti a képviselt személyeket, ha ezt megelőzően nem léptek ki az osztályból. Az eljárás jellegéből adódóan az osztálytagok nem tudják befolyásolni az egyezségkötés folyamatát, ezért az ő érdekeiket védő szabályok beépítése vált szükségessé. A perbeli egyezség fölött az eljáró bíróság gyakorol kontrollt. Csak abban az esetben hagyhatja jóvá, ha az a jogszabályoknak és az osztálytagok érdekeinek megfelel. Megtagadja a jóváhagyást különösen akkor, ha az tisztességtelen. A csoporttagok érdekeit a bíróság hivatalból vizsgálja, szükség esetén szakértőt rendel ki.

Ugyanakkor, ha elégedetlenek a reprezentatív fél pervitelével, az osztálytagok kiléphetnek az osztályból, és döntésük szerint egyénileg érvényesítik igényüket. A reprezentatív felperes értelemszerűen nem léphet ki az osztályból.

⁴⁹⁸ Ld. ZUCKERMAN (2013) i. m. 671.

A jogi képviselőnek a reprezentatív tag ad meghatalmazást a perbeli képviseletre. Osztályos perlés esetén a felperesi osztálynak egy jogi képviselője van. Jogi képviselőként az osztály képviseletére – a külön jogszabályban foglaltak szerint – ügyvéd jogosult. Az osztályos keresetindítást megengedő végzés jogerőre emelkedését követően a jogi képviselő jogosult az osztályos kereset indításának tényét nyilvánosságra hozni.

Az osztályos perben az eljárás jellegéből adódóan az adminisztrációs teher kisebb, így azt nem kell feltétlenül a bíróság tehermentesítése érdekében a jogi képviselőre telepíteni. Ennélfogva például a kilépő tagok – a társult perekből eltérő módon – kilépési szándékukat közvetlenül a bírósághoz jelentik be.

3.3.5. Megengedhetőség vizsgálata

A reprezentatív felperes nemcsak azért indíthat pert, hogy a saját személyes érdekét érvényesítse, hanem azoknak a jogaiért is, akiket hasonlóan érint az alperes jogsértése. A Szakértői Javaslat az osztályos perlés feltételül szabja, hogy az osztály tagjainak azonos legyen az érdeke. Nem célszerű az osztályos per megengedhetősége mellett döntenie a bíróságoknak, ha többféle védekezés is lehetséges az osztály tagjaival szemben. Ilyenkor előállhat, hogy a reprezentatív felperes egyes osztálytagok érdekét nem megfelelően képviseli, ha az valamelyest eltér az érdekétől, illetve a vele azonos érdekű osztálytagok érdekétől. Így tehát, ha a megengedhetőségi vizsgálat eredményeképpen az tűnik ki, hogy az osztály tagjainak versengő érdekei vannak, akkor az ügyek nem alkalmasak az osztályos kereset alapján történő tárgyalásra, annak megengedhetőségét el kell utasítani. Nincs ugyan szó merev korlátozásról, de az eljárás nem megengedett, ahol az osztály tagjainak jogai vagy kötelezettségei túl sokfélék ahhoz, hogy az eljárás alapvető céljaival összhangba hozhatók legyenek. Az osztályos perlés megengedhetősége csak akkor lehetséges, ha bizonyos, hogy az eljárás a képviselt osztály minden tagjának a javát szolgálja.

Az eljáró bíróság az osztályos kereset megengedhetőségéről írásbeli előkészítést követően, szükség esetén a felek meghallgatásával, a keresetlevél benyújtásától számított negyvenöt napon belül végzéssel határoz. A megengedhetőség elutasítása ellen fellebbezésnek van helye. A bíróság az osztályos kereset megengedhetőségéről szóló végzésében – több más mellett – meghatározza a felperesi osztályt a felperesi osztály azonosítására alkalmas jellemzőkkel, itt rögzül a per tárgya, valamint az osztály teljes követelésének összegét, illetve annak az osztály tagjaira jutó részét vagy a felosztás egyértelmű kritériumait.

A társult perekkel ellentétben az osztályos perek versengése, párhuzamos-sága – a társult perekből eltérő természetükből következően – nem képzelhető el, ugyanis az osztályos perben hozott ítélet hatálya lényegében kiterjed az osztály minden tagjára. Azonos tárgyú két osztályos per esetén a későbbi vonatkozásában a bíróság a keresetlevelet *in limine litis* elutasítja. A keresetlevél visszautasítása során a felek alatt az osztályt és az alperest, illetve alperest vagy alperesi pertársakat kell érteni. Amennyiben az osztályos perben már ítéletet hoztak, az *res iudicata*-t eredményez az osztály tagjai esetében.

A szabályozás az *actio popularis* elsőbbségét hivatott biztosítani az osztályos perrel szemben. A társult pereknek az osztályos perhez való viszonyát a Szakértői Javaslat a következőképpen javasolná szabályozni. Azok az osztálytagok, akik olyan társult per tekintetében váltak csoporttaggá az osztályos per indítása előtt, melynek a tárgya azonos az osztályos perével, ezzel kivonták magukat az osztályos perben hozott ítélet hatálya alól. A két pertípus konkurálása kapcsán másik szituáció az lehet, amikor az osztályos per már folyamatban van, de egyes osztálytagok esetlegesen társult perben szeretnék érvényesíteni az igényüket. Ennek feltétele, hogy előzetesen az osztályból kilépjenek. Ennek hiányában a társult perben eljáró bíróság a keresetlevelet visszautasítja.

Az egyéni igényérvényesítés előfeltétele, hogy az osztály tagja az osztályból kilépjen.

3.3.6. Kilépés az osztályból

A fogyasztó az akaratán kívül válhat osztálytaggá, meg kell hagyni számára a szabad döntés lehetőségét, hogy az osztályból kiváljon. Ez nyilvánvaló módon nem köthető az alperes hozzájárulásához.

A Szakértői Javaslat szerint a kilépést az osztály tagja a bírósághoz az első fokú ítélet hozatalát megelőző tárgyalás berekesztéséig, illetve a perbeli egyezség megkötéséig jelenthetné be. Az osztályból való kilépéshez az alperes hozzájárulása nem szükséges. Az osztályból kilépett tag az osztályhoz újra nem csatlakozhatna, ám az osztályból való kilépés nem akadályozza az egyéni perben való igényérvényesítést.

3.3.7. A költségek

Az alkalmazás egyik jelentős akadálya a költségek viselésének kérdése lehet. A költségviselés problémája a következőképpen merül fel. Az eljárást az osztálytagok beleegyezése nélkül is meg lehet indítani, így ők nem szerepelnek félként a perben, és nem viselik a per költségeit sem. Mindebből következően a reprezentatív félnek kell viselnie a teljes költséget pervesztesség esetén. Még ha meg is nyeri a pert, megvan a kockázata, hogy nem sikerül minden költséget behajtania a pervesztes félen. Komoly visszatartó erőt jelenthet ezeknek a pereknek a megindításával kapcsolatban, a reprezentatív felperes személyes költséggrizikója. Kilépés esetén ennél fogva nincsen szükség a kilépő osztálytaggal való elszámolásra.

Az eljárás volumenéből adódóan nagy az alperes költséggrizikója is, erre tekintettel építette be a Szakértői Javaslat a perköltségbiztosíték követelményét, mely nem feltételezi az alperes kérelmét és a reprezentatív felperes lakóhelyére tekintet nélkül alkalmazhatók.

3.3.8. Egyezség, ítélet, jogerő és jogorvoslatok kérdése

Osztályos kereset alapján indult perben nincs lehetőség az osztálytagokkal kötött külön egyezségekre, ha perbeli egyezségről van szó. Annak nincsen akadálya, hogy ha ismertté válik az osztálytag személye, ő peren kívül megegyezzen a felperessel, egyidejűleg kilépve az osztályból. A jellemzően csekély egyedi pertárgyérték miatt ez azonban várhatóan ritkán alakulna így.

A Szakértői Javaslat szerint a bíró a jóváhagyás előtt nemcsak a jogszabályoknak, hanem az osztály érdekeinek való megfelelését is vizsgálnia kell. Fontos, hogy a bíróság igénybe vehessen szakértőt erre nézve, ha szükséges. Az osztályos perlésnél az érdekmérlegelés fokozottabb lenne, mint a társult perlésnél, tekintettel a tárgyalástól távollévő felperesek érdekeinek védelmére.

A külhoni modellekkel szemben megfogalmazódó kritikák ismeretében az egyezségkötés szabályainak kialakítása során különös óvatossággal kell eljárni. A legtöbb kifogás az opt-out rendszerek kapcsán éppen amiatt merül fel, hogy jelentős visszaélésekhez vezethet a gyakorlatban. Az Amerikai Egyesült Államokban pl. az opt-in mechanizmus nagy számban olyan igényeket eredményezhet, melyek nem eléggé megalapozottak, de volumenük miatt gyakran arra tudják kényszeríteni az alperest, hogy egyezséget kössön.⁴⁹⁹

⁴⁹⁹ HODGES (2008) i. m. 119.

Az osztályos per jellegzetessége, hogy az osztály tagjai az eljárás kezdetén és az eljárás folyamán nem nevesíthetők. Az ügyben hozott ítélet hatálya az osztály leírásának megfelelő minden fogyasztóra kiterjed, aki nem lépett ki az osztályból, a fogyasztók azonban személyükben akkor válnak ismertté, ha a jogosultságukat igazolták. Nem terjed ki az osztályos perben az ítélet hatálya azokra az osztálytagokra, akik az osztályos per tárgya tekintetében indult társult perbe az osztályos per indítását megelőzően csoporttagként csatlakoztak.

Az osztályos perek komplexitása miatt – az ítéletek tekintetében – indokolt a hosszabb fellebbezési határidő. A társult perekhez hasonló jóváhagyás az osztálytagok száma és személyének nem ismert volta miatt nem volna kivitelezhető.

3.3.9. Teljesítés

Az osztály egészen a végrehajtásig egységként kezelendő, ebben a perben nincs lehetőség az egyéniesítésre. Ennélfogva az osztály javára alperes egyösszegben teljesít bírósági letétbe helyezés útján. A jogosultság igazolásának vizsgálatára, valamint a kifizetésekre nézve be kell vezetni egy új nemperes eljárást, melynek szabályait külön törvényben célszerű elhelyezni.

Életszerű lehet, hogy az érintett fogyasztók egy része nem jelentkezik (pl. nem őrzik meg a blokkot, esetleg nem mutatnak érdeklődést). Jogpolitikai szempontból nem volna indokolt, hogy ez az összeg az alperesnél maradjon, ezért a Szakértői Javaslat a közérdekű célra történő felhasználását indítványozza. Az erre vonatkozó részletszabályokat külön törvényben célszerű elhelyezni. Ezen felül szükséges a Vht. és esetlegesen a fizetésképtelenségi eljárásokat szabályozó törvények módosítására is.

A bíróság a külön törvényben szabályozottak szerint fizeti ki az osztály tagjait megillető összegeket miután a felhívásra jelentkezve igazolták okirattal a jogosultságukat. Az osztály tagjai a teljesítési határidő lejártát követő öt éven belül jelenthetik be az erre irányuló igényüket. A határidő lejártát követően az esetlegesen fennmaradó összeget külön törvényben meghatározott módon a közérdekű célra kell fordítani.

4. Társult perlés az új Polgári perrendtartásban

A közérdekű perek területén a törvényjavaslat a szakértői véleményt követve csak közös szabályok kidolgozására vállalkozott, a meglevő rendszert azonban alapvetően változtatlan formában hagyta. Terjedelmi okokból ennek elemzésétől eltekintünk. E fejezet (és a könyv egésze is) kizárólag az újonnan bevezetett társult perek intézményére reflektál. Az új Polgári perrendtartás (2016. évi CXXX. törvény) az *opt-out rendszerű osztályos perlést elvetette*, a társult perekre vonatkozó fejezete lényegében szinte semmit nem vett át a Szakértői Javaslatból.

A társult perek speciális szabályait a törvény XLIII. fejezete tartalmazza. Az 582. § szerint a törvényszék hatáskörébe tartozó társult perek tekintetében – amennyiben a társult per különös bonyolultsága vagy kiemelt társadalmi jelentősége indokolja – az egyesbíró a perfelvételt lezáró végzés meghozataláig kivételesen elrendelheti, hogy az ügyben három hivatásos bíróból álló tanács járjon el. A tanács elé utalt ügyben utóbb egyesbíró nem járhat el. Az ilyen perekben kötelező a jogi képviselő.

Az új perrendtartás által 2018-ban bevezetni szándékozott társult per is opt-in rendszerű. E tekintetben (de nem a részleteket illetően) és a felperesi létszám alsó küszöbének megszabása tekintetében a szakértői javaslatban foglaltakat követte, vagyis a perindítás feltételeként az 583. § legalább tíz fős felperesi csoportot kíván meg. A felperes egy vagy több olyan jogát, amely tartalmában azonos valamennyi felperes vonatkozásában (a továbbiakban: reprezentatív jog) társult per formájában érvényesítheti, ha a reprezentatív jogot megalapozó tények érdemben valamennyi felperes vonatkozásában azonosak (a továbbiakban: reprezentatív tények), és a társult pert a bíróság engedélyezi.

A törvényjavaslat az eredeti formájában a tárgyi hatályt a fogyasztói szerződésből eredő követelés érvényesítésére, valamint a törvényjavaslat XXXIX. fejezete szerinti munkaügyi perekre korlátozta. A törvény szövegében (a törvényjavaslathoz képest) a *tárgyi hatály jelentős bővülését tapasztalhatjuk*, amely bővítés üdvözlendő, de nem elegendő. Erre egyébiránt az Alapvető Jogok Biztosa és a Jövő Nemzedékek Érdekeinek Védelmét Ellátó Biztoshelyettes módosító javaslata nyomán került sor. Így az elfogadott szabályozás hatálya már kiterjed a *környezetterheléssel összefüggő igények meghatározott körére* (pontosabban az „emberi tevékenységen vagy mulasztáson alapuló, előre nem látható környezetterhelés által közvetlenül okozott egészségkárosodásból fakadó igények vagy vagyoni kárigények” érvényesítésére) is [583. § (2) bek. c) pontja], ám sajnos még ezzel a változtatással együtt sem fedi le mindazokat

a területeket, amelyek szabályozást igényelnének (vö. a korábbi fejezetekben kifejtettekkel).

A *társult per engedélyezése* iránti kérelmet a keresetlevélben kell előterjeszteni, melyet a reprezentatív felperes tehet meg. Marasztalás iránti keresetben a felperesek követeléseit felperesenként kell megjelölni. [584. §] A társult perek engedélyezéséről végső soron – a szakértői véleményben foglaltakhoz hasonlóan – a bíróság dönt. A törvényjavaslat írói azt a szabályozási technikát alkalmazták, hogy felsorolták mely esetekben utasítja el a bíróság a kérelmet, minden más esetben engedélyeznie kell a társult pert. A bíróság a társult per engedélyezése iránti kérelmet elutasítja, ha a perfelvétel során azt állapítja meg, hogy

- a) a felperesek száma kevesebb, mint tíz,
- b) az ügy nem tartozik a szabályozás hatálya alá c) az állított jog nem reprezentatív,
- d) a jogállítást megalapozó tények nem reprezentatívak,
- e) az összekapcsolás igazolására megjelölt eszköz, módszer erre a célra alkalmatlan,
- f) a társult per engedélyezése nem célszerű, mivel a c)–e) pontok bármelyikében meghatározott kérdésben való döntés, vagy az összekapcsolás tényleges igazolásának idő-, illetve munkaigénye olyan jelentős lenne, melyre tekintettel a társult per hatékonysági előnyei feltehetően elenyésznének.

Az engedély iránti kérelem elutasítása esetén az eljárást egyidejűleg meg kell szüntetni. A keresetlevél beadásának jogi hatályai fennmaradnak azoknak a felpereseknek a vonatkozásában, akik a végzés jogerőre emelkedésétől számított harminc nap alatt a keresetlevelüket akár egyénileg, akár a társult per szabályai szerint szabályszerűen benyújtják, vagy követelésüket egyéb úton szabályszerűen érvényesítik. [585. §] Az *engedélyezés időbeli kereteit az osztott perszerkezetre tekintettel* határozta meg. A társult per engedélyezéséről leghamarabb a keresetlevél benyújtásától számított hatvan napon belül lehet, legkésőbb pedig a perfelvételi szak lezárásával egyidejűleg kell határozni. A társult pert engedélyező végzésben rögzíteni kell az elbírálendő reprezentatív jogot, a reprezentatív tényeket, és az összekapcsolás igazolásának eszközét, valamint az összekapcsolás tényleges igazolására adott, legalább hatvan napos határidőt. Az engedély iránti kérelemről döntő, illetve az eljárást megszüntető végzés ellen külön fellebbezésnek van helye. A másodfokú bíróság a fellebbezést harminc napon belül bírálja el. Az eljárás csak a végzés jogerőre emelkedése után folytatható [585. §].

Aggodalomra adhat okot, hogy számos lényeges eljárási kérdés törvényi szabályozását mellőzve a jogalkotó ezek rendezését egy ún. társult perlési szerződésre hagyja. Ugyan az indokolás a szerződési szabadságot hangsúlyozza, ám féltő, hogy nem életszerű az az elképzelés, miszerint a szerződő felek azonos befolyással bírnának majd e szerződés tartalmának kialakítására. Az 586. §-ban szabályozott társult perlési szerződésnek – melyre a jogalkotó írásbeli formát ír elő (további formai megkötések nélkül) tartalmaznia kell *a)* a társult per felpereseit, *b)* a reprezentatív felperes kijelölését, *c)* a reprezentatív felperes helyettesének kijelölését, *d)* a társult per vitelére meghatalmazott jogi képviselőt, *e)* a társult perlési szerződés megkötésével és a társult per előkészítésével kapcsolatos költségek, továbbá a társult per perkölsége előlegezésének, viselésének, megosztásának szabályait, *f)* a feleknek a peranyag szolgáltatással kapcsolatos kötelezettségeit, *g)* a reprezentatív felperes felelősségére vonatkozó szabályokat, különösen a szakszerűtlen pervitelből következő károkért való helytállás módját, eszközét, *h)* annak szabályait, hogy a társult per megindítása után új felek csatlakozhatnak-e a társult perlési szerződéshez, illetve a szerződő felek felmondhatják-e egyedileg a társult perlési szerződést, *i)* az egyezségkötés kifejezett tilalmát vagy az egyezségkötésre való kifejezett felhatalmazást azzal, hogy egyezségkötésre felhatalmazás esetén meg kell jelölni azt a minimum összeget és egyéb feltételt, amelynek az egyezségben szerepelnie kell; a felek azt is kiköthetik, hogy az egyezségkötéshez az egyezség-tervezet megküldésével hozzájárulásukat kell kérni, *j)* az arra vonatkozó kikötést, hogy a reprezentatív felperes meghatározott perbeli nyilatkozatainak, perbeli cselekményeinek megtételéhez a felek előzetes jóváhagyása szükséges-e, *k)* annak szabályait, hogy a reprezentatív felperes milyen módon tájékoztatja perviteléről a feleket, és hogyan biztosítja a felek tájékozódási lehetőségét, valamint a pervitel ellenőrzését, *l)* azt, hogy a társult perben a felperesek számára megítélt, illetve jóváhagyott egyezség alapján a felpereseket megillető pénzösszeg, egyéb dolog vagy jog a felpereseket eredeti követelésük arányában illeti meg, *m)* a társult perben hozott ítélet anyagi jogerőhatásáról szóló tájékoztatást, a lefedett jog és tényalap konkretizálásával, *n)* a társult perlési szerződés megszűnésének eseteit, feltételeit. Az *i)* pont felveti annak kérdését, hogy nem vezet-e majd prejudikációhoz.

A szerződés fent felsorolt kötelező tartalmi elemeinek hiánya vagy a szerződés tartalmának valamely kötelezően alkalmazandó kikötéssel való ellentétes volta a keresetlevél visszautasítását eredményezi. Az *egyetlen kogens szabályt* az 586. § (2) bek. tartalmazza: a felek az (1) bekezdés *l)* pontjában foglaltakkal (ld. a korábbi felsorolást) ellentétes felosztási tervben nem egyezhetnek meg. A visszautasítás előtt hiánypótlásra felhívásnak nincs helye. E végzés ellen

külön fellebbezésnek van helye. A keresetlevél beadásának jogi hatályai fennmaradnak azoknak a felpereseknek a vonatkozásában, akik a végzés jogerőre emelkedésétől számított harminc nap alatt a keresetlevelüket akár egyénileg, akár a társult per szabályai szerint benyújtják, vagy követelésüket egyéb úton szabályszerűen érvényesítik. [586. §]. A társult perlési szerződésbe alperes és beavatkozó nem tekinthet be, továbbá arról másolatot nem készíthet. [588. §]

A modell – a Szakértői Javaslatral ellentétben – nem a bírói kontrollra épít, ezt a nézetet reprezentálja az a szabály is, miszerint a bíróságnak nem feladata ellenőrizni, hogy a reprezentatív felperes a társult perlési szerződésnek megfelelően jár-e el a perben [586. §]. Hogy ez a modellválasztás kiállja-e majd a gyakorlat próbáját, kérdéses lehet.

Meglehetősen rugalmatlannak tűnik a be- és kilépés rendszere. A törvény 587. §-a szerint a társult perbe új felperesként belépni, illetve a társult perből kilépni a keresetlevél benyújtásától számított hatvan napon belül lehet. Az esetleges perbelépéseket, illetve kilépéseket a reprezentatív felperes egy alkalommal, összesítetten köteles közölni a bírósággal. A belépés és kilépés igazolására a belépő felpereseknek a társult perlési szerződéshez való csatlakozó nyilatkozatát, kilépéshez pedig a kilépő felperesek felmondását kell csatolni. A reprezentatív felperes halála, jogutódlással vagy jogutód nélküli megszűnése esetén a keresetlevélben megjelölt helyettes járhat el a továbbiakban reprezentatív felperesként. E tény a helyettes reprezentatív felperes köteles bejelenteni a bíróság számára.

A felek szerződési szabadságából levezethetően lehetővé teszi a jogalkotó a társult perlési szerződés módosítását, de a törvényjavaslathoz fűzött indokolás maga is kimondja, hogy erre várhatóan kevés példa lesz. A szerző sem tartja realitásnak, hogy ez hatékonyan megvalósítható volna.

A társult perben a felpereseket megillető jogokat kizárólagosan a reprezentatív felperes gyakorolhatja. Ez alól kivételt a következők jelentenek: a felperesek jogosultak a tárgyaláson történő részvételre a nyilvánosság kizárása esetén is, továbbá az iratokba betekinthetnek. A reprezentatív felperes e jogainak szerződéssel való bármely korlátozása a reprezentatív felperes nyilatkozatainak, perbeli cselekményeinek érvényességét és hatályosságát nem érinti. A felpereseket megillető perbeli jogok egységesek és csak egységesen gyakorolhatók. [589. §]

A kollektív igényérvényesítési módozatok egyik legfőbb kérdésével foglalkozik az 590. §, mely szerint a bíróság a társult perben a felperesek keresetéről egységesen dönt, határozatát a reprezentatív jog tekintetében, a reprezentatív tények vonatkozásában megállapított tényállás alapján hozza meg. A bíróság az ítéletében azoknak a felpereseknek a javára marasztalja alperest, akik

vonatkozásban az összekapcsolás tényleges igazolása az előírt határidőben megtörtént. A perköltség tekintetében a reprezentatív felperest kell kötelezni, illetve jogosítani. Ha a bíróság egy vagy több felperes keresetét az összekapcsolás igazolásának eredménytelensége miatt utasítja el, az ítéletet ebből az okból a reprezentatív felperes csak az érintett felperesekre kiterjedő hatállyal is megfellebbezheti. E szabályt megfelelően alkalmazni kell perújítás esetén is.

Az azonos tárgyú perek egymáshoz való viszonyát az 591. § rendezi akképpen, hogy ha több olyan társult per is folyamatban van, amelyek azonos jogvagy ténykérdések elbírálását igénylik, e társult pereket egymásra tekintettel felfüggeszteni nem lehet. Közérdekű per és társult per tárgyazonossága esetén a bíróság a társult pert a reprezentatív felperes kérelmére a közérdekű perre tekintettel, annak jogerős befejezéséig felfüggesztheti. Egy társult perben hozott ítélet anyagi jogerőhatással nem rendelkezik sem egy másik, azonos tárgyú társult perre, sem az azonos tárgyú, a társult felperesektől különböző személyek által indított, de azonos tárgyú egyedi perekre, sem az azonos tárgyú közérdekű perre nézve.

Összegzésképpen megállapítható, hogy az új törvénnyel jelenleg szűk területre szabott kollektív jogérvényesítési rendszer kereteit tágítani kellene és a szabályozást – a korábbi fejezetekben kifejtett joggazdaságtani szempontokra is figyelemmel – újragondolni. Ez lehetővé tenné, hogy a hatályos magyar szabályozás alapján megfelelő eljárásjogi eszköz hiányában nehezen tárgyalható ügyek, vagy sokszor emiatt meg sem induló perek tekintetében az elengedhetetlenül szükséges eljárásjogi mechanizmusok megszülessenek.

FELHASZNÁLT IRODALOM

ANDREWS (1994)

Neil. H. ANDREWS: *Principles of Civil Procedure*. London, Sweet & Maxwell, 1994.

ANDREWS (2001)

Neil. H. ANDREWS: Multi-party proceedings in England. Representative and Group Actions. *Duke Journal of Comparative & International Law*, 2001. 249–268.

ANDREWS (2003)

Neil. H. ANDREWS: *English Civil Procedure. Fundamentals of the New Civil Justice System*. Oxford–New York, Oxford University Press, 2003.

ANDREWS (2008)

Neil. H. ANDREWS: *The Modern Civil Process*. Tübingen, Mohr, 2008.

ANDREWS (2010)

Neil. H. ANDREWS: *Contracts and English Dispute Resolution*. Tokyo, Jigakusha, 2010.

ANDREWS (2012)

Neil. H. ANDREWS: *The Three Paths of Justice*. Dordrecht, Springer, 2012.

ANDREWS (2013a)

Neil. H. ANDREWS: *Andrews on Civil Processes. Court Proceedings*. Vol. I. Cambridge, Intersentia, 2013.

ANDREWS (2013b)

Neil. H. ANDREWS: Multi-party Litigation in England. Kézirat. Elhangzott a „*Public Interest Litigation – Group Litigation – Comparative Perspectives*” c. nemzetközi konferencián Budapesten [Pázmány Péter Katolikus Egyetem JÁK, 2013. november 7–8.] 15.

ANDREWS (2014a)

Neil. H. ANDREWS: Multi-party Litigation in England. In: Viktória HARSÁGI – Cornelius Hendric VAN RHEE (eds.): *Multi-party Redress Mechanisms in Europe: Squeaking Mice?* Cambridge, Intersentia, 2014. 111–125.

ANDREWS (2014b)

Neil. H. ANDREWS: Fundamentals of Multi-party or Collective Litigation: Reflections from the Perspective of England. *Legal Studies Research Paper Series*, Paper No. 21/2014, February 2014, <<http://www.law.cam.ac.uk/ssrn>> 1. [letöltve: 2014. 05. 03.]

ARONS–VAN BOOM (2010)

Tomas ARONS – Willem H. VAN BOOM: Beyond Tulips and Cheese: Exporting Mass Securities Claims Settlement from the Netherlands. *European Business Law Review*, 2010. 857–883.

BAKOWITZ (2014)

Michael BAKOWITZ: The German Experience with Group Actions– The Verbandsklage and the Capital Markets Model Case Act (KapMuG). In: Viktória HARSÁGI – Cornelius Hendric VAN RHEE (eds.): *Multi-party Redress Mechanisms in Europe: Squeaking Mice?* Cambridge, Intersentia, 2014. 153–169.

BAUMGARTNER (2000)

Samuel P. BAUMGARTNER: Debates over Group Litigation in Comparative Perspective. *International Law Forum du droit international*, 2000.

BEATGE (1999)

Dietmar BEATGE: Das Recht der Verbandsklage auf neuen Wegen. *Zeitschrift für Zivilprozess*, 1999. 329–351.

BECKER-EBERHARD (2009)

Ekkehard BECKER-EBERHARD: Neue dogmatische Einordnung der Verbandsklage kraft Gesetzes? In: Rolf STÜRNER et al. (Hrsg.): *Festschrift für Dieter Leipold zum 70. Geburtstag*. Mohr, Tübingen, 2009. 3–19.

VON BERNUTH–KREMER (2012)

Wolf H. VON BERNUTH – René M.KREMER: Das neue KapMuG: Wesentliche Änderungen aus Sicht der Praxis. *Neue Zeitschrift für Gesellschaftsrecht*, 2012. 890–895.

VAN BOOM (2009)

Willem H. VAN BOOM: Collective Settlement of Mass Claims in the Netherlands. In: Matthias CASPER – André JANSSEN – Petra POHLMANN – Rainer SCHULZE (Hrsg.): *Auf dem Weg zu einer europäischen Sammelklage?* München, Sellier, 2009. 171–192.

BROWNE (2014)

Julie BROWNE: Joinder and Parties. In: *Blackstone's Civil Procedure 2014*. Oxford, Oxford University Press, 2014. 240–299.

CUPA (2012)

Basil CUPA: Scattered Damage: A Comparative Law Study About the Enforcement Deficit of Low-Value Damage and the Class Action Approach. *European Review of Private Law*, 2012. 507–539.

DOMEJ (2013)

Tanja DOMEJ: Germany. In: Mariolina ELIANTONIO – Chris W. BACKES – Cornelius Hendric VAN RHEE – Taru SPRONKEN – Anna BERLEE (eds.): *Standing up for Your Right(s) in Europe. A Comparative Study on Legal Standing (Locus Standi) before the EU and Member State Courts*. Cambridge–Antwerp–Portland, Intersentia, 2013. 278–290.

DWYER (2009)

Déirdre DWYER: Introduction. In: Déirdre DWYER (ed.): *The Civil Procedure Rules Ten Years On*. Oxford: Oxford University Press, 2009. 11.

EINHAUS (2008)

Stefan EINHAUS: *Kollektiver Rechtsschutz im englischen und deutschen Zivilprozessrecht*. Berlin, Duncker & Humblot, 2008.

ELIANTONIO–BACKES–VAN RHEE–SPRONKEN–BERLEE (2013)

Mariolina ELIANTONIO – Chris W. BACKES – Cornelius Hendric VAN RHEE – Taru SPRONKEN – Anna BERLEE: *Standing up for Your Right(s) in Europe. A Comparative Study on Legal Standing (Locus Standi) before the EU and Member State Courts*. Cambridge–Antwerp–Portland, Intersentia, 2013.

EYSKENS–KALUMA (2010)

Werner EYSKENS – Nanyi KALUMA: Belgium. In: *The International Comparative Legal Guide to: Class & Group Actions*. 2010. 32–37.

FARGRIEVE–HOWELLS (2009)

Duncan FARGRIEVE –/ Geraint HOWELLS: Collective redress procedure – European debates. *International & Comparative Law Quarterly*, 2009. 379–409.

FIERENS–VOLDERS (2012)

Jean-Pierre FIERENS – Bart VOLDERS: Belgium. In: Paul G. KARLSGODT (ed.): *World Class Actions. A guide to Group and Representative Actions Around the Globe*. Oxford–New York, Oxford University Press, 2012. 271–285.

FLEMING–KUSTER (2012)

Jeroen FLEMING – Jaap J. KUSTER: The Netherlands. In: Paul G. KARLSGODT (ed.): *World Class Actions. A Guide to Group and Representative Actions Around the Globe*. Oxford, Oxford UP, 2012. 286–300.

FOWKES (2012)

James FOWKES: Civil procedure in public interest litigation: tradition, collaboration and the managerial judge. *Cambridge Journal of International and Comparative Law*, 2012. 235–253.

GÁSPÁRDY (2003)

GÁSPÁRDY László: Kritikai észrevételek a fél jogállásának szabályozásához a polgári perben. In: MISKOLCZI BODNÁR Péter (ed.): *In memoriam Novotni Zoltán*. Miskolc, Novotni Alapítvány, 2003.

GEIGER (2015)

Caroline GEIGER: *Kollektiver Rechtsschutz im Zivilprozess: Die Gruppenklage zur Durchsetzung von Massenschäden und ihre Auswirkungen*. Tübingen, Mohr Siebeck, 2015.

GIBBONS (2009)

Susan GIBBONS: Group Litigation, Class Actions and Collective Redress: An Anniversary Reappraisal of Lord Woolf's Three Objectives. In: Déidre DWYER (ed.): *The Civil Procedure Rules Ten Years On*. Oxford–New York, Oxford University Press, 2009.

GIUSSANI (2003)

Andrea GIUSSANI: The „Verbandsklage” and the Class Action: Two Models for Collective Litigation. In: Marcel STORME (ed.): *Procedural Laws in Europe. Towards Harmonisation*. Antwerpen, Maklu, 2003. 389–402.

GOTTWALD (2007)

Peter GOTTWALD: On the extension of collective legal protection in Germany. *Civil Justice Quarterly*, 2007. 484.

GOTTWALD (2008a)

Peter GOTTWALD: Zum Ausbau des kollektiven Rechtsschutzes in Deutschland. In: Luboš TICHÝ (ed.): *Procesní ochrana kolektivních zájmů – Schutz der kollektiven Interessen im Zivilprozessrecht*. Praha, Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2008. 33–44.

GOTTWALD (2008b)

Peter GOTTWALD (Hrsg.): *Europäisches Insolvenzrecht – Kollektiver Rechtsschutz*. Bielefeld, Giesecking, 2008.

GOTTWALD (2016)

Peter GOTTWALD: Kollektiver Rechtsschutz in Deutschland – nur KapMuG oder mehr? In: *Festschrift für Professor Nikolaos K. Klamaris – Essays in Honour of Professor Nikolaos K. Klamaris*. Athens–Thessaloniki, Sakkoulas Publications, 2016. 305–318.

GRACE (2006)

Stefano M. GRACE: Strengthening Investor Confidence in Europe: U.S.-style securities Class Actions and the Acquis Communautaire. *Journal of Transnational Law & Policy*, 2006. 281–303.

GREGER (2000)

Reinhard GREGER: Verbandsklage und Prozeßrechtsdogmatik – Neue Entwicklungen in einer schwirigen Beziehung. *Zeitschrift für Zivilprozess*, 2000. 399–412.

HAAR (2014)

Brigitte HAAR: Investor Protection Through Model Case Procedure – Implementing Collective Goals and Individual Rights Under the 2012 Amendment to the German Capital Market Model Case Act (KapMuG). *European Business Organization Law Review*, 2014. 83–105.

HALFMEIER–ROTT–FEESS (2009)

Axel HALFMEIER – Peter ROTT – Eberhard FEESS: *Evaluation des Kapitalanleger-Musterverfahrensgesetzes – Abschlussbericht*, 2009.

HARBOUR–EVANS (2012)

Laurel HARBOUR – John EVANS: The United Kingdom. In: Paul G. KARLSGODT: *World Class Action*. Oxford, Oxford University Press, 2012. 169–185.

HARBOUR et al. (2012)

Laurel HARBOUR – John EVANS – Erwan POISSON – Camille FLÉCHET: Representative Actions and Proposed Reforms in the European Union. In: Paul G. KARLSGODT (ed.): *World Class Action*. Oxford, Oxford University Press, 2012.

HARSÁGI (2005)

HARSÁGI Viktória: *Okirati bizonyítás a modern polgári perben*. Budapest, HVG-Orac, Budapest, 2005.

HARSÁGI (2014b)

HARSÁGI Viktória (szerk.): *Közép-európai polgári perjogi reformok és kodifikációk az elmúlt negyedszázadban – Tradíció és megújulás. Tanulmánykötet*. Budapest, HVG-Orac, 2014.

HARSÁGI (2014a)

Viktória HARSÁGI: The Need for Further Development of Collective Redress in Hungary. In: Viktória HARSÁGI – Cornelius Hendric VAN RHEE (eds.): *Multi-party Redress Mechanisms in Europe: Squeaking Mice?* Cambridge, Intersentia, 2014. 171–185.

HARSÁGI (2014e)

HARSÁGI Viktória: Kollektív igényérvényesítés az angolszász világban. *Magyar Jog*, 2014/11. 624–632.

HARSÁGI (2015a)

HARSÁGI Viktória: Sokalanyú eljárások az angol jogban – képviseleti eljárások és a csoportos perlés. *Jogtudományi Közlöny*, 2015/1. 16–26.

HARSÁGI (2015b)

HARSÁGI Viktória: Kollektív igényérvényesítési mechanizmusok Angliában. In: HARSÁGI, Viktória et al. (eds.): *Határon átnyúló viták rendezése: törekvések és megoldások*. Budapest, Pázmány Press, 2015. 35–56.

HARSÁGI (2016a)

Viktória HARSÁGI: Deficiencies of collective redress in Hungary and recommendations for codification. In: Roland FANKHAUSER – Corinne WIDMER LÜCHINGER – Rafael KLINGER – Benedikt SEILER (eds.): *Das Zivilrecht und seine Durchsetzung*. Zürich, Schulthess Juristische Medien AG, 2016. 201–215.

HARSÁGI (2016b)

Viktória HARSÁGI: Quo Vadis Collective Redress? Hungarian Aspects. In: *Festschrift für Professor Nikolaos K. Klamaris – Essays in Honour of Professor Nikolaos K. Klamaris*. Athens–Thessaloniki, Sakkoulas Publications, 2016. 343–355.

HARSÁGI (2016c)

HARSÁGI Viktória: A modellválasztás dilemmái a kollektív igényérvényesítés hazai szabályozásánál. *Eljárásjogi Szemle*, 2016/1. 24–29.

HARSÁGI (2016d)

HARSÁGI VIKTÓRIA: A holland kollektív igényérvényesítés rendszere. *Magyar Jog*, 2016/7–8. 478–484.

HARSÁGI (2016e)

HARSÁGI Viktória: Kollektív igényérvényesítés – Általános indokolás a kollektív igényérvényesítéshez. In: VARGA István – Éless Tamás (szerk.): *Szakértői javaslat az új polgári perrendtartás kodifikációjára*. Budapest, HVG-Orac – Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., 2016. 751–754.

HARSÁGI (2016f)

HARSÁGI Viktória: Társult perlés. In: VARGA István – Éless Tamás (szerk.): *Szakértői javaslat az új polgári perrendtartás kodifikációjára*. Budapest, HVG-Orac – Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., 2016. 766–783.

HARSÁGI (2016g)

HARSÁGI Viktória: Osztályos perlés. In: VARGA István – Éless Tamás (szerk.): *Szakértői javaslat az új polgári perrendtartás kodifikációjára*. Budapest, HVG-Orac – Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., 2016. 783–798.

HARSÁGI (2016h)

HARSÁGI Viktória: Kollektív keresetek nyilvántartása. In: VARGA István – Éless Tamás (szerk.): *Szakértői Javaslat az új polgári perrendtartás kodifikációjára*. Budapest, HVG-Orac – Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., 2016. 798–800.

HARSÁGI–VAN RHEE (2014a)

Viktória HARSÁGI – Cornelius Hendric VAN RHEE (eds.): *Multi-party Redress Mechanisms in Europe: Squeaking Mice?* Cambridge, Intersentia, 2014.

HARSÁGI–VAN RHEE (2014b)

Viktória HARSÁGI – Cornelius Hendric VAN RHEE: Collective Redress in the European Union – Comparative Perspectives. In: Viktória HARSÁGI – Cornelius Hendric VAN RHEE (eds.): *Multi-party Redress Mechanisms in Europe: Squeaking Mice?* Cambridge–Antwerp–Portland, Intersentia, 2014. XIX–XXXVI.

HAUSFELD–RATNER (2012)

Michael D. HAUSFELD – Brian A. RATNER: Prosecuting class Actions and Group Litigation. In: Paul G. KARLSGODT: (ed.) *World Class Action*. Oxford, Oxford University Press, 2012. 533–614.

HESS (2014)

Burkhard HESS: European Perspectives on Collective Litigation. In: Viktória HARSÁGI – Cornelius Hendric VAN RHEE (eds.): *Multi-party Redress Mechanisms in Europe: Squeaking Mice?* Cambridge–Antwerp–Portland, Intersentia, 2014. 3–14.

HIGGINS–ZUCKERMAN (2016)

Andrew HIGGINS – Adrian ZUCKERMAN: Class action come to England – more access to justice and more of compensation culture, but they are superior to the alternatives. *Civil Justice Quarterly*, 2016. 1–13.

HODGES (2001a)

Christopher HODGES: *Multi-party Actions*. Oxford University Press, Oxford–New York, 2001.

HODGES (2001b)

Christopher HODGES: Multi-party Actions: European Approach. *Duke Journal of Comparative & International Law*, 2001. 321–354.

HODGES (2007)

Christopher HODGES: Europeanization of Civil Justice: trends and issues. *Civil Justice Quarterly*, 2007. 96.

HODGES (2008)

Christopher HODGES: *The Reform of Class and Representative Actions in European Legal Systems*. Oxford, Hart, 2008. 119.

HODGES (2009)

Christopher HODGES: From class action to collective redress: a revolution in approach to compensation. *Civil Justice Quarterly*, 2009. 41.

HODGES (2010)

Christopher HODGES: Collective Redress in Europe: a New Model. *Civil Justice Quarterly*, 29. (3), 2010.

HORVÁTH (2016)

HORVÁTH E. ÍRISZ: Uniós elvek? A kollektív igényérvényesítés elvei Európában. *Európai Jog*, 2016/4. 1–6.

ISSACHAROFF–MILLER (2009)

Samuel ISSACHAROFF – Geoffrey P. MILLER: Will Aggregate Litigation Come to Europe? *Vand. L. Rev*, 2009. 179–210.

JACKSON (2014)

Justice JACKSON (ed.): *Civil Procedure 2014*. London, Thomson Reuters, 2014.

JOLOWICZ (2000)

John Anthony JOLOWICZ: *On Civil Procedure*. Cambridge, Cambridge University Press, 2000.

KARLGODT (2012)

Paul KARLGODT: Introduction. In: Paul G.KARLGODT: (ed.) *World Class Action*. Oxford, Oxford University Press, 2012. XXXV–XLII.

KOCH (2000)

Harald KOCH: Non-class group litigation under EU and German Law. *Duke Journal of Comparative & International Law*, 2000. 355–367.

KOCH (2003)

Harald KOCH: Prozeßführung bei komplexen Verfahren in Europa. In: Marcel STORME (ed.): *Procedural Laws in Europe. Towards Harmonisation*. Antwerpen, Maklu, 2003. 373–387.

KORTMANN–BREDENOORD-SPOEK (2011)

Jeroen KORTMANN – Marieke BREDENOORD-SPOEK: The Netherlands: a „hotspot for class action”? *Global Competition Litigation Review*, 2011. 13–17.

KRAMER 2013)

E. Xandra KRAMER: Enforcing mass settlements in the European Judicial Area: EU policy and the strange case of Dutch collective settlement (WCAM). In: Christopher HODGES – Astrid STADLER (eds.): *Resolving Mass Disputes ADR and Settlement of Mass Claims*. Cheltenham, Edward Elgar, 2013. 63–90.

KRANS (2012)

Bart KRANS: The Dutch Class Action (Financial Settlement) Act in an international context. The Shell case and the Convernium case. *Civil Justice Quarterly*, 2012. 141–150.

KRANS (2014)

Bart KRANS: The Dutch Act on Collective Settlement of Mass Damages. *Global Business & Development Law Journal*, 2014/2. 282–301.

VAN LITH (2012)

Hélène VAN LITH: Dutch National Report. Session 5. Cultural Dimensions of Group Litigation. In: Dmitry MALESHIN (ed.): *Civil Procedure in Cross-cultural Dialogue: Eurasia Context*. Mosco, Statut Publishing House, 2012. 512–528.

LLEWELLY (2004)

Paul LLEWELLY: Europe becomes class act. *European Lawyer*, 2004. 40.

LOUGHLIN–GERLIS (2004)

Paula LOUGHLIN – Stephen GERLIS: *Civil Procedure*. London, Cavendish Publishing, 2004.

MARCUS (2014)

Richard MARCUS: The Big Bad Wolf: American Class Action. In: Viktória HARSÁGI – Cornelius Hendric VAN RHEE (eds.): *Multi-party Redress Mechanisms in Europe: Squeaking Mice?* Cambridge, Intersentia, 2014. 35–51.

MARTINEAU–LANG (2012)

Yves MARTINEAU – Adrian LANG: Canada. In: Paul G. KARLSGODT (ed.): *World Class Actions. A guide to Group and Representative Actions Around the Globe*. Oxford–New York, Oxford University Press, 2012. 56–113.

MATTIL–DESOUTTER (2008)

Peter MATTIL – Vanessa DESOUTTER: Die europäische Sammelklagen – Rechtsvergleichende und EU-rechtliche Betrachtung. *Zeitschrift für Wirtschafts- und Bankrecht*. 2008. 521–525.

MEIER (2005)

Norbert MEIER: Das neue Kapitalanleger-Musterverfahrensgesetz. *Deutsches Steuerrecht*, 2005. 1860–1863.

MICKLITZ (2008)

Hans-W. MICKLITZ: Schutz der kollektiven Interessen im Zivilprozess. In: Luboš TICHÝ (ed.): *Procesní ochrana kolektivních zájmů – Schutz der kollektiven Interessen im Zivilprozessrecht*. Praha, Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2008. 83–103.

MOM (2011)

Andreas MOM: *Kollektiver Rechtsschutz in den Niederlanden*. Tübingen, Mohr Siebeck, 2011.

MOZETIC (2016)

Alma M. MOZETIC: Collective redress: a case for opt-out class actions in England and Wales. *Civil Justice Quarterly*, 2016. 29–40.

MÖLLERS–WEICHERT (2005)

Thomas M. J. MÖLLERS – Tilman WEICHERT: Das Kapitalanleger-Musterverfahrensgesetz. *Neue Juristische Wochenschrift*, 2005. 2737–2741.

MULHERON (2009)

Rachael MULHERON: Cost Shifting, Security for Costs and Class Action: Lessons from elsewhere. In: Déidre DWYER (ed.): *The Civil Procedure Rules Ten Years On*. Oxford–New York, Oxford University Press, 2009. 398.

MULHERON (2011)

Rachael MULHERON: Recent milestones in class action reform in England: a critique and a proposal. *Law Quarterly Review (LQR)*, 2011. 288.

MULHERON (2012)

Rachael MULHERON: The Impetus for Class Actions Reform in England arising from the Competition Law Sector. In: Stefan WRBKA – Steven VAN UYTEL (eds.): *Collective Actions*. Cambridge, Cambridge University Press, 2012. 385–412.

MULHERON (2016)

Rachael MULHERON: A spotlight on the settlement criteria under the United Kingdom's new competition class action. *Civil Justice Quarterly*, 2016. 14–28.

MÜLLER (2015)

Dennis Müller: Anwendungsbereich des KapMuG im Kapitalanleger-Schadenersatzprozess. *Gesellschafts- und Wirtschaftsrecht*, 2015. 221–224.

MURRAY (2009)

Peter L. MURRAY: Class Action in a Global Economy. In: Rolf STÜRNER – Masanori KAWANO: *Current Topics of International Litigation*. Tübingen, Mohr, 2009. 95–106.

NAGY (2010)

NAGY Csongor István: A csoportos igényérvényesítés összehasonlító modelljei. II. rész – A csoportos igényérvényesítés európai modelljei és az összehasonlító jogi modellek tanulságai. *Külgazdaság Jogi Melléklet*, 2010. 121–151.

NOWAK (2015)

Janek Tomasz NOWAK: The New Belgian Law on Consumer Collective Redress and Compliance with EU Law Requirements. In: Eva LEIN – Duncan FAIRGRIEVE – Marta OTERO CRESPO – Vincenth SMITH (eds.): *Collective Redress in Europe – Why and How?* London, British Institute of International and Comparative Law, 2015. 169–201.

O'HARE–BROWN (2013)

John O'HARE – Kevin BROWN: *Civil Litigation*. London, Sweet & Maxwell, 2013.

PAILLI (2014)

Giacomo PAILLI: Global deterrence of wrongful behaviour and recent trend sin class action and class arbitration: is the US stepping down as the word's problems solver? *Civil Justice Quarterly*, 2014. 266–280.

PARSONS (2008)

Michelle PARSONS: European Class Action. *South Carolina Journal of International Law and Business*, 2008. 35–60.

VAN RHEE (2013)

Cornelius Hendric VAN RHEE: The Netherlands. In: Mariolina ELIANTONIO – Chris W. BACKES – Cornelius Hendric VAN RHEE – Taru SPRONKEN – Anna BERLEE: *Standing up for Your Right(s) in Europe. A Comparative Study on Legal Standing (Locus Standi) before the EU and Member State Courts*. Cambridge – Antwerp – Portland, Intersentia, 2013. 428–439.

VAN RHEE–TZANKOVA (2014)

Cornelius Hendric VAN RHEE – Ianika TZANKOVA: Collective Redress in the Netherlands. In: Viktória HARSÁGI – Cornelius Hendric VAN RHEE (eds.): *Multi-party Redress Mechanisms in Europe: Squeaking Mice?* Cambridge, Intersentia, 2014. 209–224.

REUSCHLE (2009)

Fabian REUSCHLE: Das Kapitalanleger-Musterverfahrensgesetz – Eine erste Bestandaufnahme aus Sicht der Praxis. In: Matthias CASPER – André JANSSEN – Petra POHLMANN – Reiner SCHULZ (Hrsg.): *Auf dem Weg zu einer europäischen Sammelklage?* München, Sellier, 2009. 277–291.

ROSENBERG–SCHWAB–GOTTWALD (2010)

Leo ROSENBERG – Karl Heinz SCHWAB – Peter GOTTWALD: *Zivilprozessrecht*. München, Beck, 2010.

ROTT (2009)

Peter ROTT: Kollektive Klagen von Verbraucherorganisationen in Deutschland. In: Matthias CASPER – André JANSSEN – Petra POHLMANN – Reiner SCHULZ (Hrsg.): *Auf dem Weg zu einer europäischen Sammelklage?* München, Sellier, 2009. 259–275.

ROWE (2001)

Thomas D. ROWE: Debates over Group Litigation in Comparative Perspective. What can We Learn from Each Other? *Duke Journal of Comparative & International Law*, 2001. 157–163.

RÖCKRATH (2012)

Luidger Röckrath: Germany. In: Paul G. KARLSGODT (ed.): *World Class Actions. A guide to Group and Representative Actions Around the Globe*. Oxford–New York, Oxford University Press, 2012. 241–251.

SILVESTRI (2010)

Elisabetta SILVESTRI: The difficult art of legal transplants: the case of class actions. *Revista de Processo*, 2010. 99–112.

SIME (2013)

Stuart SIME: *A Practical Approach to Civil Procedure*. Oxford: Oxford University Press, 2013.

SIME–FRENCH (2014)

Stuart SIME – Derek FRENCH: *Blackstone's Civil Procedure 2014*. Oxford, Oxford University Press, 2014.

STACKMANN (2010)

Nikolaus STACKMANN: Kein Kindergeburtstag – Fünf Jahre Kapitalanleger-Musterverfahrensgesetz. *Neue Juristische Wochenschrift*, 2010. 3185–3190.

STADLER (2011)

Astrid STADLER: Mass Tort Litigation. In: Rolf STÜRNER – Masaroni KAWANO (eds.): *Comparative Studies on Business Tort Litigation*. Tübingen, Mohr, 2011. 163–175.

STADLER (2013a)

Astrid STADLER: The Commission's Recommendation on Common principles of collective redress and private international law issues. *Nederlands Internationaal Privaatrecht*, 2013/4. 483–488.

STADLER (2013b)

Astrid STADLER: Developments in Collective Redress: What's New in the „New German KapMuG”? *European Business Law Review*, 2013. 731–749.

STADLER (2015)

Astrid STADLER: Foreword. In: Eva LEIN – Duncan FAIRGRIEVE – Marta OTERO CRESPO – Vincenth SMITH (eds.): *Collective Redress in Europe – Why and How?* London, British Institute of International and Comparative Law, 2015. IX–XIX.

STRONG (2013)

Stacie I. STRONG: Cross-border Collective Redress in the European Union: Constitutional Rights in Face of the Brussels I Regulation. *Arizona State Law Journal*, 2013. 233.

STRONG (2015)

Stacie I. STRONG: Non-Judicial Means of Collective Redress. In: Eva LEIN – Duncan FAIRGRIEVE – Marta OTERO CRESPO – Vincenth SMITH (eds.): *Collective Redress in Europe – Why and How?* London, British Institute of International and Comparative Law, 2015. 423–442.

M. STÜRNER (2007)

Michael STÜRNER: Model case proceedings in the capital markets tentative steps towards group litigation in Germany. *Civil Justice Quarterly*, 2007. 250–266.

R. STÜRNER (2012)

Rolf STÜRNER: The Role of Judges and Lawyers in Collective Actions, Equality among Parties, Conflicts of Interest. In: *Procesos colectivos – class action. I. International Conference & XXIII Iberoamerican Procedural Law Convention*. Buenos Aires, 2012. 67–89.

R. STÜRNER–KAWANO (2009)

Rolf STÜRNER – Masanori KAWANO (eds.): *Current Topics of International Litigation*. Mohr, Tübingen, 2009.

STUYCK (2009)

Jules STUYCK: Class Actions in Europe? To Opt-In or to Opt-out, that is the Question. *European Business Law Review*, 2009. 483–505.

SZALAI (2014)

SZALAI Ákos: Kollektív keresetek joggazdaságtana. *Iustum Aequum Salutare*, 2014/1. 163–181.

SZALAI (2016)

SZALAI Ákos: Kollektív keresetek a kontinensen – joggazdasági elemzés. *Magyar Jog*, 2016/4. 217–225.

SZILÁGYI (2016)

SZILÁGYI Pál: Csoportos keresetek az Egyesült Királyság antitröszt jogában. *Pázmány Law Working Papers*, 2016/19. www.plwp.eu

TARUFFO (2001)

Michele TARUFFO: Some Remarks on Group Litigation in Comparative Perspective. *Duke Journal of Comparative & International Law*, 2001. 405–422.

TZANKOVA (2016)

Ianika TZANKOVA: New Dutch bill on collective damage action. <http://conflictoflaws.net/2016/new-dutch-bill-on-collective-damages-action/>

TZANKOVA – HENSLER (2013)

Ianika TZANKOVA – Deborah HENSLER: Collective settlements in the Netherlands: some empirical observations. In: Christopher HODGES – Astrid STADLER (eds.): *Resolving Mass Disputes ADR and Settlement of Mass Claims*. Cheltenham, Edward Elgar, 2013. 90–105.

UDVARY (2015)

UDVARY Sándor: *Pro actione collectiva*. Budapest, Patrocinium, 2015.

VARGA-Éless (2015)

VARGA István – Éless Tamás (szerk.): *A polgári perjogi kodifikációról szóló 1267/2013. (V.17.) Korm. határozat által elkészíteni rendelt munkabizottsági szakértői javaslat normaszöveg- és indokolás tervezete*. (30. 10. 2015)

VARGA-Éless (2016)

VARGA István – Éless Tamás (eds.): *Szakértői Javaslat az új polgári perrendtartás kodifikációjára*. Budapest, HVG-Orac – Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., 2016.

VOET (2012)

Stefaan VOET: Belgium – National Report. In: Dmitry MALESHIN (ed.): *Civil Procedure in Cross-cultural Dialogue: Eurasia Context*. Moscow, Statut Publishing House, 2012. 477–486.

VOET (2013a)

Stefaan VOET: Cultural Dimensions of Group Litigation: the Belgian Case. *Georgia Journal of International and Comparative Law*, 2013. 433–479.

VOET (2013b)

Stefaan VOET: Public enforcement and A(O)DR as mechanisms for resolving mass problems: a Belgian perspective. In: Christopher HODGES – Astrid STADLER (eds.): *Resolving Mass Disputes. ADR and Settlement of Mass Claims*. Cheltenham–Northampton, Edward Elgar, 2013. 270–292.

VOET (2014a)

Stefaan VOET: European Collective Redress. A Status Questionis. *International Journal of Procedural Law*, 2014. 97–128.

VOET (2014b)

Stefaan VOET: Belgium's New Consumer Class Action. In: Viktória HARSÁGI – Cornelius Hendric VAN RHEE (eds.): *Multi-party Redress Mechanisms in Europe: Squeaking Mice?* Cambridge–Antwerp–Portland, Intersentia, 2014. 95–109.

VOET (2015)

Stefaan VOET: Consumer Collective Redress in Belgium: Class Actions to the Rescue? *European Business Organization Law Review*, 2015. 121–143.

VORWERK et al. (2007)

Volkert VORWERK – Christian WOLF – Josef FÜLLENKAMP – Sonja LANGE – Manfred PARIGGER – Ernst RIEDEL: *Kapitelanleger-Musterverfahrensgesetz (KapMuG)*, München, Beck, 2007.

WAGNER (2011)

Gerhard WAGNER: Collective redress – categories of loss and legislative options. *Law Quarterly Review*, 2011. 55–82.

WALKER (2012)

Janet WALKER: General Report. (Session 5. – Cultural Dimensions of Group Litigation) In: Dmitry MALESHIN (ed.): *Civil Procedure in Cross-cultural Dialogue: Eurasia Context*. Moscow, Statut Publishing House, 2012. 413–458.

WALTER (2001)

Gerhard WALTER: Mass Tort Litigation in Germany and Switzerland. *Duke Journal of Comparative & International Law*, 2001. 369–379.

WARDENBACH (2013)

Frank WARDENBACH: KapMuG 2012 versus KapMuG 2005: Die wichtigsten Änderungen aus Sicht der Praxis. *Gesellschafts- und Wirtschaftsrecht*, 2013. 35–39.

WERLAUFF (2013)

Erik WERLAUFF: Class Action and Class Settlement in a European Perspective. *European Business Law Review*, 2013. 173–186.

WOLF–LANGE (2012)

Christian WOLF – Sonja LANGE: Wie neu ist das neue Kapitalanleger-Musterverfahrensgesetz? *Neue Juristische Wochenschrift*, 2012. 3751–3757.

WÖSTHOFF (2015)

Meinrad Wösthoff: Collective Redress from a Judicial Perspective. In: Eva LEIN – Duncan FAIRGRIEVE – Marta OTERO CRESPO – Vincent SMITH: *Collective Redress in Europe – Why and How?* London, British Institute of international and Comparative Law, 2015. 83–92.

ZUCKERMAN (2013)

Adrian ZUCKERMAN: *Zuckerman on Civil Procedure. Principles of Practice*. London, Thomson Reuters, 2013.

A kollektív igényérvényesítés rendszerének optimális kialakítása igazi kihívást jelent a kortárs perjogászok számára, hiszen számos eljárásjogi problémát sűrít magába, melyeket egyszerre, egymásra tekintettel, úgy is fogalmazhatunk, hogy kompakt módon kell megoldani.

A könyv mindenképpen hiánypótló, az eddigi magyar nyelvű szakirodalom sokkal inkább a kollektív igényérvényesítés bölcsőjét jelentő amerikai class action eljárásokra koncentrált. Jelen munka ezzel szemben európai szemléletű, azt tartja szem előtt, hogy az európai kultúrában – főként az osztrák–német hagyományokban – gyökerező magyar polgári eljárásjog fejlesztése során nem lehet azt a gyökereitől eltépni. Egyúttal modern szemléletű is a munka, nemcsak a témaválasztása, hanem a mögötte húzódó joggazdaságtani szempontok miatt is, amelyek nélkül nem is lenne tárgyalható ez a kérdés.

A könyv az elméleti-történeti áttekintést követően kiválasztott, mérvadó európai modelleket elemez (angol, holland, belga, német), melyek különféle elgondolásokat testesítenek meg, különféle célok tükrében formálódtak, majd a jogintézménynek a magyar polgári perjogba való implementálásával foglalkozik elmélyülten. A mű külön kiemelő értéke az, hogy fejlesztési lehetőségekre, irányokra is rámutat.

A szerző a kollektív igényérvényesítés szakterületének jó ismerője, számos tanulmánya jelent meg itthon és külföldön a témakörben, kidolgozta a polgári perjogi kodifikáció s munkája során készült szakértői javaslatnak a társult és osztályos perekre vonatkozó részét – az általa vezetett téma- és munkabizottságok munkájára építve. A munkát egyaránt haszonnal forgathatják az elméleti és gyakorlati szakemberek, akik a jogintézmény hátterének mélyebb megismerésével kívánják megérteni a kollektív igényérvényesítés új rendszerét.

Herédi Erika
egyetemi docens
(SZE DFK)

ISBN 978-963-308-327-7

9 789633 083277